

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Esipuhe

Tässä kirjassa kuvataan Soneran tapahtumia vuosien 2000 ja 2001 aikana Kaj-Erik Relanderin johtajakaudella. Näistä tapahtumista on kerrottu osittaisia ja epätäydellisiä tulkintoja mediassa. Tässä kirjassa valotetaan ensimmäistä kertaa tapahtumien todellista kulkua. Näin pyritään kertomaan sijoittajille, veronmaksajille, Soneran henkilöstölle ja kaikille Soneran asioista kiinnostuneille Soneran asioiden todellinen tila vuosina 2000-2001. Se kiinnostanee monia ihmisiä.

Kirjassa kerrotaan, miten pörssiyrityksessä voi pahimmillaan käydä, kun omistajavalvonta pettää, hallitustyöskentely on hapuilevaa ja epäpätevä johto keskittyy ajamaan vain omia etujaan jopa epäeettisin keinoin.

Kirja on myös toivottavasti varoittava esimerkki niille yritysjohtajille, jotka harkitsevat epäeettisten keinojen käyttöä yrityksessään.

Tässä kirjassa ei haluta nöyryyttää ketään tai nostaa jotakuta sankarin maineeseen, vain kuvata neutraalisti Soneran tapahtumia tosiasioiden valossa. Kirjassa esitettyjen tapahtumien oikeellisuus on pyritty varmistamaan mahdollisimman huolellisesti aikaa ja vaivaa säästämättä.

Aikaa on kulunut satoja ja taas satoja tunteja. Kymmeniä ja taas kymmeniä ihmisiä on haastateltu. Kirjallista materiaalia on kahlattu läjääärin läpi. Tämän luotettavammin Soneran tapahtumia vuosina 2000-2001 ei voi kertoa yhdessä kirjassa.

Kirjassa mainitut henkilöt saattavat loukkaantua kirjan sisällöstä. Tämä on valitettavaa, mutta Soneran tapahtumat vuosien 2000 ja 2001 aikana oli pakko laittaa kirjan muotoon. Kyse on siinä määrin merkittävistä asioista, että niiden esiintuonti ja käsittely on mahdollisten yksittäisten ihmisten loukkaantumisia tärkeämpää. Maailma on kova paikka. Täällä on vastattava teoistaan ja oltava valmiina siihen, että teot tulevat mahdollisesti julkisuuteen jonain päivänä. Näin varsinkin yrityselämässä. Ja politiikassa.

Kirjan kirjoittajat ovat talouselämän vaikuttajia, jotka ovat seuranneet läheltä Soneran tapahtumia. Kirja kuvaa Soneran tapahtumia ja Kaj-Erik Relanderin toimia Soneran toimitusjohtajana. Näiden tapahtumien tuloksena tehtiin Suomen taloushistorian suurimpia virheitä ja aiheutettiin 1990-luvun alun pankkikriisiin verrattava taloudellinen vahinko.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Soneralla on hieno historia takanaan

Soneralla on takanaan yli satavuotinen hieno historia. Alun perin venäläisenä virastona ja Pietarin alaisuudessa toiminut Suomen lennätinlaitos kasvoi 1850-luvulta lähtien merkittäväksi suomalaiseksi yritykseksi. Vuonna 1885 suomalaiset esittivät Pietarille, että lennätin ja posti yhdistettäisiin suomalaiseksi virastoksi. Venäläiset eivät tuolloin huomioineet esitystä. Kenraalikuvernööri Bobrikovin mukaan Suomen puhelintoimen oli palveltava ensisijaisesti Venäjän keisarikunnan armeijaa.

Vuonna 1898 puhelin toimi jo kaikissa Suomen kaupungeissa. Vuonna 1910 puhelinjohtojen pituus Suomessa oli 89 200 kilometriä. Venäjän armeijan poistuttua Suomesta vuonna 1918 rakennettu puhelinverkko jäi suomalaisen Posti- ja lennätinlaitoksen haltuun. Posti- ja lennätinlaitos alkoi julkaista vuonna 1929 puhelinluetteloja kotimaan ja ulkomaan puhelinliikennettä varten. Vuosina 1930-1950 Posti- ja lennätinlaitos julkaisi Suomen yleistä Puhelinluetteloja, josta löytyivät kaikki maan puhelinlääjät Helsinkiä lukuun ottamatta.

Sotien välisenä aikana Suomeen rakennettiin kattava puhelinverkko. Datasiirtoa Suomen puhelinverkossa alettiin käyttää vuonna 1964, ja vuonna 1978 avattiin autoradiopuhelinverkko. Vuonna 1980 koko puhelinverkko oli automatisoitu ja puhelunvälittäjistä luovuttiin. Vuonna 1982 avattiin NMT-verkko ja vuonna 1986 NMT 900 -verkko.

Vuonna 1977 Posti- ja lennätinlaitoksen pääjohtaja Oiva Saloila jäi eläkkeelle ja hänen seuraajakseen valittiin Pekka Tarjanne. Vuonna 1989 Tarjanne siirtyi Kansainvälisen teleliikenneliiton ITUn pääsihteeriksi ja hänen tilalleen uudeksi pääjohtajaksi valittiin Pekka Vennamo. Vuonna 1993 liikenneministeri Ole Norrback vahvisti Suomen PT:n perustamisasiakirjan ja Soneran edeltäjästä Telecom Finlandista tuli Suomen PT:n tytäryhtiö. Suomen PT:n hallituksen puheenjohtajaksi valittiin tuolloin vuonna 1993 Sakari Salminen ja hallituksen jäseniksi Liisa Joronen, Markku Talonen, Johannes Koroma ja Pekka Vennamo. Posti- ja telelaitoksen kahtiajaossa Vennamo siirtyi Telecom Finlandin pääjohtajaksi.

Vuonna 1992 Telecom Finlandin GSM-verkko avattiin ensimmäisten joukossa koko maailmassa. Vuonna 1993 Telecom Finland menetti ulkomaanpuheluiden yksinoikeuden ja sen kilpailijoiksi tälle toimialalle tulivat Finnet, Telivo ja Ålands Mobiltelefon. Vuonna 1994 Telecom Finlandissa aloitettiin saneeraus Aulis Salinin johdolla kiristyvän kilpailun vuoksi ja yhtiöstä saneerattiin ulos 4 000 työntekijää. Tämä oli mahdollista, koska Salinilla oli hyvät yhteydet ay-liikkeeseen ja pelisilmää henkilöstöjärjestelyiden tekemisessä. Yhtiöön palkattiin samalla

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

tietoteknisen koulutuksen saaneita ihmisiä.

Vuonna 1996 Telen verkossa oli jo miljoona matkapuhelinta. Tulevaisuus näytti loistavalta. Sonera oli alkanut kansainvälistyä jo 1990-luvun ensimmäisellä puoliskolla ja lähtenyt teleoperaattoreiden osakkaaksi mm. Unkarissa, Turkissa ja Baltiassa. Sonera oli noussut maailman yhdeksi edistyneimmäksi matkaviestintäoperaattoriksi 1990-luvun puolivälin jälkeen. Soneran noteeraus Helsingin pörssissä alkoi 10.11.1998, jolloin valtio myi 22 % Sonerasta 7 miljardilla markalla.

Soneralla on takanaan kunniakas ja hieno historia. Se on aina ollut teknisesti maailman eturivin teleyrityksiä ja tuottanut valtiolle paljon tuloja. Tässä kirjassa kerrotaan, kuinka Kaj-Erik Relanderin aikakaudella tehtyjen toimien tuloksena tämä kannattava ja historialtaan hieno valtion kruununjalokivi vietiin konkurssin partaalle ja kymmenien miljardien markkojen velkoihin vähän yli yhdessä vuodessa. Miten tämä oli mahdollista?

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

1 Kaj-Erik Relanderin aika alkaa

Vuosi 2000 alkoi aurinkoisesti Soneran Kaj-Erik Relanderille eli Rellulle. Soneran hallitus oli valinnut hänet juuri Soneran varatoimitusjohtajaksi maalikuun 2000 alusta alkaen ja toimitusjohtajaksi Aulis Salinin seuraajaksi vuoden 2001 alusta alkaen. Relanderin valinta ei ollut sattumanvarainen, sillä hän oli tehnyt vuosikausia taustatöitä Soneran sisällä valintansa eteen vakuuttaen Pekka Vennamon ja Aulis Salinin kyvyistään.

Kaj-Erik Relander syntyi Helsingissä 21.6.1962. Perheeseen kuuluu kotiäitinä toimiva pankkiirivaimo Hilikka ja kolme pientä lasta. Varusmiespalveluksen Relander suoritti Uudenmaan prikaatissa ja kävi reserviupseerikurssi 172:n vuonna 1983. Sotilasarvoltaan hän on vänrikki. Helsingin kauppakorkeakoulusta hän valmistui ekonomiksi vuonna 1990.

Suomen Asiakastieto Oy:n tietojen mukaan Relander oli ollut 1990-luvun alussa mukana 11 osakeyhtiön hallinnossa. Hän oli kuudessa yhtiössä hallituksen puheenjohtajana ja viidessä varsinaisena jäsenenä. Neljässä yhtiössä (Senentia Oy, Oy Brossco Ab, Oy Maxroi Capital ja Oy Avker Rakentamis- ja kiinteistökonsultointi Ab) konkurssimenettely raukesi pesän varojen puutteeseen. Management Support Helsinki Oy lopetettiin selvitystilän jälkeen ja Unicraft Oy:n konkurssimenettely jatkuu edelleen. Jotkut yhtiöt ovat vaihtaneet nimeä ennen kaatumistaan, ja niitä on rekisteröity ympäri Suomea. Esimerkiksi Avker Rakentamis- ja kiinteistökonsultointi Oy:n konkurssissa oli kyse miljoonista markkoista.

Relanderin neuvonantajana näissä konkurssipyörittelyissä toimi asianajaja Anssi Jaanti. Jaanti tuomittiin toukokuussa 2002 ehdottomaan vankeusrangaistukseen näistä ja muista konkurssirikoksista. Anssi Jaanti toimi Relanderin neuvonantajana myös Sonerassa. Jaantin avustuksella Relander siirsi tiettävästi yli 100 miljoonaa markkaa Soneran rahoja omille tileilleen ja yrityksilleen ulkomailta.

Varat siirrettiin ainakin kahdella eri tavalla. Ensinnäkin Relanderin ulkomaisille konsulttiyrityksille ja investointipankeille annetuista kymmenien miljoonien toimeksiannoista ohjattiin toimeksisaajan taholta yleensä 30 % Relanderin omille tileille. Toiseksi

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Sonera antoi Relanderin määräyksestä toimeksiantoja Relanderin omistamille ulkomaisille peiteyhtiölle Soneran olemattomasta konsultoinnista tai markkinointitoimenpiteistä. Laskut hyväksyi yleensä Relander tai joku Relanderin sisäpiiristä tietäen pelin hengen.

Relander siis harjoitteli “johtamistaitojaan” omilla yrityksillään 1990-luvun alussa ja siirtyi Sitraan ennen Soneraan saapumistaan. Tämä harjoittelu tuottikin sitten Suomen taloushistorian suurimpia tappioita Sonerassa. On täysin uskomatonta, että vuonna 2000 pörssi-arvoltaan Suomen toiseksi suurimman yrityksen toimitusjohtajaksi valitaan henkilö, jonka taustat ovat epäselvät.

Relander aloitti Sonerassa vuonna 1994 group business controllerina. Vuosina 1995–1996 hän toimi yrityssuunnittelu- ja rahoitusjohtajana. Vuodet 1996–1998 hän työskenteli talous- ja hallintojohtajana. Vuosina 1998–1999 hän vastasi Soneran kansainvälisistä toiminnoista. Vuoden 2000 hän toimi Soneran varatoimitusjohtajana. Soneran toimitusjohtajana hän ehti toimia vajaat 6 kuukautta vuoden 2001 tammikuun alusta kesäkuussa 2001 saamiin potkuihinsa saakka.

Soneran toimitusjohtajana hänen palkkansa oli verotustietojen mukaan 270 000 mk/kk + bonukset ja työsuhde-edut. Soneran optioita Relanderilla on 510 000 kpl ja tytäryhtiöiden Zedin, SmartTrustin ja Plazan optioita yli 800 000 kpl. Relander on esimerkiksi SmartTrustin suurin henkilöomistaja 500 000 option kautta. Nämä ovat suuria määriä. Niiden avulla Relander olisi voinut ansaita vähintään 100 miljoonaa markkaa ja perustaa oman investointipankin, kuten hänen kerrotaan haaveilleen.

Relander siirtyi vuonna 1994 SITRAsta Soneran tai silloisen Telecom Finlandin taloushallinnon tehtäviin, ja nopeasti hänen tavoitteekseen kirkastui Soneran ykkösmiehen paikka. Tämän tavoitteen saavuttamisen esteenä oli ennen kaikkea Pekka Vennamo, joka nostettiin Soneran edeltäjän Telecom Finlandin pääjohtajaksi.

Vennamo ei pystynyt aavistamaan Relanderin aikeita, ja hän antoi

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Relanderin vastuulle Soneran kansainvälistymisen johtamisen. Relander alkoi jo tällöin rakentaa omaa verkostoaan ja valtakuntaansa. Piti vielä odottaa vähän, jotta tämä verkosto pääsisi valtaan. Vennamon heikoksi kohdaksi havaittiin ajoittainen alkoholin käyttö. Vennamon syrjäyttämiseksi oli laadittava suunnitelma.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Vennamo savustetaan ulos Sonerasta

Sonerassa oli käytäntönä järjestää Vennamolles varamies "kosteiden aikojen" ajaksi. Hänen tehtävänä oli kommentoida Soneran kuulumisia julkisuudessa. Vuoden 1998 aikana Relander oli mukana järjestämässä muutamaan otteeseen tilannetta, jossa Vennamo joutui hoitamaan tehtäviään ilman varamiestä enemmän tai vähemmän alkoholin vaikutuksen alaisena. Tämä tieto levitettiin Soneran hallituksen sekä valtio-omistajan korviin, ja Vennamon vaihto tuli näin perustelluksi. Vennamoa väitettiin vaaralliseksi ja epäluotettavaksi henkilöksi.

Vennamon erottamiseksi piti löytää jokin muodollinen syy ja tällaiseksi ilmoitettiin Vennamon käymät osakekaupat Soneran osakkeilla vuonna 1998. Soneran hallitus vapautti Pekka Vennamon tehtävistään 4.1.1999 "liikenneministeri Matti Auran Vennamoa kohtaan tunteman epäluottamuksen vuoksi". Samassa yhteydessä Vennamon kanssa erosi myös liikenneministeri Aura, vaikka hänen erolleen ei ollut selkeitä perusteita. Matti Aura olikin vain työrukkanen Vennamon erottamisessa. Vennamolles ei koskaan kerrottu erottamisen todellista syytä ja eron järjestäjää. Matti Auran seuraajana liikenneministerinä jatkoi Olli-Pekka Heinonen.

Vennamon erottamisen jälkeen oli luonnollista valita väliaikaiseksi toimitusjohtajaksi Soneran pitkäaikainen johtaja Aulis Salin, joka lähestyi eläkeikää. Tämä sopi myös Relanderille, joka oli saanut Salinin omaksi kannattajakseen jo aiemmin vakuuttamalla hänelle kyvykkyyttään. Relander oli taitava antamaan itsestään hyvän kuvan. Hän osasi käsitellä ihmisiä omaksi edukseen.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Aimo Eloholma Relanderin kilpailijana

Relanderin kilpailijana Soneran toimitusjohtajan tehtävään Aulis Salinin jälkeen oli Aimo Eloholma, joka toimi tuolloin Soneran lankaverkkopuolen johtajana. Relanderille oli helppo tehtävä vakuuttaa Soneran hallitukselle ja hallintoneuvostolle, että vain hän pystyisi tekemään Sonerasta toisen Nokian.

Aimo "Aikka" Eloholma vastasi Soneran johtoryhmän jäsenenä vuoden 2000 alusta alkaen Telecom-liiketoiminta-alueesta eli lankaverkkoliiketoiminnasta. Eloholma oli kokenut kehäkettu ja yhtä arvostettu Soneran sisällä kuin Aulis Salin. Relander ajoi nimityksensä jälkeen Eloholman täydellisesti nurkkaan ja eristi hänet johtoryhmän päätöksenteosta. Eloholma ei tästä välittänyt, vaan vei Telecom-toimialuetta koskevia päätösehdotuksia johtoryhmän ohi suoraan Soneran hallituksen päätettäväksi. Eloholma vastasi Soneran organisaation ja johtamisen kehittämistä vuoteen 2000 saakka, jolloin nämä tehtävät siirrettiin Relanderin omalle sisäpiirille. Relander ei kehittänyt organisaatiota, vaan vei sen nopeasti täydellisen kaaoksen tilaan. Johtaminen korvattiin mielivallalla.

Soneran hallitus päättikin valita Markku Talosen johdolla Relanderin Soneran uudeksi "vetäjäksi", vaikka soraääniäkin esiintyi. Esimerkiksi Soneran hallituksen jäsen Liisa Joronen ei pitänyt Relanderia pätevänä Soneran toimitusjohtajan tehtävään. Relander oli 38-vuotias vuonna 2000 hänen tultua valituksi Soneran toimitusjohtajaksi. Hänellä ei ollut aikaisempaa kokemusta suuren pörssiyrityksen johtamisesta, eikä minkäänlaisia kokemusta yli 10 000 ihmisen johtamisesta. Hän oli ollut talousasiantuntija, ei johtaja. Valitsijat eivät huomanneet, että keisarilla ei ollut vaatteita.

Jo tuohon aikaan monet Relanderin kanssa tekemisissä olleista ihmisistä epäilivät hänen luotettavuuttaan ja kykyjään Soneran johtajana. Tällaisia epäilyksiä ei vain sopinut sanoa ääneen. Relanderin luonteenpiirteisiin kuului, että hän ei hyväksynyt minkäänlaisia eriäviä mielipiteitä. Tämän piirteen vaikutukset olivat hyvin merkittäviä Relanderin johtajakaudella.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Relanderin johtamistyyli

Relanderia voisi johtamistyyliinsä puolesta kutsua puhdasoppiseksi despootiksi. Hänen kerrotaan viihtyneen hyvin armeijassa ja hän ihaili Suomen armeijan johtajakoulutusta. Hänen suosikkikirjojaan olivat Machiavellin teokset. Relander sovelsi erinomaisen tehokkaasti Machiavellin hajota ja hallitse -periaatetta. Hän loi pelon ilmapiirin ympärilleen ja oli tässä työssään käsittämättömän tehokas. Hän käyttäytyi usein ylimielisesti ja "pompotti" alaisiaan. Omien etujensa ajamisessa ja sisäpiirin suosimisessa hän oli erittäin tehokas. Tämän suuntaisesti Relanderia luonnehditaan mm. Helsingin Sanomien 25.1.2001 jutussa.

Hyvin harva kehui Relanderia ja hänen julkinen kuvansa oli erittäin negatiivinen. Taloussanomien 3.7.2001 julkaistun laajan imagotutkimuksen mukaan Kaj-Erik Relander oli Suomen liike-elämän vähiten luottamusta nauttiva henkilö ja Nokian pääjohtaja Jorma Ollila eniten luottamusta nauttiva henkilö.

Relanderia pidettiin visionäärisenä ja esiintymistaitoisena, mutta tämä päti vain niin kauan kuin Relander sai kertoa omia lennokkaita tarinoitaan. Jos Relanderin laitto keskustelussa tiukalle ja vaati perusteluja väitteisiin, menivät hänen konseptinsa täysin sekaisin. Tällöin seurasi suuttumus, keskustelukumppanin vähättely ja keskustelun välitön lopettaminen.

Relander esiintyi mahtailevin ottein ja piti itseään liian suurena ja päteväenä johtajana Suomeen. Siksi Soneran piti kasvaa maailmalle ja Relanderin saavuttaa vähintään Jorma Ollilan arvostus nerokkaana johtajana. Relander edellytti "palvontaa" ja "nuoleskelua" alaisiltaan. Hänen piti olla kaiken keskipisteenä. Hän ei halunnut antaa haastatteluja lehtiin, mutta edellytti lehdistä ylistäviä juttuja itsestään. Hän rakasti valtaa ja halusi kahmia kaiken vallan Sonerassa itselleen: näin hän myös teki.

Relanderilla ei ollut yhtään läheistä ystävää. Lähimmät ihmiset olivat sihteeri Terhi Veijalainen ja vaimo Hilikka. Näiden lisäksi oli ainoastaan pelokkaita alaisia. Tämä riitti kuitenkin Relanderin sosiaalisesti piiriksi. Hän halusi rahaa, ei ystäviä.

Yksi Relanderin suosikkiopeista oli darvinismi. Tätä hän toi ahkerasti esiin puhuessaan Soneran ihmisille. Relanderin mielestä jokaisen piti raivata oma paikkansa Sonerassa ilman hänen tukeaan. Tämä ei käytännössä pitänyt paikkaansa, sillä Relander suosi estoitta

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

sisäpiiriään ja jätti vain sen ulkopuolella olevat henkilöt vaille tukeaan.

Relanderia ei kiinnostanut liikkua soneralaisten keskuudessa ja kannustaa heitä parempiin tuloksiin. Häntä ei kiinnostanut luoda vahvaa tiimihenkeä henkilöstön keskuuteen tai huvittanut mennä syömään henkilöstöravintolaan muiden soneralaisten joukkoon. Hän rakasti pelon ilmapiirin luomista ja halusi alaistensa nöyristelevän häntä. Hän oli tavallisten ihmisten yläpuolella.

Parhaiten Relander viihtyi investointipankkiirien seurassa. Investointipankki kiinnosti häntä toimialana. Investointipankkiirit liikkuvatkin ahkerasti Soneran käytävillä. Relander antoi useille investointipankeille kymmenien miljoonien toimeksiantoja. Hän halusi pitää hyvät välit siihen suuntaan, jotta työpaikan vaihto sujuisi jatkossa liukkaasti, jos paikat Sonerassa kävisivät liian kuumiksi. Relander tiesi, että ne tulisivat käymään kuumiksi.

Relanderilla oli tapana antaa sama toimeksianto vähintään kahdelle eri tekijälle ilman, että nämä tiesivät toisistaan. Tehtävää innokkaasti hoitava henkilö sai ennemmin tai myöhemmin huomata, että toinen henkilö tai ryhmä suoritti samaa Relanderin antamaa toimeksiantoa. Tästä oli seurauksena raivokkaita valtataisteluita ja valtavaa turhautumista. Tämä oli Relanderin darvinistista hajota ja hallitse -tekniikkaa käytännössä.

Relander oli häikäilemättömän laskelmoiva ja ainakin vaikutti älykkäältä. Hänen päätöksensä (kuten Saksan umts-lupa) myöhempi analysointi asettaa hänen liikemiesälykkyytensä kyseenalaiseen valoon. Relander kuului omasta mielestään Nietzschen määrittelemiin yli-ihmisiin, joita normaalit lainalaisuudet eivät koskeneet. Tämä näkyi hänen jokapäiväisessä käytöksessään varsinkin Soneran toimitusjohtajanimityksen varmistumisen jälkeen.

Relander vertasi itseään Nokian Jorma Ollilaan ja Vodafonen pääjohtaja Chris Genttiin ja piti itseään heitä "kovempana". Relander uskotteli itselleen ja muille, että hän loisi uuden järjestyksen Euroopan teleoperaattoreiden kenttään ja toimintaan. Pieni Sonera ja sen "suuri" toimitusjohtaja mullistaisivat Euroopan operaattorikentän nerokkailla ja vallankumouksellisilla ideoillaan. Mitä nämä ideat olivat? Miten Relander aikoi luoda tämän uuden järjestyksen ja mitä se tarkoitti? Sitä hän ei koskaan kertonut.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Aulis Salinin yrityskulttuuri muutettiin nopeasti

Aulis Salinin johdolla Soneran arvoiksi ja toimintaperiaatteiksi olivat muotoutuneet seuraavat asiat: Työtehtävät pyrittiin johtamaan Soneran päämääristä niin, jotta jokainen tiesi, mitä häneltä odotettiin työssään. Asiakkaat pyrittiin pitämään tyytyväisinä luomalla win-win-tilanteita, joissa molemmat osapuolet voittivat.

Luottamus ja avoimuus rakennettiin toiminnan perustaksi ja sopimukset pidettiin. Sanomisista pidettiin kiinni ja salaiset tavoitteet olivat kiellettyjä. Tiedonpanttausta ei hyväksytty. Naapurua autettiin ja pyrittiin yhteisiin tavoitteisiin. Rakentava kritiikki hyväksyttiin ja positiivista mieltä arvostettiin. Johtamisessa painotettiin tiimihengen luomista ja ihmisten osaamisen laajaa hyödyntämistä.

Aulis Salinin ja Pekka Vennamon Soneraan luoma yrityskulttuuri mullistettiin Relanderin aikakaudella täysin. Ennen Relanderin johtajakautta Soneran yrityskulttuuri korosti yksilön kunnioittamista, teknologiaosaamista, yhteistyötä ja iloista eteenpäin pyrkivää tasa-arvoista työilmapiiriä. Relanderin myötä yksilöitä ei enää kunnioitettu ja teknologiaosaamista väheksyttiin, rakentavan työympäristön korvasivat suosikkijärjestelmä ja pelon ilmapiiri. Muutos oli nopea.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Soneran organisaatiouudistus

Vuoden 1999 aikana valmisteltiin Relanderin ja hänen sisäpiirinsä johdolla organisaatiouudistusta, jossa Soneran toiminta jaettiin kahteen osaan. Toisena oli Relanderin johtama kansainväliseen langattomaan viestintään keskittyvä Mobile & Media -liiketoiminta-alue ja toisena Aimo Eloholman johtama kotimaiseen perinteiseen lankaverkkotoimintaan keskittyvä Telecom-liiketoiminta-alue. Relanderin keräsi oman sisäpiirinsä M&M-yksikön keskeisiin tehtäviin ja halusi vanhan Telen "virkamiehet" keskitettävän Telecom-puolelle. Eloholman oli pakko suostua tähän järjestelyyn hävittyään toimitusjohtajakisan Relanderille.

M&M-liiketoiminta-alueesta tuli "rellulaisten" temmellyskenttä. Telecom-puoli jäi Eloholman haltuun. Siellä on tehty koko ajan järkevää ja kannattavaa liiketoimintaa. Relanderin tarkoituksena oli myydä Telecom-puoli heti sopivan hetken tullen ja päästä eroon "Aikan virkamiehistä". Tätä tarkoitusta varten Telecom-puoli yhtiöitettiin myyntikuntoon vuoden 2001 alussa.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Matti Makkonen Soneran tulojen tuojana

Uusi organisaatiomalli tuli voimaan vuoden 2000 alussa. Sonera Mobile Operator -yksikön johtajana ja Soneran johtoryhmän jäsenenä jatkoi Matti Makkonen, joka oli rakentanut Soneran rahasammon eli kotimaan matkapuhelintoiminnan. Vuoden 2000 alussa monet Soneran asioista perillä olevat tahot pitivät kohtalonkysymyksenä sitä, kuinka hyvin Relander ja Makkonen pystyvät puhaltamaan yhteen hiileen. Makkonen oli arvostettu vanhan polven matkapuhelinmies, joka ei uskonut Relanderin ja Soneran ideaan myydä matkapuhelinpalveluja ympäri maailmaa.

Makkonen ei kuulunut Relanderin sisäpiiriin. Makkosella oli kykyä ja halua yhteistyöhön Relanderin kanssa, mutta Relanderin mielestä Makkonen ei nöyristellyt häntä tarpeeksi. Relander oli myös tavattoman kateellinen Makkoselle tämän hyvin sujuvista liiketoimista. Relander aloitti vuoden 2000 alusta alkaen (Soneran toimitusjohtajanimityksen varmistumisen jälkeen) Makkosen ahdistelun ja savustamisen, joka johti Makkosen eroamiseen Sonerasta syksyllä 2000 ja siirtymiseen Nokian palvelukseen. Tämä oli merkittävä tappio Soneralle. Kukaan ei uskaltanut kysyä Matti Makkosen eron syitä ja Makkonen ei herrasmiehenä halunnut niitä kertoa. Kaikki kuitenkin tiesivät eron syyt.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Relanderin sisäpiiri

Jokaisessa yrityksessä on oma sisäpiirinsä. Se on täysin tavallista. Relander rakensi Soneraan oman sisäpiirinsä, joka toimi varsin epätavallisesti ja lähes yksinomaan omia ja Relanderin etuja ajatellen. Henkilöstön, pääomistajan (valtio) ja osakkeenomistajien edut olivat toissijaisia Relanderin sisäpiirin toiminnassa. Ensimmäisenä oli oma etu.

Soneran palveluliiketoimista Soneran johtoryhmän jäsenenä vastasi vuoden 2000 alusta lähtien Relanderin opiskelukaveri ja vanha tuttu Juha Varelius. Relanderilla ja Vareliuksella oli tietävästi mm. yhteinen purjevene omistuksessaan. Varelius kuului Relanderin sisäpiiriin, minkä vuoksi hänellä oli lähes rajattomilta vaikuttavat taloudelliset ja toiminnalliset toimivaltuudet Soneran sisällä. Pelkästään Zedin mustaan aukkoon syöksyi yli miljardi markkaa tappioiksi realisoituneita varoja. Se ei juurikaan Vareliusta häirinnyt.

Varelius vastasi vuonna 1995 Kaapeli TV:n toiminnoista. Sieltä hän siirtyi Sonera Plazan vetäjäksi ja Plazalta pian Sonera Zedin johtajaksi. Vareliuksen lempilapsi oli Sonera Zed, jonka toimitusjohtajana hän toimii edelleen. Varelius jatkaa edelleen myös Soneran johtoryhmässä keväällä 2002.

Henri Harmia toimi vuoden 2000 alusta lähtien Soneran strategiajohtajana ja Relanderin sisäpiirin jäsenenä. Harmia oli Relanderin opiskelukavereita, ja myös hänellä oli Juha Vareliuksen tapaan laajat toimivaltuudet Soneran sisällä. Harmia vaikutti erittäin ylimieliseltä henkilöltä, kuten muutkin Relanderin sisäpiirin jäsenet. Hän oli toiminut aiemmin konsulttina, mutta myös häneltä puuttuivat näytöt liike-elämästä. Harmia halusi antaa itsestään tärkeän ja kiireisen johtajan vaikutelman ja harppoi Soneran käytävillä puhuen lakkaamatta "kommunikaattoriinsa" nappikuulokkeen kautta. Yleensä Harmian näki odottavan isäntänsä, Relanderin, työhuoneen edessä saamassa uusia toimintaohjeita.

Harmiolla oli monta Relanderin antamaa luottamustehtävää. Hän vastasi Soneran strategiasta kesään 2000 saakka. Kuinka hyvän strategian Relander ja Harmia pystyivät luomaan Soneralle? Vuonna 2000 julkaistun Soneran kirjan esiintuoma strategia oli seuraava: "Laajennamme globaalisti palvelujen hyväksikäyttöä yhä uusille elämän alueille. Täydennämme osaamistamme ja voimavarojamme yhteistyöllä maailman parhaiden yritysten kanssa."

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Ei edellä mainittu ole mikään strategia, vaan lähinnä naiivi toteamus. Tällaisen "strategian" muokkaamiseen käytettiin kymmeniä miljoonia markkoja konsulttipalkkioina muun muassa Strategos- ja McKinsey-yhtiöille. On myös esitetty epäilyksiä siitä, että nämä rahat saattoivat ohjautua osittain Relanderin ulkomaisille tileille. Tämän kirjan kirjoittajilla ei ole näyttöä ko. toiminnasta, mutta asia nousi yhdenmukaisesti esiin keskusteluissa eri tahojen kanssa. Kirjan kirjoittajat eivät voi taata epäilyksien ja väitteiden todenmukaisuutta.

Soneralle ei siis käytännössä luotu minkäänlaista strategiaa, koska se olisi kahlinnut liikaa Relanderin liikkumavapautta. Harmian toisena tehtävänä oli Soneran optiojärjestelmän rakentaminen Relanderin ohjeiden mukaisesti. Kolmantena tehtävänä oli hoitaa yhteyksiä investointipankkeihin sekä suuriin konsulttiyrityksiin ja antaa toimeksiantoja näille. Neljäntenä tehtävänä oli toimia Relanderin "tiedustelu-upseerina".

Kesäkuussa 2000 Henri Harmia siirtyi Relanderin esikuntapäälliköksi ja oikeaksi kädeksi. Harmian tilalle Soneran strategiajohtajaksi tuli investointipankkiiri Jan Werner, joka oli ollut mukana järjestämässä Soneran osakeanteja. Wernerin toimisto sijaitsi Lontoossa. Kukaan Soneran johdossa ei tiennyt, mitä Werner teki Lontoossa. Jotkut arvelivat hänen järjestelevän Relanderin omien ulkomailla sijaitsevien yhtiöiden raha-asioita. Henri Harmia jatkaa edelleen Sonerassa johtajana. Werner lähti toukokuussa 2001 investointipankki Salomon Smith Barney'n palvelukseen. Relander muisti vaatia Wernerin allekirjoittamaan erittäin tiukan vaitiolosopimuksen. Vaitioloaika on pitkä ja sopimussakko suuri.

Jari Jaakkola toimi Soneran johtoryhmän jäsenenä ja viestintäjohtajana. Hän oli myös Relanderin sisäpiirin jäsen. Jaakkola oli koulutukseltaan sosionomi, ja monet ihmettelivät hänen vähäistä pätevyyyttään ja näyttöjen puutetta. Jaakkolan heikko kohta olivat kauniit nuoret naiset, joita hän palkkasi Soneran viestintäosastolle. Nämä nuoret naiset vaikuttivat tietävästi paljon Jaakkolan toimiin.

Jaakkola halusi antaa yksin kommentteja medialle Soneran asioista, mutta ongelmana oli ajoittain asiasisällön huono hallinta. Jaakkolan kantti oli kovalla koetuksella Soneran kaaosmaisen tilan paljastuttua julkisuuteen tammikuussa 2001. Toimittajien soittaessa hänelle ja pyytäessä tietoja Soneran tilasta Jaakkola usein kiroili heille ja kielsi heitä uhkauksien kera kirjoittamasta tai uutisoimasta Sonerasta mitään. Helmikuussa 2001 Jaakkola uhkasi haastaa Nelosen talousuutiset oikeuteen, mikäli se uutisoisi Relanderin aseman horjuvan yrityksessä. Nelonen uutisoi asian, joka pitikin paikkansa. Soneran viestintäjohtajalla oli näin varsin erikoinen lähestymistapa julkisuuden

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

hoitamiseen. Jaakkola jatkaa Soneran viestintäjohtajana ja johtoryhmän jäsenenä keväällä 2002.

Maire Laitinen toimi Soneran lakiasiaintohtajana. Hän oli yksi Relanderin asiamiehistä ja raportoi tietoonsa saamista asioista suoraan tälle. Laitinen jumaloi Relanderia ja piti tätä "käsittämättömän karismaattisena henkilönä". Yhtenä Laitisen tehtävistä oli pitää silmällä Soneran hallituksen puheenjohtaja Markku Talosta. Laitinen olikin usein nähty vieras Talosen huoneessa. Talosella ei ollut mitään aavistusta siitä, että hänen ja Laitisen väliset luottamukselliset keskustelut tulivat Laitisen kautta välittömästi Relanderin tietoon. Talosella oli tapana yrittää udella Relanderin ajatuksia. Samalla hän tuli kertoneeksi Laitiselle näkemyksiään Relanderista.

Yksi Laitisen aikaansaannos oli Soneran kyseenalaisen työsopimuskäytännön rakentaminen Relanderin ohjeiden mukaisesti. Soneran työsopimuksissa käytettiin pääsääntöisesti hyvin ankaria salassapitosäännöksiä ja niihin liittyviä valtavia uhkasakkoja. Relander halusi Soneran "NDA:t" kuntoon ja Laitinen laittoi. Kukaan ei ole uskaltanut valittaa näistä. Laitinen jatkaa edelleen Soneran lakiasiaintohtajana.

Niklas Sonkin oli Relanderin pikkuserkku ja suosikkijuoksupoika. Hän vastasi vuoden 2000 alusta lähtien Soneran strategisista projekteista. Sonkin oli Relanderin sisäpiirin jäsen ja kuuluisa kyvystään ehtiä ensimmäisenä kertomaan Relanderille mielenkiintoisia luottamuksellisia Soneran henkilöitä koskevia tietoja. Sonkin yritti esittää kovanaamaa siinä onnistumatta. Hän oli kuin isoksi venähtänyt ja pelokas pikkupoika. Niklas Sonkin toimii nykyisin Soneran johtoryhmän jäsenenä, konsernin strategiajohtajana ja Sonera SmartTrustin hallituksen puheenjohtajana. Monet kysyvät, millä perusteella ja näytöillä?

Strategisesta markkinoinnista ja brandinhallinnasta vastannut Jane Moilanen toimi Relanderin sisäpiirin jäsenenä, mikä takasi sen, että markkinointiin riitti rahaa. Sonera onkin ollut viime vuosina Suomen eniten rahaa käyttänyt mainostaja ja markkinoija. Markkinointi toimi kuitenkin tuloksettomasti, koska Relander ei tukenut millään tavoin Soneran strategista markkinointityötä. Markkinointiyksikön työn tuloksellisuus ei ollutkaan maan parasta luokkaa. Sonera markkinointi oli yhtä hajallaan kuin muukin toiminta, ja siitä puuttui punainen lanka.

Sonera oli myös Suomen suurin liikelahjojen hankkija. Parhaimmat liiketoimintayksiköt saivat kulumaan useita kymmeniä miljoonia markkoja

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

liikelahjoihin vuodessa. Tietävästi monen soneralaisen koko suvun jäsenet askartelevat nykyään monitoimilinkkuveitsellä, jossa on Soneran logo.

Taloustutkimuksen ja Markkinointi & Mainonta -lehden 5.11.2001 ilmestyneen brandinumeron mukaan Sonera oli vuoden 2001 brandiputoaja. Suomen arvostetuimmat brandit-listalla Sonera laski sijalta 33 sijalle 158. Oman lajinsa Suomen ennätys tämäkin. Jane Moilanen jatkaa edelleen Soneran markkinointijohtajana.

Kim Ignatius siirtyi vuonna 2000 Soneran talousjohtajaksi ja johtoryhmän jäseneksi. Hänkin kuului Relanderin sisäpiiriin. Ignatius siirtyi tehtävänsä Tamron talousjohtajan paikalta. Hänen jäljiltään Tamron Norjan yksiköstä löytyi 40 miljoonan markan kavallus, jonka estäminen oli Kimin vastuulla. Kavallus oli esillä suomalaisissa lehdissä.

Relander ei halunnut "nutturapäistä" ja tiukkaa talousjohtajaa, joten Ignatius oli siis sopiva tehtävään. Ignatius esiintyi suuren maailman miehenä, vaikka hänen kyvykkyytensä ei lainkaan vastannut tätä ulkokuorta. Hän ajoi tiukasti Relanderin etuja yhdessä Maire Laitisen kanssa. Ignatius viihtyi paremmin golf-kentällä kuin tuloksetekijänä työpaikallaan.

Kim Ignatius loi Relanderin ohjeiden mukaisesti Soneraan ns. luovan kirjanpitotavan. Tämä tarkoitti tietävästi mm. sitä, että Soneran taseeseen sisällytettiin luovasti yhteistyökumppaneiden omaisuutta. "Luova" kirjanpito synnyttää "luovan" tilinpäätöksen, jonka perusteella voi tehdä "luovia" johtopäätöksiä yrityksen tilasta.

Esimerkiksi Soneran vuoden 2001 tilinpäätös on tehty hyvän kirjanpitotavan rajoja hipoen. Sonera on mm jaksottanut Saksan umts-lupaan liittyviä korkokuluja useammalle vuodelle, vaikka korot on maksettu täysimääräisesti Soneran kassasta tilikauden aikana. Tämä kyseenalainen järjestely on nostanut Soneran tulosta vuoden 2001 tilinpäätöksessä. Mikäli toimittaisiin normaalien liike-elämän tilinpäätöskäytäntöjen mukaisesti, Soneran olisi pitänyt rasittaa vuoden 2001 tulostaan julkisuuteen esitettyä enemmän. Soneran tilintarkastajat ovat kuitenkin hyväksyneet tämän käytännön Soneran talousjohdon vaatimuksesta. Näin taisi käydä myös Yhdysvalloissa, kun Enronin johto vaati yrityksen tilintarkastajana toiminutta Andersen-yhtiötä hyväksymään tuloja ja menoja tuloslaskelman ulkopuolelle. Voidaan kärjistetysti väittää, että Sonera on tilinpäätöskäytäntöineen Enronin tiellä.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Kirjanpitoalan asiantuntija, HKKK:n professori Jarmo Leppiniemi, kritisoi voimakkaasti Soneran tilinpäätöksen kirjanpito tietojen esittelytapaa ja piti sitä harhaanjohtavana TV kahden OBS-ohjelmassa 8.2.2002. Leppiniemen mielestä sijoittajien on erittäin vaikea tulkita tilinpäätöksen tietoja. Leppiniemi arvosteli myös Soneran sijoittajaviestintää kokonaisuutena puutteelliseksi.

Monet tahot ovat käyttäneet huomattavasti jyrkempiä sanoja arvioidessaan Soneran sijoittajaviestintää. Arvioissa ovat esiintyneet sanat harhaanjohtava, salaileva, puutteellinen, valheellinen, sijoittajia halveksiva, epäuskottava ja epä johdonmukainen.

Kim Ignatius jatkaa edelleen Soneran johtoryhmän jäsenenä ja konsernin rahoitus- ja talousjohtajana.

Harri Vatanen kuului Relanderin ulkopiiriin, ja hän toimi vuoden 2000 alusta alkaen Sonera Enabling Technologies -yksikön vetäjänä ja Sonera SmartTrustin toimitusjohtajana. Vatasen sijoituspaikkana oli Lontoo.

Vatanen oli kehittänyt SmartTrustin keskeiset innovaatiot sekä patentit ja antanut ne Soneran käyttöön. Hän teki vuonna 1993 omissa yrityksessään ensimmäiset SmartTrustiin liittyvät keksinnöt ja aloitti samana vuonna työt Sonera Tele Mobile Services -yksikössä. Sonera ja Vatanen sopivat Vatasen teknologian lisensioinnista ja markkinoinnista. Vatasen tekemiä ja omistamia SmartTrustin toiminnan pohjalla olevia kantapatentteja on yhteensä nelisenkymmentä. Suuri osa näistä patenteista on Vatasen tekemiä ennen hänen tuloaan Soneran palvelukseen. Ne eivät siis ole ns. työsuhdepatentteja, joiden oikeudet kuuluvat työnantajalle.

Vuonna 1994 Vatanen aloitti työt Soneran myyntitehtävissä ja jatkoi innovointia omalla ajallaan. Vuonna 1998 Vatanen perusti Sonera SmartTrustin, ja tavoitteena oli tehdä siitä merkittävää liiketoimintaa. Vuonna 2000 Merrill Lynch arvioi SmartTrustin yli 50 miljardin markan arvoiseksi. Vuonna 2000 Sonera SmartTrust osti ruotsalaiset iD2 ja Across Wireless -yhtiöt satojen miljoonien markkojen kauppahinnalla.

SmartTrustin alkuperäinen liikeidea oli innovatiivinen. Ideana oli istuttaa pki-turvallisuusteknologia matkapuhelinten sim-kortille. SmartTrustin malli edellyttäisi yhteistyötä teknologian käyttäjien eli pankkien, operaattoreiden, sim-korttivalmistajien ja varmennepalveluyritysten välillä. Nykyään SmartTrustia voi luonnehtia

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

hallintaohjelmistoja operaattoreille myyväksi ohjelmistotaloksi. Yhtiön vuoden 2001 liikevaihto oli noin 120 miljoonaa markkaa ja kirjanpitoarvo Soneran optiojärjestelmässä 1,5 miljardia markkaa.

Vuonna 1998 Vatanen ja Sonera tekivät teknologiasopimuksen Vatasen keksintöjen ja patenttien hyödyntämisestä. Tämä sopimus tehtiin Relanderin aloitteesta ja painostukseen perustuen. Relander uhkasi erottaa Vatasen tehtävistään, ellei tämä olisi suostunut allekirjoittamaan sopimusta. Vatanen ei myöskään saanut käyttää juristia apunaan sopimusta tehtäessä. Sopimuksen mukaan Vataselle kuului puolet SmartTrustin haltuun siirrettyjen patenttien tuottamasta hyödystä, vaikka patentit olisivatkin Soneran nimissä.

Relanderin kerrotaan painostaneen Vatasta allekirjoittamaan sopimuksen lukematta sitä. Samoin Relander lupasi Vataselle optioita ja rojalteja korvaukseksi SmartTrustin käyttöoikeuksien luovuttamisesta Soneralle. Sonera ei antanut Vataselle kirjallisesti sovittuja osakkeita ja optioita. Erikoiseksi tilanteen tekee se, että Vatanen ei omista lainkaan SmartTrustin osakkeita. Sen sijaan Relander on SmartTrustin suurin henkilöomistaja 500 000 optiollaan, jotka hän järjesti itselleen toimiessaan Soneran varatoimitusjohtajana vuoden 2000 syksyllä.

Elokuussa 2000 voimaan tulleen Soneran organisaation mukaan Harri Vatanen vastasi Sonera Oyj:n Enabling Technologies -liiketoimintaryhmästä, jonka tehtävänä oli kehittää teknologiapohjaisia liiketoimintoja. SmartTrust Oy kuului näiden piiriin.

Nämä taustakuviot johtuivat siitä, että Relanderin tarkoituksena oli siirtää SmartTrustin oikeudet pois Sonerasta Innovex-yhtiöön. Käytännössä tämä tarkoitti Soneran ja Vatasen vähintään satojen miljoonien markkojen omaisuuden siirtämistä ulos Sonerasta. Relander ehdotti Vataselle osakkuutta tällaisessa järjestelyssä syyskuussa 2000, mutta Vatanen ei suostunut Relanderin ehdottamiin toimiin ja raportoi asiasta Soneran hallitukselle Soneran sisäisiä kanavia myöten. Raportti ei koskaan päässyt Soneran hallitukseen saakka.

Lokakuussa 2000 Relander irtisanoi Vatasen SmartTrustin toimitusjohtajan tehtävästä, mutta lopullisesti Vatanen sai potkut Sonerasta vasta maaliskuussa 2001. Ennen potkuja hänet jätettiin täysin yksin ja eristyksiin Lontooseen. Vatasen palkanmaksun ja työsuhdeasunnon maksujen hoitaminen katkeilivat. Tällainen pikkumainen kiusanteko oli tyypillistä Relanderille, ja hänellä oli loputtomasti aikaa terrorisoida niitä alaisia, jotka eivät taipuneet täydellisesti hänen tahtoonsa. Suurille bisnespäätöksille jäi sen sijaan vähemmän aikaa.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Koston täydentämiseksi Relander määräsi Soneran haastamaan maaliskuussa 2001 Vatasen yhteen oikeudenkäyntiin Englannissa, kahteen välimiesoikeudenkäyntiin Suomessa ja viiteen oikeudenkäyntiin Helsingin käräjäoikeudessa. Vatanen piti murskata esimerkiksi muille, koska hän oli uskaltanut uhmata Relanderia. Tuomioistuin määräsi Vatasen Suomessa olevan omaisuuden takavarikkoon. Vatanen puolestaan haastoi Soneran oikeuteen Kalifornian osavaltiossa, jossa hän vaatii oikeutta mitätöimään maaliskuussa 1998 solmitun teknologiasopimuksen. Vaikka vuoden 1998 teknologiasopimuksen katsottaisiin olevan voimassa, sopimus kattaa vain 10 % Vatasen SmartTrust-patenteista.

Jos kalifornialainen oikeus tuomitsisi Soneran korvaamaan Vataselle hänen keksintöjensä sopimuksissa sovitun arvon eli 7 miljardia markkaa, Sonera ajautuisi päätöksen seurauksena todennäköisesti konkurssiin. Sonera on yrittänyt kiistää kalifornialaisen oikeudenkäyntipaikan sillä perusteella, että Sonera ei toimi Yhdysvalloissa. Todellisuudessa Soneralla on monia toimipaikkoja USA:ssa mm. San Franciscossa.

Harri Vatasen nostamaan kanteeseen on erittäin vankat perusteet, mutta mistä löytyvät todistajat? Soneralaiset seisovat johtajansa takana eivätkä halua asettaa työpaikkaansa vaakalaudalle. Vaakalaudalla saattaisi olla paljon muitakin

Sonera halusi keplotella Harri Vatasen asiassa ja vaati välimiesoikeuden ratkaisemaan kiistan Suomessa. Vatanen kiisti suomalaisen välimiesoikeuden laillisuuden asiassa. Vatanen ja hänen asiamiehensä eivät osallistuneet suomalaisen välimiesoikeuden toimintaan, koska heitä ei edes pyydetty mukaan. Sonera maksoi välimiehenä toimineelle eläkkeellä olevalle professorille erittäin mittavan palkkion. Välimiesoikeus ei kiistänyt sitä, että Vatasen tekemien ja Soneran käyttöön antamien keksintöjen arvoksi on sovittu 7 miljardia markkaa. On siis kyse suurista rahoista.

Välimiesoikeus ratkaisi kiistan Soneran eduksi tammikuussa 2002, ja Soneran konserniviestintä ilmoitti markkinoille Soneran voittaneen oikeudessa kiistan Harri Vatasta vastaan. Vatanen ilmoitti välittömästi oikeuskäsittelyn jatkuvan ulkomailla ja kiisti välimiesoikeuden päätöksen laillisuuden.

Vatanen pyysi myös rahoitustarkastusta (RATA) tutkimaan Soneran viestinnän laillisuuden asiassa. Soneran viestintä toimi vähintäänkin vilpillisesti välimiesoikeuden päätöstä uutisoidessaan jättäessään

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

asiaan liittyviä olennaisia tietoja kertomatta ja rikkoi näin pörssiyrityksille asetettuja sijoittajaviestinnän vaatimuksia.

Näin siis toimii pörssiyritys Sonera, jonka toimitusjohtaja Relander on toiminut asiassa vähintään erikoiseksi väitettävällä tavalla junaillessaan Vatasen keksinnöt Soneralle. Vatanen teki olennaisen osan SmartTrustin keksinnöistä ja patenteista ennen Soneran palvelukseen tuloaan, ja nyt Sonera haluaa varastaa ne itselleen. Miten Soneran lakiasianosasto ja sen johtaja voivat katsoa itseään peiliin tällaisten toimien tukijoina? Miten tämä on mahdollista yrityksessä, josta valtio eli veronmaksajat omistavat enemmistön?

Vatasen seuraajaksi tuli Björn Gustavsson, joka menehtyi oman käden kautta tammikuussa 2001. Syitä ei ole koskaan käsitelty julkisuudessa, mutta perhesyyt eivät tiettävästi olleet asian taustalla. SmartTrustin uudeksi toimitusjohtajaksi Gustavssonin jälkeen valittiin Relanderin luottohenkilönä tunnettu Antti Vasara.

Relanderin sisäpiiriin kuului myös Veikko Hara. Hän toimi Soneran tutkimusjohtajana, kunnes siirtyi Soneran teknologiajohtaja Jari Mielosen seuraajaksi keväällä 2001. Hara oli toiminut aiemmin VTT:llä tutkijana ja hänen vuorovaikutustaitonsa olivat Juha Vareliuksen luokkaa. Haran vastuulle kuului korkeakouluysteistyö sekä 3G- ja 4G-tutkimus. Haran ”johtama” umts-tutkimus ei tuottanut mitään lisäarvoa Soneran päättömiin umts-lupahankintoihin Euroopassa. Korkeakouluysteistyö toimi puutteellisesti.

Soneran tutkimus oli hajallaan eri yksiköissä ja tuotti heikosti tuloksia. Hara matkusteli mielellään ympäri maailmaa ilman turhia tulospaineita. Kesän 2000 hän vietti tiettävästi perheineen Yhdysvalloissa ”Soneran toimia hoitaen”. Veikko Hara kuului kesäkuusta 2000 lähtien Relanderin esikuntaan Henri Harmian ja Paavo Kososen kumppanina.

Paavo Kosonen oli Relanderin sisäpiirin surullisen hahmon ritari. Relander palkkasi ikäänntyneen veteraanin Ahlströmin henkilöstöosastolta Soneran henkilöstöjohtajaksi. Juha Pentti oli tästä hieman ihmeissään, koska oli tottunut pitämään itseään Soneran henkilöstöjohtajana. Relander ei kertonut Pentille mitään Kososen palkkaamisesta. Kososen täydellinen epäpätevyys ihmetytti monia, mutta kukaan ei uskaltanut sanoa ajatuksiaan ääneen. Kosonen kuului Relanderin esikuntaan, ja hänen tehtävänään näytti olevan Soneran optiopankin hoitajana toimiminen Relanderin ohjeiden mukaisesti. Kosonen paketo

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

siis optiopaketteja Relanderin alaisille. Kososen pesti Sonerassa päättyi loppuvuonna 2001.

Kokonaisuutena Relanderin valitsema Soneran johto oli asiantuntemukseltaan Suomen pörssiyritysten heiveröisimpiä, ellei peräti heiveröisin. Relander valitsi sisäpiiriinsä ja Soneran johtoon vanhoja opiskelu- ja armeijakavereitaan, jotka olivat täysin kyvyttömiä ja haluttomia ottamaan kantaa Relanderin toimiin. He olivat ns. yes-yes-miehiä. Tällä porukalla Relander kärjessä lähdettiin kuitenkin johtamaan markkina-arvoltaan Suomen toiseksi suurinta pörssiyritystä. Ei ole mikään ihme, että jälki oli hirvittävää.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

2 Sonera-kuplan rakentaminen

Relanderille 100 miljoonaa

Näyttäisi siltä, että Kaj-Erik Relanderin tavoitteena oli saada koottua Soneran optioista ja Soneran rahoista 100 miljoonaa markkaa, erota tämän jälkeen Soneran palveluksesta ja perustaa oma investointipankki suomalaisten veronmaksajien rahoilla. Tämä tavoite edellytti mm. Soneran markkina-arvon kasvattamista pilviin ja muhkean optiojärjestelmän rakentamista Soneraan.

Optiomaakariksi ryhtyi Relanderin toimeksiannosta Henri Harmia. Harmia käytti apunaan optiojärjestelmän rakentamisessa ulkomaisia investointipankkeja, ja kustannuksia kertyi valtavasti. Uuden optiojärjestelmän runko valmistui talvella 2000 ja Relander hyväksytti sen läpihuutojuttuna Soneran hallituksessa ja liikenneministeriössä. Piti hän "teletapeilla olla kunnon teletipit".

Toisena päätehtävänä oli Soneran arvon kasvattaminen puhumalla eli soneeraamalla - ei luomalla todellista lisäarvoa markkinoille, kuten yritykset normaalisti tekevät. Sonera-kuplan rakentaminen edellytti vauhdikkaita ja uskottavalta kuulostavia sloganeita. Näitä sloganeita vääntämään yhdessä Henri Harmian kanssa palkattiin kymmenien miljoonien korvauksella ydinsaamisguru Gary Hamelin yritys Strategos Lontoosta. Henri Harmian persoonaa kuvastanee se, että hänen kerrotaan olleen onnesta soikeana päästessään kerran käymään Gary Hamelin kotona.

Strategos, Relander ja Henri Harmia ryhtyivät laatimaan vakuuttavaa "tarinaa" Sonerasta markkinoille. Muoto korvasi sisällön. Tarinan eteen ei tehty juurikaan mitään Soneran sisällä, eli kyse oli harkitusta hypetyksestä. Vauhti oli kova ja rikkaaksi piti päästä nopeasti.

Tarinan ydin oli se, että Soneraa kuvailtiin globaaliksi edelläkävijäksi matka-, data- ja mediaviestinnän alalla sekä halutuksi yhteistyökumppaniksi ja osajaksi mobiilien palveluiden tuottajana. Liikevoitoksi luvattiin yli 20 %:n tasoa suhteessa liikevaihtoon. Lupauksiin kuuluivat merkittävät kumppanuudet maailman johtavien teletoimialan yhtiöiden kanssa. Tarinan mukaan Sonerasta tulisi lähivuosina johtava globaali matkaviestintäoperaattori langattomien palveluiden sisällöntuottajana ja toimijana.

Tämä tarina upposi markkinoille niin hyvin, että Soneran osakekannan arvo nousi maaliskuussa 2000 yli 422 miljardin markan

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

tasolle. Soneran markkina-arvo lähenteli Pepsi-Colan arvoa. Relanderilta ja hänen sisäpiiriltään katosi kaikki suhteellisuudentaju. Relander oli vakuuttava toimija. Hän olisi epäilemättä menestynyt hyvin myös lomaosakkeiden myyjänä Kanariansaarilla. Tai käytettyjen autojen myyjänä Kehä III:n varrella.

Sonera ilmoittautui "Uuden järjestyksen tekijäksi" teletoimialalla, ja langattoman internetin luvattiin moninkertaistavan Soneran liikevaihdon lähivuosina. Sonerasta luvattiin johtaviin kuuluvaa globaalia teleoperaattoria, joka loisi 3G-maailmaan loputtomasti uusia ja innovatiivisia palveluita yksityis- ja yritysasiakkaille. Relander ja hänen sisäpiirinsä jäsenet kilpailivat siitä, kuka keksii kaikkein hulppeimman väitteen tai lupauksen Soneran kyvyistä. Kilpailu kantoikin satoa.

Sonerasta luvattiin globaalin telealan konsolidoitumisen ja verkostoitumisen solmukohtaa, kompetenssimagneettia, joka vetäisi kaikkia puoleensa. Sonerasta piti Relanderin lupauksen mukaan tulla globaalin operaattoriverkoston pelintekijä. Relanderilta ja hänen sisäpiiriltään ei puuttunut itseluottamusta tai mielikuvitusta.

Soneran tarinan julkisesti esitetyissä piirtoheitinkalvoissa Sonerasta hurmaantuneiksi yrityksiksi mainittiin mm. IBM, Andersen, Qwest, Barcleys, Carrefour, Dixons, Disney, Yahoo, Virgin ja Microsoft. Todellisuudessa nämä yritykset eivät olleet hullaantuneita Sonerasta millään tavoin.

Vanha lankaverkko-osaaminen piti unohtaa Relanderin johtamaa maailman parasta 3G-tiimiä rakennettaessa. Tämä 3G-tiimi koostui "taisteluhävittäjistä" eli Plazasta, Zedistä ja SmartTrustista, Juxtosta sekä muista yksiköistä, joista muodostuisi voittajataistelutiimi marsalkka Relanderin johdolla. Maailman paras 3G-tiimi esiintyi vain markkinapuheissa. Käytännössä sen eteen ei tehty juuri mitään Soneran sisällä.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Roadshow-meininkiä

Relanderin veti sisäpiirinsä kanssa näyttäviä roadshow-kiertueita ulkomailla Sonera-kuplan kasvattamiseksi. Aluksi kansainvälisen median ja markkina-analyttikoiden vastaanotto oli suopea. Relanderin ja Soneran puheet upposivat suosiolliseen kuulijakuntaan. Syyskuussa 2001 Soneran kansainvälinen roadshow sai kuitenkin vaisun vastaanoton. Kuulijat kuuluivat samat Relanderin tarinat kuin aikaisemminkin, mutta havaitsivat, että mitään ei ollut tehty niiden toteuttamiseksi. Roadshow-kalvot teki Henri Harmia ja konsulttina toimi Strategos-yhtiö Lontoosta. Roadshow-kiertueet päätettiin lopettaa syyskuun 2001 täydellisen epäonnistumisen jälkeen.

Markkinoille levitettiin kuitenkin joukko lennokkaita lauseita, joilla haluttiin antaa mielikuva vähintään Nokian veroisesta nousevasta tähdestä.

‘A new order is emerging’

‘The new opportunity is enormous’

‘Sonera will pursue all layers of 3G industry’

‘Sonera will deal with the challenge of growth’

‘Become a driver of a web of alliances’

‘Win in the war for talent’

‘The worlds best 3G team’

‘Fast growth’

‘Wireless internet revolution’

‘Sonera is at the leading edge of the discontinuity’

‘We have the ability to develop technologies that are relevant in the mobile businesses’

Yllä olevista lauseista maksettiin yli miljoona markkaa kappale. Sonera oli Relanderin mukaan pääpeluri uusien sääntöjen luomisessa globaalille telealalle. Sonera vakuutti olevansa langattoman viestinnän johtava osaja maailmassa, mutta suurien puheiden tueksi ei ollut

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

juurikaan näyttöjä. Ei mitään mullistavia uusia tuotteita tai palveluita. Ei uutisia merkittävistä kumppanuuksista. Kansainväliset kuulijat alkoivat epäillä Soneraa kuplaksi. Epäily oli monilta osiltaan oikea.

Sonera väitti sijoittajaviestinnässään olevansa epätavallinen yhtiö, jolla on epätavallisen hyvä strategia ja kannattavuus, valtavan hyvä tiimihenki ja loputtomasti vallankumouksellisia liiketoimintainnovaatioita. Todellisuus oli täydellisen päinvastainen. Todellisuudessa Soneralla ei ollut lainkaan kunnollista strategiaa, kannattavuus oli heikolla pohjalla, organisaatio oli kaaoksen tilassa, kaikki ajoivat vain omaa etuaan ja vallankumoukselliset liiketoimintainnovaatiot valmiiksi tuotteiksi tuotteistettuna loistivat poissaolollaan. Tämä ei vaivannut ylintä johtoa. Sen tavoitteena oli ainoastaan tulla rikkaaksi.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Harri Hollmén Sonera-kuplan vakuudeksi

Relander halusi talvella 2000 kasvattaa Sonera-kuplaa lisäämällä Soneran johdon uskottavuutta sijoittajapiireissä. Tämä edellytti kovan nimen ostamista markkinoilta. Relanderin, Juha Vareliuksen ja Henri Harmian pullonpyöritys päättyi Leonia-pankin konsernijohtaja Harri Hollménin nimen kohdalle.

Hollmén kutsuttiin alkuvuodesta 2000 Relanderin puheille. Relander lupasi hänelle lähes kaiken maan ja taivaan väliltä, kunhan hän tulisi Soneran johtoryhmän jäseneksi ja alkaisi vetää Sonera Plazaa. Hollménille luvattiin roima palkankorotus, runsaat optiot ja vapaat kädet toimia ja hyödyntää Soneran resursseja.

Hollmén hurmaantui täysin Relanderin tarjouksesta ja astui pikavauhtia Soneran palvelukseen. Hollmén aloitti Sonera Plazan vetäjänä 10.4.2000. Hän uskoi aloittaessaan, että Plazasta luotaisiin Soneran johdon yhteisin ponnistuksin merkittävä vientituote maailmalle. Näin ei kuitenkaan tapahtunut.

Hollménin piti rakentaa Plazaan näyttäviä pankki- ja muita palveluja, mutta tämä suunnitelma jäi ajatuksen asteelle. Kumppaniksi finanssipalveluihin haettiin ensin Sampo-Leoniaa ja sen jälkeen Osuuspankkia. Osuuspankin kanssa kehitettiin Sonera Plaza -tili. Johtoryhmältä ei kuitenkaan tullut tukea, vaan Hollmén jäi täysin yksin kehittämään Plazaa.

Harri Hollmén huomasi ensimmäisten Sonerassa työskentelemiensä kuukausien aikana tulleen huijatuksi. Häntä ei otettu Relanderin sisäpiiriin. Laajat toimintavapaudet ja yhteinen tiimityö Soneran johtoryhmässä osoittautuivat harhaksi. Hollménia ei otettu tosissaan johtoryhmässä ja hän ei saanut lainkaan tukea Relanderin sisäpiiriltä. Hän oli ansassa. Poiskaan ei voinut heti lähteä, koska tällöin olisi mennyt maine ja kunnia. Hollmén päätti sinnitellä ja yrittää parhaansa.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Hollmén haluttiin Relanderin tilalle

Hollménin karisma ja toiminta herättivät nopeasti arvostusta Soneran henkilöstön keskuudessa. Monet alkoivat jo kesällä 2000 puhua, että Hollmén olisi oikea toimitusjohtaja Soneralle. Tämä luonnollisesti raivostutti istuvaa pääjohtajaa, joka pyrki eristämään Hollménin entistä tiukemmin Soneran johdon suunnitelmista ja keskusteluista. Todellisuudessa Hollmén ei koskaan lähtenyt kisaamaan Relanderin kanssa tai pyrkimään hänen paikalleen. Harri pysyi lojaalina Relanderille, vaikkakin turhaan.

Relander varmisti, että Hollménista ei tulisi hänen seuraajansa. Hollmén piti saada Sonerasta ulos perjantaihin 8.6.2001 mennessä, koska Relander itse ilmoitti omasta erostaan (= potkuistaan) maanantaina 11.6.2001. Hollmén erosi Sonerasta 8.6.2001. Jos hän ei olisi eronnut tuolloin, hänestä olisi tullut Soneran väliaikainen toimitusjohtaja ja mahdollisesti pysyvä sellainen. Se ei sopinut Relanderille.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

3 Kaikki valta Relanderilla

Orionin pääjohtaja Markku Talonen oli toiminut pitkään Soneran hallituksen sivutoimisena puheenjohtajana. Relanderin tultua valituksi Soneran varatoimitusjohtajaksi liikenneministeriö ja maan hallitus halusivat nostaa Markku Talosen Soneran päätoimiseksi hallituksen puheenjohtajaksi. Tällä pääomistaja halusi varmistaa sen, että yrityksen toimiva johto toimi halutulla tavalla.

Talonen oli tosin itsekin huomattavan aktiivinen tämän järjestelyn aikaansaamiseksi. Järjestely takasi Taloselle 250 000 markan kuukausipalkan, isot bonukset ja työsuhde-edut sekä muhkean optiosalkun.

Tämä järjestely oli valtio-omistajan kannalta virheellinen, sillä näiden etujen myötä Talosesta tuli Relanderin ja muun johdon etujen puolustaja, ei valtio-omistajan. Tätä ei valtio-omistaja kuitenkaan ymmärtänyt.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Niskavoitto Markku Talosesta

Relander päätti "taltuttaa" esimiehensä esimiehen Markku Talosen heti alusta lähtien. Relander halusi sijoittaa Talosen työhuoneen mahdollisimman kauas omasta Soneran pääkonttorin kuudennen kerroksen työhuoneestaan, mutta Talonen valtasikin "toimipisteekseen" Relanderin huoneen viereisen neuvotteluhuoneen. Talonen yritti esittää kovanaamaa, mutta Relander kesytti hänet nopeasti. Talosesta piti tulla Relanderin vahtikoira, mutta hänestä tulikin harmiton puudeli.

Relander ja Talonen alkoivat maaliskuussa 2000 neuvottelut työnjaosta. Neuvottelujen lopputulos oli, että Taloselle ei löytynyt mitään järkevää tekemistä Sonerassa. Relander halusi Soneran täydellisesti hallintaansa eikä suostunut luovuttamaan Taloselle mitään tehtäviä. Relander kertoi sisäpiirilleen Talosen tehtävän olevan erilaisissa kissanristiäisissä kiertäminen. Soneran käytännön johtamisesta Relander halusi Talosen pitävän näppinsä irti.

Markku Talonen päätti näennäisesti antaa Relanderille periksi työnjakoneuvotteluissa ja yrittää myöhemmin löytää järkevää tehtävää Sonerassa. Tämä ei koskaan toteutunut. Talonen aloitti hoitaa päätoimisen Soneran hallituksen puheenjohtajan tehtävää kesäkuussa 2000.

Hän yritti saada aikansa kulumaan linnoittautumalla työhuoneeseensa. Aika kului sähköpostin käytön opettelussa ja matkapuhelimen ominaisuuksiin tutustumalla. Kalenterissa oli tilaa ja vieraitakaan ei pahemmin käynyt, sillä Relander oli kieltänyt käynnit. Orionista seuranneen sihteerin kanssa saattoi onneksi jutella niitä ja näitä. Relander oli kieltänyt soneralaisia keskustelemasta Talosen kanssa ilman Relanderilta saatua lupaa. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että Talonen eristettiin täysin Soneran asioista. Mikäli Relander sai jonkun soneralaisen kiinni keskusteluista Talosen kanssa saattoi seurauksena olla irtisanominen. Näin kävikin muutamalle henkilölle, jotka eivät tienneet Relanderin määräämästä tapaamiskiellosta.

Relanderilla oli tapana syöksyä koputtamatta Markku Talosen työhuoneeseen. Talonen ei koskaan uskaltanut sanoa tästä yhtäkään poikkipuolista sanaa. Talosella saattoi olla keskustelu kesken jonkun henkilön kanssa Relanderin rynnätessä hänen huoneeseensa. Jos huoneessa oli soneralainen Kaj-Erikin tietämättä, saattoi tämä henkilö löytää itsensä maine mustattuna työvoimatoimistosta. Ja Markku Talonen oli sentään vuoden 2000 ajan Relanderin esimiehen (tj. Aulis Salin) esimies!

Soneran johtoryhmässä toimivat kevästä 2000 lähtien tj. Aulis

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Salin, varatj. Kaj-Erik Relander (R), Zedin johtaja Juha Varelius (R), Telecomin johtaja Aimo Eloholma, Plazan johtaja Harri Hollmén, rahoitusjohtaja Kim Ignatius (R) ja viestintäjohtaja Jari Jaakkola (R). Suluissa olevia R-kirjaimet kuvaavat Relanderin sisäpiirin jäseniä.

Lisäksi johtoryhmän kokouksissa oli aina läsnä lakiasiainjohtaja Maire Laitinen (R) ja johtoryhmän sihteerinä Tapio Lukkonen. Tämä ryhmä teki päätöksen mm. Saksan umts-luvasta ja esitteli päätöksensä Soneran hallitukselle, joka hyväksyi sen.

Markku Talonen ei halunnut kuitenkaan luovuttaa peliä kokonaan Relanderille. Hän päätti osallistua syksystä 2000 alkaen Soneran johtoryhmän toimintaan hiljaisena johtoryhmätyön seuraajana. Näin Talonen halusi päästä selville johtoryhmän esitysten taustoista, koska hän oli hyväksymässä näitä esityksiä niiden tullessa Soneran hallituksen käsittelyyn.

Tämän seurauksena Soneran hallitukseen menevät esitykset käsiteltiin johtoryhmän ulkopuolella Relanderin sisäpiirissä ja tuotiin johtoryhmän päätettäviksi läpihuutojuttuina. Talosen vastaisku torjuttiin siis tehokkaasti. Talonen jäi edelleen asioiden ulkopuolelle. Relanderin sisäpiiri ei ottanut Talosta mukaan keskusteluihinsa, koska keskustelut olivat "epävirallisia" ja Talosella ei ollut valtuuksia (tai kanttia) osallistua niihin.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Talonen pihalla Soneran toimista

Talonen tunsi huonosti Soneran liiketoiminnan sisältöä erityisesti mobiilipalveluiden osalta ja hänen tietonsa Soneran toimialan muuttuneesta toimintalogiikasta olivat vähäiset. Näin Talonen oli täydellisesti Relanderin vietävissä Soneran päätöksentekoon liittyvissä asioissa. Olisi luullut Talosen oppineen Soneran asioita hänen toimiessaan vuodesta 1993 lähtien Soneran hallituksen jäsenenä ja viime vuodet hallituksen puheenjohtajana, mutta niin ei vain käynyt.

Ala oli liian vieras lääketeollisuudessa toimineelle Taloselle, ja ehkä hän oli liian laiska tehdäksään kotiläksyjään. Ravitoto ja muut asiat kiinnostivat häntä enemmän. Talonen kertoi lehtihaastattelussa keväällä 2000, että hän ei ole koskaan käyttänyt sähköpostia. Tästä tuli yleinen vitsailun aihe Sonerassa ja sen ulkopuolella. Relander varmisti, että jokainen soneralainen tiesi, kuinka pätevä hallituksen puheenjohtaja Soneralla oli. Talonen ei todellakaan osannut käyttää sähköpostia, joskin hän yritti kehittää taitojaan Soneraan tultuaan.

Matkapuhelimen tekstiviestien lähettäminen ja muiden kännykän toimintojen opettelu tuli Talosen opiskelulistalle keväällä 2000. Samaan aikaan kun yrityksen hallituksen puheenjohtaja harjoitteli kännykän käyttöä, Sonera esitti olevansa johtava matkaviestintäoperaattori maailmassa!

Relander aloitti Soneran varatoimitusjohtajana maaliskuun alussa 2000 Aulis Salin toimiessa Relanderin esimiehenä. Käytännössä kaikki valta Sonerassa oli Relanderilla maaliskuusta 2000 alkaen. Salin ihmetteli hieman sitä, että hänestä tuli nopeasti Relanderin päätösten kumileimasin Soneran johtoryhmässä, mutta hän tyytyi osaansa. Hänen silmissään kiittelivät jo eläkepäivät vuorineuvoksena ruhtinaallisen eläkkeen ja optioiden turvin.

Salin toimi Soneran toimitusjohtajana ja johtoryhmän puheenjohtajana vuoden 2000 loppuun asti. Todellisuudessa Relander otti Salinilta kaiken toimivallan vuoden 2000 maaliskuun alusta lähtien. Relanderin perusteluna oli, että hänellä täytyi olla kaikki valta, mikäli hänen haluttiin harjoittelevan tulevia toimitusjohtajan tehtäviä vuoden 2000 aikana.

Soneran johtoryhmän kokoukset olivat lyhyitä vuoden 2000 aikana. Suurimman osan ajasta äänessä oli Relander. Toimitusjohtaja Aulis Salin toimi sivustakatsojana. Johtoryhmässä käsiteltävät asiat oli valmisteltu

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

ja päätetty etukäteen Relanderin sisäpiirissä. Tämä ei häirinnyt Aimo Eloholmaa, joka vanhana kettuna osasi hoitaa Telecom-puolen asiat johtoryhmältä lupaa kysymättä ja tarvittaessa suoraan Soneran hallituksen kautta.

Harri Hollménille tällainen johtoryhmätyöskentelymalli oli täysi shokki. Hollmén oli tottunut normaaliin keskustelemaan ja tehokkaaseen johtoryhmätyöskentelyyn Leonia-pankissa. Soneran toimintatavat olivat täydellinen vastakohta tälle. Hollménin ja Plazan asioille annettiin vähäinen painoarvo johtoryhmässä, ja Hollmén jäi täysin ilman johtoryhmän tukea.

Hollmén ei halunnut käyttää epäeettisiä keinoja etujensa ajamiseksi. Hän hävisi Soneran pelin, mutta voitti moraalisen pelin. Tämä luottamuspääoma ja ryvettymättömyys ovat arvokasta valuuttaa Harrin nykyisessä tehtävässä investointipankkiirina.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Toimitusjohtaja Aulis Salinin viimeinen ponnistus

Salin luovutti kaiken toimitusjohtajan valtansa Relanderille vappuun 2000 mennessä, vaikka hänen toimikautensa Soneran toimitusjohtajana jatkui saman vuoden loppuun saakka. Salin ei kuitenkaan halunnut pyöritellä peukaloitaan eläkkeelle jäämiseensä saakka. Hän otti viimeiseksi projektikseen Soneran prosessien "kunnostamisen". Soneran prosesseja oli yritetty kehittää laatujohtaja Juhani Anttilan johdolla vuosikausia lähes tuloksetta. Anttila sai enemmän vahinkoa kuin hyötyä aikaiseksi, vaikka hän Soneran ulkopuolella mainostikin itseään maailmanluokan asiantuntijana.

Soneran ydinprosessit olivat kartoittamatta ja niiden johtaminen oli näin vaikeaa. Jokainen liiketoimintayksikkö oli luonut omat prosessinsa eikä kukaan huolehtinut yksiköiden prosessien yhteensopivuudesta tai asiakastytyvyyden varmistamisesta. Relanderia tällaiset yrityksen toiminnan kehittämiseen liittyvät asiat eivät kiinnostaneet vähääkään, sillä hän halusi keskittyä omien tavoitteidensa saavuttamiseen.

Salinin johdolla Soneraan rakennettiin prosessien kehittämis- ja koordinoituyksikkö, jonka vetäjäksi valittiin epävarma ja epäpätevä pidetty Tapani Koivula. Yksikössä työskenteli 30 ihmistä, ja sen tarkoituksena oli löytää yksiköiden välisiä synergiaetuja ja tehostaa Soneran toimintaa. Aimo Eloholma oli myös tukemassa tämän yksikön toimintaa. Salin varmistti Soneran johtoryhmän yhteisellä päätöksellä 30 miljoonan starttirahoituksen Koivulan yksikölle. Relander lupasi tukea prosessikehitysyksikön työtä Salinin eläkkeelle jäämisen jälkeen.

Ensimmäisinä töinään vuoden 2001 alussa Aulis Salinin siirryttyä eläkkeelle Soneran toimitusjohtajan tehtävästä, Relander peruutti Tapani Koivulan allekirjoitusoikeudet ja prosessikehitysyksikön Soneran johtoryhmältä saaman 30 miljoonan rahoituksen. Lopulta hän lakkautti koko yksikön.

Näiden ja muiden tapahtumien valossa näyttäisi siltä, että Relanderin keskeisiin luonteenpiirteisiin kuuluivat petollisuus, epäluotettavuus ja arvaamattomuus. Relanderille ei tuottanut vaikeuksia katkaista monivuotinen ystävyys silmänräpäyksessä, jos vastapuoli ei ollut valmis nöyrytymään hänen edessään. Näin kävi esimerkiksi Harri Vatasen ja Relanderin suhteelle syksyllä 2000, kun Vatanen ei suostunut Relanderin ehdottamiin epäeettisiin toimiin. Ystävyys muuttui syväksi vihaksi ja kostotoimenpiteiksi yhden palaverin aikana. Siihen eivät kaikki pysty.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Aulis Salin alkoi jo syksyllä 2000 katua tukeaan Relanderin valitsemiseksi Soneran toimitusjohtajaksi, mutta hän ei kertonut tätä näkemystään kovin laajalle piirille. Salin aavisti kuitenkin tulevan ja halusi katkaista kaikki yhteytensä Soneraan jäätyään eläkkeelle vuoden 2001 alusta lähtien. Soneran kriisin paljastuttua vuoden 2001 tammikuussa toimittajat soittivat useasti myös Aulis Salinille kysyäkseen hänen kommenttiaan. Salin pyysi toimittajia soittamaan Soneraan ja lopetti puhelut lyhyeen.

Salin oli ollut Sonerassa töissä vuodesta 1962 lähtien. Relanderin valinnan tukeminen oli hänen ansiokkaan työuransa suurin ja kohtalokkain virhe.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

4 Relanderin kaaosjohtaminen T&K tehotonta

Soneran tuotekehitysmenot olivat noin 3 % liikevaihdosta, mutta tuotekehitys toimi tehottomasti. Noin 10 % Soneran henkilöstöstä työskenteli tuotekehitystehtävissä. Jokaisella liiketoimintayksiköllä oli oma T&K-tiimi, joka ei tehnyt yhteistyötä muiden yksiköiden vastaavien tiimien kanssa. Omia ideoita ei haluttu paljastaa muille. Soneran yrityskulttuuri kannusti tällaiseen darvinistiseen toimintaan.

Soneran ideasta-tuotteeksi-ketju ei toiminut Relanderin johtamiskaudella. Sonera ei saanut yhtään merkittävää uutta tuotetta markkinoille vuosina 2000–2001. Konsernitasolla T&K-toimintaa ei johtanut kukaan. T&K-toimintaa ei ollut liitetty millään tavoin konsernin strategiaan, joskin liittäminen olisi ollut vaikeaa normaalin liiketoimintastrategian puuttuessa yrityksestä!

Ideana oli se, että T&K-resurssit olivat etuoikeutetusti Relanderin sisäpiirin ja uusien palveluiden tuottamisen tukena. Tutkimuksen ja T&K-toiminnan yhteys toimi puutteellisesti. Relanderilla ei ollut kiinnostusta luoda markkinoille uusia asiakaskeskeisiä tuotteita. Häntä kiinnosti enemmän puhua suuria Soneran edelläkävijyydestä, minkä eteen ei tehty juurikaan tuloksia tuottavia tuotekehitystoimia Soneran sisällä.

Tämä oli suuri muutos Aulis Salinin ja Pekka Vennamon linjaan, jossa T&K-toiminta oli kunniaissa. Heidän aikanaan kovan tason insinööriosaamista arvostettiin. Relanderin aikana sitä väheksyttiin. Soneran toimitusjohtaja Aulis Salin ymmärsi jo 1990-luvun puolivälissä, että yrityksen yrityskulttuuri oli muutettava aikaisemmasta virkamieskulttuurista dynaamiseksi bisneskulttuuriksi. Tämän bisneskulttuurin tueksi pyrittiin luomaan tuloksellisesti toimiva tuotekehitystoiminta.

Myös Soneran teknologiaosaamista väheksyttiin. Relander ei erityisemmin arvostanut Soneran vahvoja osaamisalueita lankaverkkopuolella, joka oli siirretty Aimo Eloholman vastuulle vuoden 2000 alusta lähtien. Eloholman piti taistella hartiavoimin lankaverkkopuolen resurssien turvaamiseksi. Tämä oli vaikeaa, koska Soneran rahat ohjautuivat johdon suosimiin hypebisneksiin eli uusien palveluiden tuottamiseen. Näistä seurasi kuitenkin vain miljardiluokan tappioita.

Relanderin sisäpiiri naureskeli "Aikan porukalle" ja nimitti näitä virkamiehiksi. Eloholman liiketoimet tuottivat hyvää tulosta.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Soneran “uudessa” strategiassa, joka julkistettiin loppuvuodesta 2001, Eloholman alueen liiketoimet nostettiin Soneran strategiseen ytimeen; aikaisempi strategia käännettiin tältä osin täysin ympäri ja alettiin tukea kannattavaa liiketoimintaa.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Unelma Zedistä

Juha Vareliuksen ja yksi Relanderin lempilapsista oli Sonera Zed. Sen avulla piti vallata teleoperaattorimaailman palveluliiketoimintabisnes. Zed oli alunperin tekstiviestipalvelu, joita maailma on nykyään väärällään. Elokuussa 1999 Sonera julkisti maailman ensimmäisen wap-portaalin, vaikka wap-puhelimia ei vielä ollut markkinoilla. Zedistä piti tulla mobiiliportaali jokaisen taskuun. Näin ei tapahtunut. Kotiläksyt oli tekemättä ja liiketoimintasuunnitelmat laatimatta.

Relanderin ja Vareliuksen tavoitteena oli rakentaa Zedistä maailmanluokan brandi Nokian ja BMW:n tapaan. Operaattoreiden asiakkaat mm. Yhdysvalloissa, Hollannissa, Singaporessa ja Filippiineillä piti saada innostumaan Zedistä. Juha Varelius hehkutti sijoittajille Lontoossa Soneran roadshowssa vuonna 2000: "Zedin asiakkaat eivät identifioitu iän, vaan asenteen perusteella. He ovat avoimia elämälle, open to the moment."

Useat tahot epäilivät Zedin mahdollisuuksia heti tuoreeltaan. Miksi Soneran kanssa kilpailevat operaattorit olisivat halunneet käyttää Soneran vaatimatonta Zedia, kun niillä oli itsellään käytössä lukuisia vastaavia tai teknisesti hienompia tekstiviesti- ja wap-ratkaisuja?

Varelius pystyi tunkemaan Zediin yli miljardi markkaa rahaa Relanderin suostumuksella. Nämä rahat ovat realisoituneet Soneran tappioiksi. Vareliusta pidetään Sonerassa "mörökölliä mörököllinä", sillä häneltä puuttuvat lähes kokonaan normaalit vuorovaikutustaidot ja liike-elämän käytöstavat. Varelius toimi Relanderin sisäpiirin ytimessä ja oli kuulu häikäilemättömyydestään. Ei savua ilman tulta, tässäkin tapauksessa.

Esimerkiksi Soneran tytäryhtiöiden optiojärjestelmää luotaessa syksyllä 2000 Varelius vaati itselleen muita suuremman optiopaketin uhaten omalla erolla. Hänellä ei ollut minkäänlaisia aikaisempia näyttöjä tärkeän tehtävänsä tueksi, mutta se ei näyttänyt haittaavan.

Zed kulutti tolkkottomasti rahaa markkinointiin. Syksyllä 2000 Juha Varelius hankki Relanderin tuella Soneran johtoryhmältä valtuudet käyttää 1,2 miljardia markkaa Zedin markkinointiin. Siis 1,2 miljardia markkaa! Vertailun vuoksi kerrottakoon, että Soneran kotimaan markkinointibudjetti on 100 miljoonaa markkaa ja tällä summalla Sonera on Suomen suurin markkinoija.

Eli 1,2 miljardia markkaa sellaisen tekstiviestipalvelun

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

markkinointiin, jollaisia maailma on pullollaan ja jonka liikevaihto on muutamia kymmeniä miljoonia markkoja! Yhtenä markkinointikeinona Englannin markkinoilla Sonera lupasi lähettää yhden Zedin asiakkaan matkalle avaruuteen. Soneran korttitalon kaaduttua vuonna 2001 eräs lehti ehdotti, että Kaj-Erik Relander valittaisiin tälle avaruusmatkalle ilman paluulippua!

Soneran vuoden 2000 tilinpäätöksen mukaan Zed teki 60 miljoonan markan liikevaihdolla 636 miljoonan markan tappion vuonna 2000. Todellisuudessa tappio oli paljon suurempi, sillä Zed oli käyttänyt laajasti Soneran yksiköiden työpanosta, ja näiden kustannuksia ei ollut liitetty Zedin lukuihin. Vuoden 2000 tilinpäätöksen julkistamistilaisuudessa 12.2.2001 Relander ja Varelius antoivat hyvin positiivisen arvion Zedin tulevaisuudesta. He lupasivat Zedin liikevaihdon viisinkertaistuvan vuoden 2001 aikana. Toisin kävi.

Totuus-käsitteen laaja tulkinta kuului olennaisena osana Relanderin luomaan johtamiskulttuuriin. Relander ja hänen sisäpiirinsä osasivat venyttää totuutta uskomattoman taitavasti.

Relanderin periaatteina julkisuuden ja lausuntojen suhteen näyttäisi karrikoiden olleen: "Älä koskaan myönnä mitään. Älä anna lausuntoja kuin äärimmäisen pakon edessä. Vastaa kyselyihin: No comment.

Pyri julkisuuden herraksi järjestämällä itse hallittuja julkisuustilanteita. Lupaa paljon. Puhu lennokkaita. Puhu moniselitteisesti ja vaikeasti. Älä anna suunvuoroa. Pysy niskan päällä. Sekoita valheet ja totuus. Kiistä kaikki vaikka jäisit rysän päältä kiinni. Ole aina ylimielinen ja alenna median edustajia. Pysy salaperäisenä."

Zedin johto näytti mielellään alustavia puitesopimuksia Zedin käytöstä Saksassa, Hollannissa ja Italiassa. Niiden mukaan Zed oli 80 miljoonan ihmisen ulottuvilla. Ulottuvilla ei kuitenkaan tarkoita, että palveluita todella käytettäisiin. Yhtä lailla joku voisi tuoda torikojun Helsingin Kauppatorille ja väittää sen olevan 5 miljoonan ihmisen ulottuvilla. Tällainen hypelle tyypillinen kielenkäyttö kuului Relanderin sisäpiiriin ja Jari Jaakkolan viestintästrategiaan.

Yksi erikoisimmista ja päättömimmistä Relanderin hyväksymistä Vareliuksen ideoista oli rakentaa Zed-päätelaite. Kyseessä oli PDA-laitteen tapainen päätte, jota valmistutettaisiin vähintään satoja tuhansia kappaleita japanilaisella tai korealaisella laitevalmistajalla ja myytäisiin halvalla hinnalla Suomessa ja kansainvälisesti. Laitteessa toimisivat vain Zedin palvelut. Laitteesta oli olemassa prototyyppi-vaihtoehtoja. Koko hankkeeseen kului reippaasti rahaa.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Lopulta hanke tukehtui omaan savuunsa. Juha Vareliusta projektissa auttoi johtaja Timo Annala, joka tuli hyvin toimeen Vareliuksen kanssa. Annala lähti Sonerasta pieneen Source Code -yhtiöön joulukuussa 2001 Soneran teknologiajohtaja Veikko Haran pyynnöstä. Rehvakkaalla Annalalla ei ollut enää käyttöä Sonerassa. Rehvakkaiden puheiden lisäksi Annala ei saanut paljonkaan tuloksia aikaiseksi Sonerassa.

Unelma Zedistä on tullut päätepiteeseensä. Se täytyy lopettaa. Sillä ei kerta kaikkiaan näytä olevan elämisen edellytyksiä. Ei vaikka siihen on syydetty jo yli miljardi markkaa rahaa. Tämä raha on hävinnyt taivaan tuuliin ilman tuloksia.

Miksi sitten Varelius ja Relander halusivat sijoittaa yli miljardi markkaa veronmaksajien rahoja Zed-kuplan rakentamiseen? Syy näyttäisi olevan varsin maanläheinen. He halusivat viedä Zedin pörssiin suurien lupausten saattelemana ja lunastaa Zedin optiot, joita kummallakin on runsain mitoin. Kummankin piti ansaita satoja miljoonia markkoja Zedin optioista. Relander ja Varelius haaveilivat jopa miljardin markan Zed-tilistä. Tämän pidemmälle he eivät halunneet kantaa huolta Zedistä. Zediä ei ole vielääkään viety pörssiin ja tuskin koskaan viedäänkään.

Juha Vareliuksella oli Relanderin sisäpiirin jäsenenä lähes rajattomat valtuudet käyttää Soneran rahoja. Varelius käytti valtuuksiaan ahkerasti. Hän rakennutti mm. yli kymmenellä miljoonalla markalla bussin, joka oli täynnä hienoja teknisiä "vimpaimia". Bussi oli mukana Porin Jazzeilla kesällä 2000, ja Soneran vieraatkin pääsivät tutustumaan siihen. Bussi oli tietävästi Suomen kallein ja kukaan, paitsi Varelius, ei koskaan tuntunut tietävän sen olinpaikkaa. Bussi oli hankittu näennäisesti edustustarkoituksiin, mutta se palveli siinä tehtävässä kovin harvoin. Tämä ei toki ole ainoa esimerkki holtittomasta rahojen käytöstä edustustehtävien varjossa.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

5 Soneran kumppanin hankinta

Pekka Vennamo kävi Soneran toimitusjohtajana yhteistyökeskusteluja Telian kanssa vuonna 1998 ennen Soneran listautumista pörssiin. Keskustelut olivat rakentavia ja niitä käytiin hyvässä hengessä. Vennamon saatua potkut Soneran toimitusjohtajan tehtävästä 4.1.1999 Relander otti vastuulleen Soneran kumppanineuvottelut.

Telia halusi syventää yhteistyökeskustelua Soneran kanssa vuoden 2000 alusta alkaen. Relanderin silmissä Telia ei ollut kovinkaan korkealla, mutta hän ei tapojensa mukaisesti halunnut kertoa sitä suoraan Telian johdolle. Relander halusi näyttää voimansa ja pompottaa Teliaa kohtalokkain seurauksin.

Tämä toteutettiin siten, että Soneran ihmiset eivät juurikaan vaivautuneet matkustamaan Tukholmaan neuvotteluihin. Telian väen piti tulla Teollisuuskadulle Helsinkiin yleensä huomatakseen, että Telian Senior Vice President -tason ihmisten neuvottelukumppaneina Soneran puolelta oli yksi tuotepäällikkö-tason ihminen. Telian ihmisillä pyyhittiin Soneran lattiaa. Relanderilla ja hänen sisäpiirillään ei ollut aikaa neuvotteluihin "byrokraattisen ja vanhanaikaisen" Telian kanssa. Tämä sai Telian ihmiset raivon partaalle ja Relanderista tuli tiettävästi kirosana Telian ihmisille.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Telia kosta

Nämä olivat käsittämättömän suuria virheitä. Telia ei osallistunut Euroopan umts-luparumba vuonna 2000 ja sillä oli nyt kymmeniä miljardeja käteistä rahaa. Sonera on lähes konkurssin partaalla. Käytännössä Telia oli vuoden 2002 tilanteessa ainoa relevantti yritys, jolla on rahaa ja strategisia perusteita ostaa Sonera.

Näin tapahtuikin 26.3.2002, jolloin Telia ja Sonera ilmoittivat fuusiosta. Yhdistyminen toteutui vaihtosuhteella, jossa Soneran osakkaat saivat 15,8 % preemion eli ylihinnan osakkeistaan edellisen perjantain kurssiin verrattuna. Ruotsin valtio sai uudesta yhtiöstä 45 prosenttia ja Suomen valtio 19 prosenttia. Yhtiön kotipaikaksi tulee Tukholma. Monien mielestä Sonera meni puoli-ilmaiseksi ruotsalaisille.

Uuden yhtiön hallituksen puheenjohtajaksi nousee Soneran hallituksen puheenjohtaja Tapio Hintikka ja Soneran toimitusjohtaja Harri Koposesta tulee uuden yhtiön varatoimitusjohtaja. Sonerasta oli tullut ongelma valtio-omistajalle ja siitä piti päästä eroon hinnalla millä hyvänsä, koska eduskuntavaalit ovat edessä alkuvuodesta 2003. Hinnalla ei ollut niin väliä ja saihan Suomi Tapio Hintikan uuden yhtiön väliaikaiseksi hallituksen puheenjohtajaksi. Se riitti valtio-omistajan kasvojen säilyttämiseen.

Telian strategisiin painotuksiin ei ole kuulunut toimia operaattorina Keski-Euroopassa. Näin ollen se ei ole ollut erityisen kiinnostunut Soneran hankkimasta Saksan umts-luvasta ja muista Euroopasta hankituista umts-luvista. Teliaa on kiinnostanut pohjoismaihin keskittyvänä operaattorina ensisijaisesti Soneran kotimaan matkapuhelintoiminta, joka tuo pääosan Soneran kassavirrasta. Tapio Hintikalla oli Soneran hallituksen puheenjohtajan roolissa kova kiire aloittaa keskustelut Telian kanssa uudestaan maaliskuussa 2001. Tämä oli erityisen hankalaa, sillä Relander oli suuttanut Telian ihmiset perusteellisesti, minkä lisäksi koko Sonera-kupla oli puhjennut.

Hintikalla oli kuitenkin valtio-omistajan tiukka toimeksianto lämmittää ryvettyneitä Telia-suhteita uudelleen fuusioitumista varten. Hintikka kävi keskusteluja Telian johdon kanssa syksyyn 2001 saakka. Ensimmäinen kommentti Telian puolelta oli kuulemma se, että "me emme sitten halua Kaj-Erik Relanderia tähän pakettiin, jos sen joskus saamme valmiiksi". Tämä vauhditti Soneran uuden toimitusjohtajan etsintää Relanderin tilalle. Telian asema oli kuitenkin niin ylivoimainen neuvotteluissa, että mitään valmista ei voinut syntyä kevään ja kesän 2001 aikana.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Tapio Hintikan oli pakko myöntää syksyllä 2001 julkisuuteen, että neuvotteluissa Telian kanssa pidetään taukoa. Tässä yhteydessä Hintikka myönsi käyneensä yhdistymiskeskusteluja Telian kanssa koko kevään 2001. Keväällä 2001 Hintikka kielsi jyrkästi tällaiset neuvottelut.

Lipposen hallitus olisi halunnut tyrkätä Relanderin rakentaman Sonera-pommin Telian syliin jo keväällä 2001, mutta se ei onnistunut yrityksessään. Tapio Hintikka teki kaikkensa Soneran myymiseksi Telialle edes jonkinlaisin ehdoin, mutta mahdottomiin hankään ei pystynyt niin lyhyessä ajassa.

Telialla oli myös muutamia ehtoja, jotta se olisi kiinnostunut ostamaan Soneran. Ensinnäkin Sonera täytyy saneerata. Se tarkoittaa päällekkäisten toimintojen purkamista ja yli tuhannen ylimääräisen ihmisen irtisanomista. Tämä oli vaikea pala valtio-omistajan poliitikoille, jotka puhuvat työttömyyden alentamisen puolesta.

Toiseksi Telia tietävästi haluaa Relanderin sisäpiirin ihmiset ulos Sonerasta. Telian mielestä on täysin käsittämätöntä, että vareliukset, harmiat, jaakkolat, sonkinit ja kumppanit edelleen lampsivat Soneran käytävillä keskeisissä tehtävissä. Miksi he eivät ole saaneet potkuja Relanderin mukana? Tämä on yksi asia, jota Telia ei voi ymmärtää.

Kolmanneksi Telia halusi Soneran halvalla, mielellään enemmistön osakekannasta korkeintaan 10 euron lunastushinnalla/osake. Valtio-omistaja halusi tietysti enemmän. Telia voitti tämän kisan ja sai Soneran reilusti alle 10 euron osakehinnalla.

Neljänneksi Telia halusi tietävästi Relanderin laatimien pommien purkamista. Tällaisia toimia ovat mm. Relanderin mahdollisten taloudellisten väärinkäytösten selvittäminen, sekavien Soneran tekemien sopimusten selvittäminen, Soneran liiketoiminta- ja oikeudellisten riskien kattava selvittäminen ja Saksan umts-kuvioiden selkiyttäminen. Sonera voitti tämän kisan. Soneran sotkut jäivät Telian selvitettäväksi.

Viidenneksi Telia halusi Soneran velat ja riskisijoitukset siirrettäväksi esimerkiksi valtion hallinnoimaan "Sonera-Arsenaliin." Teliaa ei kiinnostanut ottaa vaivoikseen Soneran mittavaa velka- ja riskitaakkaa. Sonera voitti tämän kisan. Telialle jäi Soneran mittava velkataakka ja Saksan markkinoiden merkittävät riskit.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Telia ei kiinnostanut Relanderia

Telia oli Relanderille liian pieni pala. Hän päätteli, että fuusio Telian kanssa toisi hänelle vain Telian pääjohtajan paikan. Relander halusi enemmän ja nopeasti. Kukaan ei tainnut kysyä, olisiko Relanderilla oikeasti ollut edes sijaa Telian "majatalossa"..

Kevättalvella 2000 Relanderin tavoitteet kumppanin suhteen olivat suuret. Soneran markkina-arvo oli tuolloin yli 422 miljardia markkaa. Vaihtoehtoina Relanderin mielessä olivat mm. Orangen ostaminen osakevaihtona, hollantilaisen KPN:n ostaminen tai yhdistyminen Vodafonen kanssa. Espanjalainen Telefónica oli myös kumppanilistalla. Relander uskotteli Soneran olevan kuumaa tavaraa. Bluffi ei purrut. Kumppanikandidaatit halusivat näyttöjä, joita ei löytynyt.

Sonera tavoitteli siis yhteistyön tiivistämistä myös maailman suurimman teleoperaattorin, Vodafonen, kanssa. Tässä suhteessa Sonera koki vakavan takaiskun helmikuussa 2002, kun Radiolinja julkisti tehneensä kansainvälisen yhteistyösopimuksen Vodafonen kanssa. Tiettävästi myös Sonera oli tavoitellut tätä yhteistyösopimusta.

Mitkään kumppanineuvottelut eivät edenneet tunnusteluja pidemmälle. Relanderin esitykset yhdistymisjärjestelyistä eri kumppaneiden kanssa olivat niin Soneraa suosivia, että ne aiheuttivat vain hymyn väristyksiä kumppanikandidaateissa.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Kumppanipuheet hatusta vedettyjä

Relander antoi julkisuuteen sellaisen kuvan, että Soneran kumppanikuviot olivat valmiiksi neuvoteltuja, mutta valtio-omistaja oli liian hidas tekemään päätöksiä asiassa. Todellisuudessa Lipposen hallituksen pöydälle ei tullut ainoatakaan ehdotusta Soneran yhdistämiseksi jonkin toisen teleoperaattorin kanssa. Tämän ovat vahvistaneet hallituksen talouspoliittisen ministerivaliokunnan jäsenet.

Käytännössä kumppanineuvottelut tarkoittivat Relanderin, Henri Harmian ja Jan Wernerin lentelyä ympäri Eurooppaa tekemässä "strategisia neuvottelutarjouksia" eri operaattoreille. Ne eivät purreet. Relander oli sotkenut soppaan myös investointipankkeja, jotka tekivät tunnustelujaan tähtitieteellisin palkkioin.

Mitään valmista ei syntynyt ja rahaa kului jälleen käsittämättömiä summia. Relanderin mahtipontiset elkeet ja ylimielinen käytös kumppanikeskusteluissa ei edesauttanut rakentavan yhteistyöilmapiirin muodostumista potentiaalisten kumppanien kanssa. Relanderia ja Soneraa ei yksinkertaisesti pidetty uskottavana kumppanitahona.

Soneran organisaatiokaavion mukaan Relanderin johtamaa kumppanin hakuja tukivat vuoden 2000 ja 2001 aikana yrityskauppajohtaja Pertti Miettunen, kehitysjohtaja Aimo Olkkonen ja strateginen suunnittelujohtaja Niklas Sonkin. Heidän roolinsa oli vähäinen Soneran kumppaninmetsästyksessä. He eivät edes tienneet, missä yrityksessä Relander milloinkin oli keskustelemassa "fuusiosta".

Kumppanineuvottelujen ikkuna sulkeutui käytännössä kesäkuussa 2000. Tällöin alkoi umts-lupien huutokauppakierros Euroopassa ja keskeiset teleoperaattorit halusivat keskittyä tähän peliin. Huutokauppakierroksen päätyttyä syksyllä 2000 operaattoreilla ei ollut rahaa Soneran ostamiseen ja muutenkin Soneran ja sen pääjohtajan maku olivat pahasti laimentuneet markkinoilla.

Soneran hallituksen puheenjohtaja Markku Talonen ja Soneran hallitus olivat täysin pihalla kumppaniasioista. Talonen ei itse osallistunut kumppanikeskusteluihin, koska häntä ei niihin haluttu. Tämä epätietoisuus neuvottelujen tilasta ärsytti Soneran hallituksen jäsenistä erityisesti Liisa Jorosta.

Soneran tuotekehitys ei tuottanut luvattuja uusia tuotteita ja

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

palveluita markkinoille ja Soneran tytäryhtiöt Zed, SmartTrust ja Plaza eivät saaneet juuri mitään aikaiseksi. Lisäksi markkinoiden sisäpiirissä alkoi levitä huhuja Soneran sisäisestä tilasta. Soneran kurssi jatkoi alamäkeään. Kumppanineuvottelut saattoi unohtaa Euroopan suurten kanssa.

Jäljellä oli vain Telia, jolla oltiin pyyhitty lattiaa aiemmin. Ei näyttänyt hyvältä. Tapio Hintikka saikin tehdä tosissaan töitä, jotta Sonera saatiin työnnettyä Telian syliin maaliskuussa 2002 edes jonkinlaisin ehdoin.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Relander ja Nokia

Sonera teki Vennamon ja Salinin aikana läheistä yhteistyötä Nokian kanssa erityisesti verkkopuolen hankkeissa, ja yhteistyö oli molemmin puolin tuloksellista. Soneralla oli erittäin tärkeä rooli Nokian sparraamisessa teknisesti huippukuntoon 1990-luvulla. Nokialla arvostettiin yhteistyötä Soneran kanssa mm. GSM-verkkoratkaisujen alueella ja oltiin siitä kiitollisia.

Relanderin näytti epäilevän, että Nokia varasti Soneran ideat ja Sonera ei hyötynyt yhteistyöstä mitään. Relander halusi vetää ovet ja ikkunat kiinni Nokian suuntaan. Tämä oli suuri muutos Vennamon ja Salinin linjaan. Relander vaati käyttämään äärimmäisen tarkkoja salassapitosopimuksia nokialaisten kanssa. Soneran henkilöstön keskuudessa tämä tulkittiin usein niin, että nokialaiset olivat epäluotettavia ja heidän kanssaan ei pitänyt tehdä yhteistyötä. Niinpä Nokian kanssa oli tehtävä mahdollista yhteistyötä puolittain salaa.

Relander tapasi Jorma Ollilan ensimmäisen kerran elämässään vasta huhtikuussa 2000. Tapaaminen oli kuiva, virallinen ja lyhyt. Relander ei pitänyt tapaamisen perusteella Ollilaa yhtä "kovana kundina" kuin itseään. Nokian johtoryhmään Relanderilla oli puutteelliset suhteet.

Nokialla Soneraan suhtauduttiin hyväntahtoisesti. Korkean tason vierailudelegaatioita kävi jatkuvasti Nokian pääkonttorissa, jossa vieraita kehoitettiin usein vierailemaan myös Soneralla. Tämä olisi ollut Soneralle ainutlaatuinen mahdollisuus solmia huipputasoita kontakteja. Relanderille eivät kuitenkaan kelvanneet Nokian "tähteet". Hän halusi solmia itse omat suhteensa.

Monesti delegaatio, joka oli tulossa vierailemaan Nokian pääkonttorissa, otti etukäteen yhteyttä Soneraan ja kysyi vierailulupaa. Vierailulupa yleensä annettiin, mutta isäntinä Soneran päässä olivat usein vahtimestaritason isännät. Tämä saattoi varsinkin Aasiasta tulleet vieraat valtavaan häpeään. Vieraat olivat monesti ministereitä tai toimitusjohtajia. Relanderia ja hänen sisäpiiriään ei koskaan kiinnostanut isännöidä tällaisia delegaatioita. Monille asiaa seuranneille tämä oli käsittämätöntä ja he häpesivät syvästi Soneran puolesta.

Soneran luhistumista on seurattu surullisin katsein Nokian pääkonttorissa Espoon Keilaniemessä. Vanhalle ja pitkäaikaiselle kumppanille olisi toivottu parempaa.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

6 Saksan umts -luvan hankinta

Kun Relander oli saanut laitettua Talosen täysin kuriin ja hankittua täydellisen valta-aseman Sonerassa keväällä 2000, olivat vuorossa uudet kuviot. Relander halusi Euroopan teleoperaattoriyritysten tähdeksi ja keisariksi. Tämä edellytti uskottavuutta, jota saattoi lisätä umts-luvilla. Relanderin oli pakko saada hankittua Soneralle umts-lupa Englannista, jossa alkoi umts-huutokauppa kesällä 2000.

Ensin piti kuitenkin hankkia Soneran hallitukselta lupa lähteä umts-kisaan. Se oli läpihuutojuttu, ja kukaan Soneran hallituksen jäsenistä Liisa Jorosta lukuun ottamatta ei uskaltanut kysyä riskianalyysyjä ja laskelmia luvan hankkimisen sopivuudesta Soneran olemattomaan strategiaan. Eihän keisarin ja neron suunnitelmia voinut kyseenalaistaa. Jos joku erehtyi kysymään Relanderilta jotain umts-luvasta, hän suuttui silmittömästi. Soneran hallitus oli Relanderin talutusnuorassa.

Soneran hallituksen päätoiminen puheenjohtaja Markku Talonen oli pääosin ulkona koko umts-kuviosta alusta alkaen, vaikka hän oli viime kädessä vastuussa osakkeenomistajille asiasta. Talonen sanoi, että "antaa poikien yrittää" tarkoittaen Relanderia ja hänen sisäpiiriään. Talonen ei tiennyt mitä umts piti teknisesti ja toiminnallisesti sisällään. Kukaan ei ollut selittänyt, eikä hän itse ollut ottanut selvää. Relander oli selittänyt Taloselle, että "umtsi" on kova juttu ja että Sonerankin pitäisi hankkia "umtsi-lupia". Talonen uskoi Relanderia.

Talosta näyttikin kiinnostavan koko Saksan umts-asiassa vain oman optiosalkun arvon mahdollinen kasvu. Optiojärjestelyjen johdosta hän ei ajanut omistajan etua, vaan omia etujaan. Optioiden epäsuotuisa vaikutus osakkeenomistajien etuihin nähden toteutui erittäin raadollisesti ja kohtalokkaasti Talosen tapauksessa.

Talonen oli Soneran päätoimisena hallituksen puheenjohtajana eläkevirassa 250 000 mk:n kuukausipalkalla + mittavilla bonuksilla odottamassa vähintään kymmenien miljoonien markkojen optiotuloja. Valitettavasti näin, vaikka valtio-omistajan tarkoituksen mukaan Talosen piti toimia Relanderin päällystakkina ja vartijana. Relander oli vain aivan liian vikkellä ja häikäilemätön Taloselle. Ja Talonen oli liian laiska hoitamaan päällystakin vastuitaan. Palkka juoksi ja optiosalkku täytyi rehkimättäkin.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Julkisuudessa arveltiin, että Relanderilla ja Talosella oli kiireinen kesä vuonna 2000 umts-kuvioiden vuoksi. Todellisuudessa heillä oli hyvin leppoisa kesä. Optiopaketti Soneran johdolle oli saatu kasaan ennen kesälomia. Relander piti neljän viikon loman matkustellen perheensä kanssa. Talonen vietti pitkän loman Italiassa vaimonsa kanssa.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Liikenneministeriöltä lupa umts-huutokauppaan

Soneran hallituksen umts-päätöksen jälkeen piti hankkia liikenneministeriön lupa asiaan. Relander kävi useasti keväällä ja alkukesästä 2000 liikenneministeriön ylimpien virkamiesten vieraana. Usein keskusteluissa oli mukana myös liikenneministeri Olli-Pekka Heinonen. Relanderin palopuheiden jälkeen liikenneministeriö lupautui antamaan Soneralle luvan osallistua Englannin umts-huutokauppaan. Umts-luvan hankkiminen oli puheenaiheena myös Lipposen hallituksen sisäpiirissä. Viestin valtio-omistajan investointiluvasta Soneralle umts-luvan hankkimiseen välitti liikenneministeri Olli-Pekka Heinonen.

Relander hankki umts-investointiluvan Lipposen hallitukselta mitä ilmeisimmin osin puutteellisin ja vääristellyiksi luokiteltavin tiedoin. Vastaava tilanne syntyisi, jos pankista lainaa pyytänyt yrityksen toimitusjohtaja saisi pankilta lainan vääristellyin tiedoin. Yrityksen ollessa kyvytön maksamaan lainaa takaisin ja petoksen paljastuessa vääristeltyjä tietoja antanut toimitusjohtaja joutuisi oikeudelliseen vastuuseen toiminnastaan. Joutuuko siis Relander oikeudelliseen vastuuseen tästä? Nähtäväksi jää, mutta tuskinpa.

Julkisuudessa vaadittiin syksyllä 2001 Relanderin asettamista oikeudelliseen vastuuseen. Siihen ei ollut poliittista tahtoa ja riittäviä faktaperusteita. Nyt olisi faktaperusteita, mutta onko poliittista tahtoa? Pankkikriisin vastuuoikeudenkäyntien syytteistä varmasti suurin osa nostettiin heikommilla perusteilla. Asiassa on vain se ero, että 1990-luvun holtittomissa luottopäätöksissä ei ollut mukana valtion hallitus. Soneran vastuuttomien toimien takuumiehenä on.

Valtio omisti kesällä 2000 Saksan umts-luvan hankkimisen aikaan Sonerasta 52,9 %. Näin ollen Heinonen ja Lipposen hallitus oli käytännössä Soneran ylin vallankäyttäjät. Relander tiesi tämän ja halusi sitoa Lipposen hallituksen ydinministerit omien päätöstensä takuumieheksi.

Relander suhtautui äärimmäisen ylimielisesti liikenneministeriöön ja koko valtio-omistajaan. Olli-Pekka Heinonen oli Relanderin mukaan lapsellisen innoissaan päästessään Sonera-keskusteluun mukaan. Olivathan ne isoja "business-asioita". Heinonen ei Relanderin näkemyksen mukaan tajunnut keskusteluiden sisällöstä juuri mitään. Relander jaksoi naureskella Sonerassa sille, kuinka helppoa Heinosta oli höynäyttää, oli sitten kyse optioista tai umts-luvan hankkimisesta. Hyvä asia Relanderille, katastrofaalinen asia veronmaksajille ja osakkeenomistajille.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Relander muisti haukkua poliitikkoja julkisuudessa tämän tästä. Hänen mielestään poliitikot ja valtio-omistaja vain haittasivat Soneran toimintaa. Todellisuudessa Relander käytti poliitikkoja taitavasti hyväkseen. Hän tiesi, että paras vakuutus sille, ettei hänen toimiaan Soneran johdossa koskaan jälkikäteen tutkittaisi, oli sitoa maan hallituksen keskeiset ministerit päätösten takuumiehiksi.

Näin kävi esimerkiksi umts-luvan yhteydessä. Relander painosti Olli-Pekka Heinosta hankkimaan Lipposen hallituksen sisäpiiriin hyväksynnän umts-luvan hankkimiselle. Näin hallituksen sisäpiiristä tuli tahtoen tai tahtomattaan päätösten takuumies hamaan tulevaisuuteen.

Liikenneministeriön ja Soneran hallituksen luvalla Relander ja Sonera lähtivät hakemaan umts-lupaa Englannista. Käytännön asioiden hoitajana umts-huutokaupoissa toimi Pirjo Kekäläinen-Torvinen, joka oli Soneran matkaviestintäpuolen johtajan Matti Makkosen alainen. Kekäläinen-Torvinen ei kuulunut Relanderin sisäpiiriin. Englannin umts-luvan hinta nousi yli 20 miljardin markan ja valtio-omistaja määräsi Soneran luopumaan kisasta. Voi vain arvata, kuinka paljon tämä raivostutti Relanderia.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Saksan umts-huutokauppa

Seuraavana oli vuorossa Saksan umts-huutokauppa syksyllä 2000.

Relander "vaahtosi" Soneran hallitukselle ja liikenneministeriölle vaatien Saksan luvan hankkimisvaltuuksia hinnalla millä hyvänsä.

Relanderin logiikkana oli se, että Soneran jäädessä ilman Saksan umts-lupaa hän ei olisi päässyt Euroopan teleoperaattoreiden johtajien sisäpiiriin ja hänen optionsa olisivat jääneet arvottomiksi. Lupa piti siis saada. Pirjo Kekäläinen-Torvinen oli jälleen hoitamassa Relanderin juoksutyttönä Saksan umts-huutokaupan käytännön asioita.

Sonera sai Saksan umts-luvan 21,4 miljardin markan hinnalla!

Tällä hinnalla Sonera sai Saksasta ilmatilaa, ei mitään muuta. Luvan arvo on nykyisin mitätön, eikä sitä voi edes myydä. Toimilupa ja verkon rakentaminen edellyttävät Soneralta kolme kertaa liikevaihdon suuruisia investointeja, eikä sittenkään ole tiedossa ensimmäistäkään maksavaa asiakasta. Sonera velkaantui korviaan myöten umts-lupien hankinnassa. Soneran velanhoidon korkokulut vuonna 2001 olivat 1,6 miljardia markkaa!

Oliko Saksan umts-luvan hankkimisessa Soneralle mitään järkeä? Ei ollut. Sopiko se Soneran strategiaan? Vaikea sanoa, kun Soneralla ei ollut kunnollista liiketoimintastrategiaa. Oliko Soneran strategisessa aineistossa maininta, että Sonera haluaa kasvaa EU:n alueella toimivaksi matkapuhelinoperaattoriksi? Ei ollut.

Miksi siis Soneran piti lähteä päättömään seikkailuun kahmimaan itselleen umts-lupia Euroopasta? Niillä ei ollut mitään liiketaloudellista perustetta, joka löytyisi Soneran suunnitteluasiakirjoista tai Soneran hallituksen pöytäkirjoista. Perusteluna vaikuttaisi olleen, että Relander halusi luvat. Umts-luvat olivat Relanderille pelikortteja. Hän ei koskaan uhrannut ajatustakaan todellisen umts-liiketoiminnan käynnistämiseksi Soneran umts-lupamaissa Euroopassa.

Riemu Sonerassa oli ylimmillään Relanderin vaatimuksesta. Kaikkien piti juhlia Soneran nousua Saksan luvan myötä ja Relanderin "taitavan" taktiikan ansiosta maailmanluokan tekijäksi. Pari viikkoa luvan saamisen jälkeen Sonera eli hurmoksessa. Miljardit tuntuivat Relanderille taskurahoilta. Nyt piti tehdä jotain vieläkin suurempaa. Esimerkiksi myydä Sonera jollekin toiselle teleoperaattorille, päästä uuden konsortion pääjohtajaksi ja uuden konsortion optiojärjestelmään mukaan entisten optioiden lisäksi. Relander oli täysin sokaistunut vallastaan. Se oli surullista katseltavaa.

Saksan umts-luvan hankkimisen rahoituksesta ei tehty

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

asiaankuuluvaa suunnitelmaa. Soneran osakeomaisuuden arvo ynnättiin "tupakka-askin" kanteen, ja osakkeiden myynnin todettiin riittävän Saksan umts-luvan ja verkon investointeihin osakkeiden silloisilla arvoilla. Soneran omaisuuden myynti ei kuitenkaan riittänyt kattamaan Saksan umts-luvan hintaa, ja Sonera velkaantui konkurssirajalle saakka. Ilman valtion tukirahoitusta syksyllä 2001 Sonera olisi ajautunut Saksan umts-luvan hankkimisen johdosta konkurssiin.

Soneran päätoiminen hallituksen puheenjohtaja Markku Talonen oli täysin median varassa seuratessaan tilanteen etenemistä. Talonen oli kuitenkin niin viisas, että saattoi lausua umts-luvasta Kauppalehdessä 29.1.2001: "Jotkut ymmärtävät ja jotkut eivät ymmärrä sitä, miten suuret tilanteet muuttuvat Soneran markkina-alueella." Kumpaankohan joukkoon Talonen luki itsensä?

Relander kielsi Talosta puuttumasta umts-huutokauppaan. Soneran yhtiöjärjestyksen mukaan vastuu umts-luvasta kuului Soneran hallitukselle ja viime kädessä sen puheenjohtajalle Markku Taloselle. Tuleeko joku vaatimaan Talosta vastuuseen tehtävien laiminlyönnistä ja Relanderia Soneran varatoimitusjohtajan valtuuksien ylittämistä? Tuskin kukaan koskaan, sillä asia on poliittisesti liian arka ikinä tutkittavaksi. Perusteita kansallisen Sonera-oikeudenkäynnin aloittamiseksi olisi yllin kyllin. Kuka haluaa kerätä pisteet kotiin? Valtiosyyttäjä? Oikeuskansleri? Maan hallitus? Oppositio?

Relander ei halunnut hyödyntää mitenkään Harri Hollménin laajaa rahoitusalan kokemusta ja näkemystä umts-rahoitusratkaisujen valmistelussa. Relander pelkäsi Hollménin saavan liikaa kunniaa tästä. Relander nimitti Hollménin vuoden 2001 alussa vastaamaan Soneran ulkomaan matkaviestintähankkeista ja siten umts-asiasta. Todellisuudessa Relander ei antanut Hollménille valtuuksia hoitaa umts-asiata järkevästi eteenpäin, vaan halusi siirtää musta-pekka-kortin (umts-projektin hoidon) ulkoisesti Hollménin käteen pitäen itsellään kaiken asiaan liittyvän vallan. Tämä turhautti lopullisesti Hollménin.

Relander uskoi, että umts-lupa maksettaisiin Soneran omaisuutta myymällä. Tämän parempaa umts-luvan rahoitusstrategiaa Soneralla ja Relanderilla ei ollut. Turkkilaisen Turkcellin osakkeita myytiin heinäkuussa 2000 noin 4,5 miljardilla markalla. Loppuosa 21,4 miljardin hintaisesta Saksan umts-luvasta oli tarkoitus maksaa myymällä Deutsche Telekomien osakkeita, jotka oli saatu vaihtona yhdysvaltalaisen Voicestreamin ja Powertellin osakkeiden myymisestä DT:lle. DT:n osakkeiden arvo kuitenkin laski kovaa vauhtia, ja niiden myyntiä oli rajoitettu.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Relander ei kuitenkaan ottanut huomioon syksyllä 2000 alkanutta teknologiaosakkeiden ja siinä sivussa DT:n osakkeiden syöksyä. Lopulta Sonera joutui turvautumaan valtion rahoitustukeen syksyllä 2001 konkurssin estämiseksi. Kuuden miljardin markan uusantirahoituksella saatiin vähän hengähdysaikaa.

Kenellä on vastuu, kysyy moni veronmaksaja ja sijoittaja? Laillisesti vastuu kuuluu yhdessä Relanderille ja Soneran hallitukselle. Valtio-omistaja antoi luvan Saksan umts-luvan hankkimiselle ja sillä on poliittinen ja omistajavastuu asiasta. Tuleeko kukaan vastaamaan ratkaisuihin? Tuskin tulee. Eihän tässä tehty kuin Suomen taloushistorian suurin kupru. Se on liian iso pelto perattavaksi.

Pahimman huumen jälkeen terävimmät Soneran ihmiset uskaltautuivat pienissä ryhmissä pohtimaan, mitä Sonera Saksan umts-luvalla oikein tekisi? Saksaan pitäisi rakentaa umts-verkko alusta lähtien, ja Soneran investointitarve tähän verkkoon olisi noin 15 miljardia markkaa. Kuka tekee liiketoimintasuunnitelman verkon rakentamisesta ja umts-toiminnan aloittamisesta Saksassa? Vastaus: ei kukaan. Saksan umts-luvan hankkimisen yhteydessä Sonerassa ei tehty laskelmia Saksan umts-verkkoinvestointien suuruudesta. Nämä laskelmat tehtiin vasta luvan saamisen jälkeen ylimalkaisesti ja pinnallisesti. Umts-toimien valmistelu oli siis täysin edesvastuutonta myös tältä osin.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Soneralta puuttui umts-strategia

Saksan umts-luvalle ei tehty käytännössä juuri mitään luvan hankkimista seuranneiden kuukausien aikana. Kukaan ei uskaltanut kysyä Relanderilta, mitä asian eteen olisi syytä tehdä. Toisaalta ihmiset ajattelivat, että Relanderilla oli tapansa mukaan jokin salainen työryhmä hoitamassa umts-asiaa eteenpäin. Tällä kertaa ei ollut.

Vuosi 2001 alkoi ja umts-asia oli edelleen harrastuspohjalla Soneran sisällä. Jotkut ihmiset miettivät sitä ota-työnään, mutta Relander ei ollut antanut kenellekään tai millekään ryhmälle valtuutusta asian eteenpäin viemiseksi. Harri Hollmén oli lähinnä nimellisesti vastuussa Saksan umts-kuvioiden rahoitusjärjestelyistä vuoden 2001 alusta alkaen.

Umts-luvan hakemisen käytännön asioista vastannut johtaja Pirjo Kekäläinen-Torvinen yritti saada toimenpiteitä aikaiseksi. Kekäläinen-Torvinen otti loppuvuodesta 2000 yhteyttä Soneran hallituksen jäseniin ja yritti saada heiltä toimenpideohjeita umts-asiassa. Relander hyllytti hänet loppuvuonna 2000. Kekäläinen-Torvinen katseli tilannetta tyhjän panttina pari kuukautta ja erosi Soneran palveluksesta helmikuussa 2001.

Miksi sitten mitään ei tehty asian eteen? Ehkä ajateltiin, ettei Soneran olisikaan tarvinnut tehdä mitään umts-luvalla vaan tuleva fuusiokumppani huolehtisi asiasta. Tällaista prinssiä valkoisella ratsulla ei kuulunut.

Relander oli yliarvioinut raskaasti oman arvonsa ja Soneran arvon kumppaneina. Hän ei pystynyt etukäteen päättelemään sitä itsestäänselvyyttä, että eurooppalaisten teleoperaattoreiden kassat olivat tyhjinä umts-lupakierroksen jälkeen. Niillä ei siis ollut rahaa Soneran kaltaisten yritysten ostamiseen. Ja mitä ostettavaa Sonerassa olisi ollut, kun Relanderin suuret puheet Soneran edelläkävijyydestä siellä ja täällä alkoivat vähitellen paljastua täysin tuulesta temmatuiksi.

On epäilty, että yhtenä profiilinnostotoimenpiteenä Relander laittoi verkostonsa kautta loppusyksystä 2000 liikkeelle huhun, jonka mukaan hän oli vahvin ehdokas Telian uudeksi pääjohtajaksi. Teliällä oltiin tietävästi hyvin närkästyneitä tästä perättömästä huhusta, jonka arveltiin heikentävän Telian uskottavuutta ja markkina-arvoa.

Sonera hankki Saksan umts-luvan Group 3G:n kautta. Group 3G:ssä

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Soneran kumppanina on espanjalainen Telefónica. Soneralla tai Telefónicalla ei kummallakaan ollut matkapuhelintoimilupaa Saksassa. Sonera ja Telefónica perustivat Saksaan matkapuhelinoperaattoriyityksen, Quamin. Vuoden 2002 alkuun mennessä Quamin toiminta on ollut katastrofaalista. Quamin liittymiä alettiin markkinoida suurella rahalla Saksassa vuoden 2001 lopulla. Samalla Saksan suurimpiin kaupunkeihin avattiin 14 näyttävää omaa myymälää. Näiden lisäksi Quamin liittymä tuli myyntiin noin 2000 muussa myymälässä.

Quamin saksalaiset kilpailijat Vodafone ja Deutsche Telecom estivät puheluiden soittamisen omista verkoistaan Quamin verkkoon ja Quamin puhelimet pysyivät myykinä. Aktiivinen myyntityö oli pakko lopettaa joulun parhaimpana sesonkina. Tämä oli esimakua Saksan markkinoiden kovuudesta.

Sonera on ilmoittanut Quamin tavoitteeksi saavuttaa yli 10 prosentin osuus Saksan matkapuhelinmarkkinoilla. Tämä tarkoittaa kuuden miljoonan uuden matkapuhelinliittymän myymistä äärimmäisen kilpailujen Saksan markkinoiden asiakkaille. Monet asiantuntijat pitävät tavoitetta mahdottomana saavuttaa. Teleoperaattoreiden fuusioita Saksan markkinoilla hidastavat säännöt, joiden mukaan umts-lupia omistavat yhtiöt joutuvat yhdistyessään luopumaan toisesta luvastaan. Tämä ehto tekee Quamin toiminnasta entistä tuskaisemman.

Saksan ja Suomen asiantuntijapiireissä epäiltiin vuoden 2002 alussa vahvasti, että Quamin asiakasmäärät eivät riitä kannattavaan toimintaan umts-markkinoilla. Esimerkiksi saksalaislehti Handelsblatt esitti arvionsa tammikuussa 2002, että Quam joutuu luopumaan umts-luvastaan. Mikäli Quam joutuu myymään ja ajamaan alas Saksan toimintansa, merkitsee se vähintään yli 10 miljardin markan tappioita suomalaisille veronmaksajille. Tämä olisi suurin yksittäisen yrityksen tekemä yksittäinen tappio Suomen taloushistoriassa. Tai tarkemmin sanottuna Ruotsin taloushistoriassa, sillä Sonerahan siirtyi Telialle maaliskuussa 2002.

Sonera osti Saksan toimien vauhdittamana 1,6 miljardilla markalla 12,5 % osuuden Italian markkinoiden umts-luvasta yhdessä Telefónican muiden IPSE 2000 -teleoperaattorin osakkaiden kanssa. Tämän 1,6 miljardin markan välittömän investoinnin lisäksi Sonera on sitoutunut sijoittamaan IPSEn toimintaan 1,2 miljardia markkaa. IPSEn toiminta on riitojen ja muiden syiden takia vakavissa vaikeuksissa ja yrityksen toiminta laitettiin jäihin ainakin toistaiseksi tammikuussa 2002. Italian viestintäministeri totesi 29.1.2002, että mikäli IPSEn toiminta jäädytetään, se rikkoo Italian umts-lupaehtoja ja viranomaiset

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

voivat peruuttaa sen toimiluvan.

Osakesäästäjien keskusliiton toiminnanjohtaja Jorma Kokko paheksui Taloussanomien 1.2.2002 numerossa Soneran puutteellista tiedotuskäytäntöä Italian osakkuusyhtiön IPSEn toiminnan jäädyttämisestä. Helsingin pörssin kurinpitolautakunnan valvontajohtaja Timo Rantanen ilmoitti saman lehden samassa numerossa lautakunnan seuraavan Soneran tiedottamista asiassa. Rahoitustarkastuksen (RATA) mukaan yhtiön on aina tiedotettava olennaisesti osakkeen arvoon vaikuttavista tekijöistä. Tiedotusvelvollisuuden piiristä ei ole rajattu ulos asioita, jotka koskevat vähemmistöosuuksia.

IPSEn toimintaa vaikeuttaa se, että Italian matkapuhelinmarkkinoiden kilpailu on erittäin kovaa. Maan matkapuhelinten levinneisyys on yli 80 % väestöstä ja TIM- ja Omnitel-operaattorit hallitsevat kahdestaan suvereenisti maan matkapuhelinmarkkinoita. Soneran tilanne näyttää erittäin huonolta Italian umts-markkinoilla. Uhkana ovat merkittävät miljardiluokan tappiot myös Italiasta. Sonera ja Relander lähtivät Italian umts-huutokauppaan ilman mitään ennakkosuunnitelmaa tai riskianalyysiä. Edes Italian operaattorimarkkinoiden maa-analyysiä ei tehty!

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Umts-riskianalyysit puuttuivat

Saksan umts-luvan hankkimisesta ei tehty Soneran johtoryhmässä ja hallituksessa yhtäkään riskianalyysiä. Ja Soneran Saksan verkkoinvestointien arvo yhdistettynä umts-lupamaksuun ylittää 35 miljardia markkaa! Kyseessä oli Suomen taloushistorian suurin yksittäinen investointi ja se tehtiin yhden ihmisen pakkomielteenä ilman yhtäkään riskikartoitusta. Miksi?

Soneran riskihallintajohtaja Kari Jussila joukkoineen yritti laatia riskikartoitusta umts-hankkeesta, mutta Relander kielsi jyrkästi Jussilaa esittelemästä analyysistä Soneran hallitukselle tai johtoryhmälle. Jussila stressaantui vakavasti tilanteen seurauksena, mutta ei mahtanut asialle tai Relanderille mitään. Tietävästi Jussila valmisteli kattavan Soneran riskimuistion, mutta Relander määräsi sen esityskieltoon ja hävitettäväksi.

Relander oli muutoinkin jättänyt Kari Jussilan johtaman Soneran riskienhallintaryhmän sisäpiirinsä toiminnan ulkopuolelle. Näin käytännössä rikottiin Soneran NASDAQ-pörssille antamia tiukkoja riskienhallintaa ja niiden julkistamista koskevia sitoumuksia. Ne oli annettu ko. pörssille NASDAQ-20F-lomakkeella Soneran listauduttua NASDAQ-pörssiin. Relander voi joutua jälkikäteen vastaamaan näistä puutteista NASDAQ-pörssille sen niin vaatiessa.

Kari Jussilan johtama Risk Management & Business -ryhmä raportoi toiminnastaan tj. Aulis Salinille. Toiminnallisesti Jussilan ryhmä tukeutui rahoitusjohtaja Kim Ignatiuksen organisaatioon. Käytännössä riskienhallintaryhmä oli, kuten aiemmin jo mainittiin, ulkona Soneran toimista.

Oliko valtio-omistaja laatinut analyysit omaisuutensa riskeistä umts-hankinnan yhteydessä? Valtio-omistajan Sonera-asiat kuuluivat hallinnollisesti liikenneministeriön vastuulle. Määräsikö liikenneministeri Olli-Pekka Heinonen virkamiehiään tekemään riskianalyysit Soneran Saksan umts-luvan hankinnasta, joka oli Suomen taloushistorian suurin yksittäinen investointi? Ei määrännyt.

Tekivätkö liikenneministeriön virkamiehet oma-aloitteisesti riskianalyysit Saksan umts-luvan hankinnasta? Eivät tehneet. Pyysivätkö liikenneministeriö ja hallituksen keskeiset ministerit Soneralta riskianalyysit käyttöönsä ennen kuin se myönsi Soneralle luvan Saksan umts-luvan hankkimiseen yli 21 miljardin kauppahinnalla? Ei pyytänyt. Eikä olisi auttanut vaikka olisi pyytänytkin. Niitä ei ollut Sonerassa.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Saksan ja muiden umts-lupien hankinta oli Soneralle teknologiainvestointi. Soneran teknologiapäätöksenteosta, teknologiaomaisuudesta ja teknologiainvestoinneista vastasi konsernin teknologiajohtaja Jari Mielonen. Hän oli umts-hankkeesta lehtitietojen varassa ja siis myös täysin ulkona koko asiasta. Soneran teknologiainvestoinneista vastannut Jari Mielonen ei teettänyt yhtäkään teknologiariskikartoitusta tai muuta teknologia-analyysia Soneran umts-lupien hankkimisen yhteydessä. Relander ei sellaisia halunnut ja Mielonen ei uskaltanut tai ymmärtänyt sellaisia tarjota. Umts-lupien hankinta oli myös teknologiariski ja Soneran teknologiariskien kartoituksesta vastasi Mielonen. Häneltä oli kuitenkin unohtunut tehdä umts-teknologiariskianalyysi Saksan ja Soneran hankkimien muiden umts-lupien suhteen. Mielosen tulokset Soneran teknologiajohtajana vuosina 1999-2001 jäivät vähäisiksi, mutta hän ehti saamaan melkoisesti vahinkoa aikaan ja paljon rahaa kulumaan.

Jari Mielonen kuului Relanderin ulkopiiriin ja tarkasti Soneran johtajien vastuualueita seuraten hänellä on vastuu Saksan umts-luvan hankkimisesta. Kysyikö sitten Relander Mielosen lupaa tai kantaa Saksan umts-luvan hankkimisessa? Ei kysynyt. Se ei kuitenkaan vähennä Mielosen vastuuta asian suhteen. Palkkioksi lojaalisuudesta Relander ylensi Jari Mielosen huhtikuussa 2001 Soneran osakkuusyhtiö Digia Oy:n toimitusjohtajaksi, jossa tehtävässä Mielonen toimii edelleen. Digian toiminta on pysynyt vaisuna Mielosen toimitusjohtajakaudella ainakin tähän saakka. Sonera on eräs Digian merkittävistä omistajista EQVITEC Partnersin ohella, ja yhtiön hallituksessa istuu Relanderin luottomies Henri Harmia.

Useat arvostetut asiantuntijat ovat epäilleet umts-tekniikkaa tekniseksi harhapoluksi, joka ei tuo operaattoreiden siihen sijoittamia varoja koskaan takaisin. Esimerkiksi teknologiaguruna pidetty Massachusetts Institute of Technologyn professori Nicholas Negroponte on esittänyt epäilyjä umts:n elinmahdollisuuksista. Jari Mielonen ei ehtinyt muilta kiireiltään perehtymään Negroponten näkemyksiin.

On mahdollista, että kuluttajat eivät halua siirtyä käyttämään 3G-teknologiaa, joka tuo vain vähäisen lisäarvon gprs-teknologiaan verrattuna. On myös mahdollista, että gprs-teknologiasta siirrytään suoraan 4G-teknologiaan, joka on jo koekäytössä eri puolilla maailmaa.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Johtajien ulosmarssi alkaa

Saksan umts-luvan varmistuttua Sonerassa aloitettiin “vääräuskoisten” henkilöiden puhdistusoperaatio. Ensimmäisenä ulos savustettiin kotimaan matkaviestinnän johtaja Matti Makkonen syksyllä 2000. Soneran johtoryhmässä näennäisenä erottamisen perusteena käytettiin Makkosen yksikön huonoja tuloksia. Yksikkö oli Soneran kannattavin rahasampo. Matkaviestinnän rahoilla pyöritettiin uusien palveluiden kehitystyötä, johon sijoitetut rahat upposivat pohjattomaan tappioiden kitaan. Makkosen yksikkö oli aikanaan kehittänyt myös Zedin perustan, mutta Juha Varelius kaappasi sen itselleen. Matti Makkonen erosi Sonerasta vapaaehtoisesti ja siirtyi Nokian johtajaksi. Hyvä asia Nokialle, huono Soneralle.

Matin jälkeen “potkuvuorossa” oli SmartTrustin toimitusjohtaja Harri Vatanen. Vatanen ei suostunut Relanderin ehdottamiin ja laillisesti kestävämpiin toimiin, minkä seurauksena hänelle osoitettiin ovea. Vatanen sai jäädä toimeettomana istumaan Soneran Lontoon toimistoon suorittaakseen erityistehtäviä kevättalven 2001 saakka.

Joulukuussa 2000 Soneran Knowledge Management -johtaja Pirjo Ståhle ja koko hänen 30 hengen osastonsa sai tyhjentää työpöytänsä. Pirjo Ståhle erehtyi esittelemään osastonsa toimintaa Markku Taloselle lokakuussa 2000. Talonen oli mielissään tapaamisesta, mutta Relanderin kuultua tästä olivat seuraukset kohtalokkaat. Relander ei tapansa mukaan hoitanut itse tällaista likaista tehtävää, vaan laittoi Juha Vareliuksen erottamaan Ståhlen ja hänen osastonsa. Osasto ei koskaan tullut tietämään erottamisen todellista syytä. Pirjo Ståhle toimii nykyisin tietojohtamisen professorina Lappeenrannan teknillisessä korkeakoulussa.

Internet-asiantuntijana mainetta saanut johtaja Mika Uusitalo kyllästyi Soneran teknologiaosaamisen väheksymiseen ja konsernin teknologiastrategian puuttumiseen. Hän erosi yhtiöstä vapaaehtoisesti joulukuussa 2000.

Umts-lupahuutokaupoista Relanderin ohjeiden mukaisesti vastannut johtaja Pirjo Kekäläinen-Torvinen sai lähteä helmikuussa 2001. Syynä oli se, että hän kantoi vastuuta Soneran umts-toimenpiteistä ja yritti saada Soneran hallituksen ymmärtämään asian, kun Relander ei ymmärtänyt.

Viimeisenä poistui Harri Hollmén. Hän ehti olla vain 14 kuukautta Soneran johtoryhmän jäsenenä ja Sonera Plazan toimitusjohtajana. Hollménin tie oli kivinen Relanderin tuen puuttuessa.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Relander painosti Harrin eroamaan perjantaina 8.6.2001. Relander itse erosi (lue: erotettiin) 11.6.2001.

Hollménin vastuulla ollut Plaza yhdistettiin 11.6.2001 Juha Vareliuksen alaiseen Mobile Services -yksikköön eli käytännössä Hollménin liiketoimintavastuut pyyhittiin pois. Plazan yhdistämisellä toiminnallisesti Zediin oli tarkoitus peitellä Zedin valtavia tappioita ja sekoittaa ne Plazan toimintaan. Plazan toimitusjohtajaksi nimettiin Jan-Peter Rehn. Hintikka, Relander ja Varelius linjasivat nämä päätökset ilman Hollméniä. Häntä siis nöyryytettiin Sonerassa katkeraan loppuun asti. Hollmén teki elämänsä suurimman virheen uskoessaan Relanderin lupauksia ja satuja keväällä 2000. Helsingin Sanomat kuvasi Hollménin Sonera-vierailua sanoin "bad career move".

Sonera halusi kuitenkin ostaa Hollménilta konsulttipalveluja tämän lähdön jälkeen. Tällä Relanderin ehdottamalla toimella haluttiin viestittää markkinoille jatkuvuutta yhteistyössä Hollménin kanssa. Markkinat tulkitsivat Hollménin eron merkitsevän Soneran yhdistymistä jonkin toisen operaattorin kanssa, ja Soneran kurssi nousi 11 %. Tämä oli väärä tulkinta. Käytännössä ainoa Soneran kannattavista liiketoimista (lue: kotimaan matkaviestinnästä) kiinnostunut yritys oli Telia, jonka suuntaan välit oli pilattu Relanderin toimesta kohtalokkaalla tavalla.

Hollmén jäi eronsa jälkeen tyhjän päälle. Hänet oli imetty kuiviin Sonerassa, ja uudesta työpaikasta ei ollut mitään tietoa.

Hollmén päätti perustaa yhden miehen neuvontayhtiön investointipankkialalle. Arvostetulle pankkimiehelle riittikin paljon konsultin töitä.

Harri Hollmén perusti tammikuussa 2001 investointipankin yhdessä Sammosta eronneen Kurt Lundmarkin kanssa. Hollmén Lundmark Partners -nimiseen investointipankkiin tulee lisäksi mukaan kolme muutakin osakasta eli Markku Lönnqvist, Thomas Sandvall ja Jussi Seppälä. Toivotaan heille menestystä ja Hollménille parempaa onnea tällä kertaa.

7 Soneran ongelmat paljastuvat medialle

Relander nimitettiin Soneran varatoimitusjohtajaksi maaliskuun 2000 alusta alkaen ja tulevaksi toimitusjohtajaksi vuoden 2001 alusta alkaen. Käytännössä Sonera siirtyi täydellisesti Relanderin haltuun maaliskuussa 2000 ja Relanderin ennätysmäisen taitamaton johtamistapa vei Soneran nopeasti kaoottiseen tilaan. Nämä ongelmat saatiin kovilla otteilla pysymään poissa julkisuudesta, kunnes koko Relanderin luoma

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Soneran ongelmavyyhti oli Helsingin Sanomien etusivulla 25.1.2001.

Helsingin Sanomien uutisessa tiedotettiin, että yhtiön merkittävässä tehtävässä olevien lukuisten lähteiden mukaan Soneran johtaminen oli ajautunut kriisiin. HS:n otsikoiden mukaan "johdon arvostelu kiihtyy", "johtajavaihdos sekoitti Soneran", "toimitusjohtaja Kaj-Erik Relanderia syytetään strategian puuttumisesta" ja "Relanderin johtamistapaa arvostellaan rajusti".

HS:n taloustoimituksen Atte Jääskeläisen ja Anssi Miettisen juttujen mukaan Sonerassa vallitsi "pelon ilmapiiri" ja "johtamisen tyhjiö". Soneran tilaa kutsuttiin kaoottiseksi ja pelon sanottiin leviävän organisaatiossa. Relander ei ollut uutisen mukaan pystynyt luomaan selkeää strategiaa ja toimintatapaa Soneralle, ja ajoi röyhkeästi vain oman ja sisäpiirinsä etuja.

Relanderilta pyydettiin kommenttia jutun sisältöön, mutta hän ei halunnut kommentoida sitä. Itse asiassa hän ei uskonut HS:n koskaan uskaltavan julkaista mitään kielteistä hänestä tai Sonerasta. Olihan hänellä valtion ylimmän johdon tuki takanaan. Toisin kuitenkin kävi. Helsingin Sanomien etusivun juttu Relanderin luomasta Soneran kaaosmaisesta tilasta tuli hänelle itselleen täydellisenä yllätyksenä.

Relander meni tässä tilanteessa täysin neuvottomaksi. Hän oli tottunut olemaan hyökkääjänä, ei altavastajana. Hän ei ollut koskaan työuransa aikana kokenut yhtäkään suurta vastoinkäymistä, ja nyt hänellä oli sellainen sylissään. Markku Talonen ehdotti Relanderille, että tämä pitäisi lehdistötilaisuuden kohun johdosta. Tämä ei sopinut Relanderille. Hän ei halunnut mennä "typerien" toimittajien tentattavaksi. Sonera ei kommentoinut mitenkään Helsingin Sanomien 25.1.2001 julkaiseman uutisen pohjalta syntynyttä valtavaa kohua yrityksen ympärillä.

Toisaalta Relanderilla oli vain kaksi vaihtoehtoa. Mennä myöntämään kritiikki oikeaksi tai valehtelemaan median edessä. Hänen kanttinsa ei riittänyt kumpaankaan.

Mitä tämä Relanderin luoma kaaos sitten käytännössä tarkoitti Soneran sisällä? Se oli kirjoittajien keräämien laajojen tietojen mukaan pelon ilmapiiriä, jossa kaikki pelkäsivät Relanderin mielivaltaisia toimia. Vastuutonta toimintaa ja oman edun röyhkeää ajamista Relanderin sisäpiiriltä. Epäselviä vastuita liiketoimien hoitamisessa. Ihmettelyä yhteisen strategian puuttumisesta. Vision puutetta. Ylimmän johdon vastuun pakoilua. Despoottimaisia päätöksiä, joita ei koskaan perusteltu. Henkilöstön osaamisen puutteellista hyödyntämistä.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Työmotivaation puutetta. Tiedonkulun ja avoimuuden puutetta. Ihmisten johtamisen täydellistä puuttumista. Mielivaltaisia erottamisia. Valehtelua alaisille. Alaisten kiristämistä ja vakavaa uhkailua. Päätöksenteon täydellistä sekavuutta. Pelaamista ja kyttäilyä. Selkään puukottamista. Soneran omaisuuden mahdollisesti suurimittaista väärinkäyttöä (josta kirjoittajat ovat saaneet eri tahojen yhdensuuntaisia lausumia, mutta eivät kirjallisia tms. todisteita). Suosikkijärjestelmän ylläpitämistä. Moraalista tyhjiötä. Ahdistusta.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Kansa kohahti Soneran kaaoksen laajuutta

Kansa kohahti ja Soneran ongelmista tuli kertaaheittolla pitkäaikainen pääpuheenaihe mediaan. Koska uutinen oli yllättänyt Relanderin täysin, hän piti välittömästi sisäpiirinsä kanssa kriisikokouksen. Soneran strategiajohtaja ja Relanderin sisäpiirin jäsen Jan Werner lensi ensimmäisellä koneella Lontoosta Soneran pääkonttoriin Vallilaan osallistuakseen kokoukseen. Sisäpiirin jäsenten naamat olivat totiset ja heitä pelotti. Relanderilta odotettiin ratkaisuja tähän kiusalliseen takaiskuun. Niitä ei tullut. Sen sijaan Relander kiukutteli ja raivosi sisäpiirilleen ja syytti heitä tilanteesta. Sisäpiiri oli ihmeissään ja entistä enemmän peloissaan. Tätä ei saanut kuitenkaan näyttää julkisuuteen.

Soneran hallintoneuvoston puheenjohtaja, keskustan kansanedustaja Pauli Saapunki astui Talosen ja Relanderin sijasta TV-kameroiden eteen ja vakuutti, että kaikki oli kunnossa Sonerassa. Ei ollut, mutta Saapunki ilmoitti näin ilman parempaa tietoa. Saapunki oli siviiliviraltaan meijeripäällikkö, eikä ollut kovin syvällisesti selvillä Soneran tilanteesta. Poliitikon veri kuitenkin veti kameroiden eteen.

Soneran hallituksen puheenjohtaja Markku Talonen myönsi Helsingin Sanomien 25.1.2001 jutussa vain että, "aina on jännitteitä ja pitääkin olla". Kysyttäessä Soneran strategiasta Talonen vastasi: "Se on se, että panostamme näiden palveluliiketoimintojen kehittämiseen voimakkaasti. Palveluliiketoiminnoissa kolme tytäryhtiötä, Zed, SmartTrust ja Plaza, ovat kaikkien pisimmällä, mutta eivät ainoita." Lausunto paljasti kadunmiehellekin, että Soneralla ei ole hajuakaan strategiasta, jos kerran yrityksen hallituksen puheenjohtajakaan ei osaa tuon parempaa lausua. Strategiana oli siis se, että ei ole strategiaa.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Kohun vähättelyä

Iltalehdessä 26.1.2001 julkaistussa uutisessa Markku Talonen lausui: "Minun tehtäväni ei ole arvioida Helsingin Sanomien journalistista tasoa. Ei minulla ole siihen muuta sanottavaa. Niin kuin jutussa oli todettukin, että jotkut nimettöminä pysyvät juoruajat lausuvat jotakin, joka jääköön minun osaltani omaan arvoonsa."

Soneran strategiasta Talonen totesi: "Strategiahan on semmoinen asia, joka pitää olla ja jota koko ajan tarkkaillaan ja tarvittaessa sitä myös muutetaan. Tässä suhteessa on kiinnostus Soneraan kohdistunut hyvin voimakkaana. Soneran strategiaa on aika ajoin täsmennetty, tarkistettu, kirkastettu. Ja se toimii minun mielestäni varsin hyvin." Todellisuudessa Soneran strategia jäi lähinnä liiketoiminnan kuvailun tasolle.

Relander oli antanut kymmenien miljoonien markkojen palkkiot strategiakonsultoinnista mm. Strategos ja McKinsey -konsulttiyrityksien ulkomaan yksiköille. Todellisuudessa ko. yritykset eivät tehneet juuri mitään palkkioiden eteen. Jos olisivat tehneet, niin kai Soneralla olisi ollut edes jonkinlainen liiketoimintastrategia käytössään? Minne palkkiot joutuivat?

Talonen väitti julkisuudessa ottavansa Soneraa ympärillä olevan kahinan rauhallisesti ja ilmoitti Soneran hallituksen pystyvän selviytymään väitetyistä ongelmista. Näin sanoessaan hän tuli myöntäneeksi kritiikin oikeaksi. Todellisuudessa Talonen ei ottanut kohua lainkaan rauhallisesti, vaan hikoili neuvottomana huoneessaan tietämättä, mitä tekisi. Hän olisi voinut alkaa johtaa Soneraa hallituksen puheenjohtajan suomin valtuuksin ja selvittää Soneran valtoimenaan velloneen kriisin. Tähän hänen kykynsä ja kanttinsa ei riittänyt. Sen sijaan hän antoi alaisensa eli Relanderin jatkaa kaaoksen lisäämistä Soneran sisällä.

Valtiovarainministeri Sauli Niinistö sanoi 25.1.2001 iltapäivällä Ylen radiouutisille, ettei valtion ole syytä kiristää valvontaa Sonerassa. Niinistön kommentin mukaan "valtio tekee sen, mitä huolellinen osakkeenomistaja tekee tällaisessa tilanteessa".

Siis huolellinen osakkeenomistaja seisoo neuvottomana vieressä, kun yrityksen ja osakkeen arvo haihtuu yrityksen johdon luoman kaaoksen tuloksena taivaan tuuliin? Huolellinen osakkeenomistaja ei toimi näin varsinkaan, jos hän on yhtiön pääomistaja. Huolellinen pääomistaja ehkäisee ennakolta kriisien syntyminen ja vaihtaa epäpätevän johdon

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

ennen kuin se tuhoaa yrityksen. Näin ei valtio-omistaja menetellyt Sonerassa. Soneran toimitusjohtaja ja hallitus vaihdettiin vuoden myöhässä. Valitettavasti. Aikooko pääomistaja kantaa vastuun teoistaan?
Tuskinpa.

Kun Sauli Niinistöltä 25.1.2001 Ylen radiouutisissa kysyttiin, nauttiiko Soneran toimiva johto yhä suurimman omistajan luottamusta, hän vastasi: "Kysymys on väärin asetettu. Huolellinen osakkeenomistaja ei oikeastaan vastaa tuon tyyppin kysymyksiin. Nämä ovat yhtiökokouksen, yhtiön hallituksen asioita, se pitäisi pitää mielessä." Se oli poliitikon vastaus ja harhaanjohtava sellainen.

Liikenneministeri Olli-Pekka Heinonen ilmoitti samana päivänä, että hän ei aio kommentoida Soneran johdon tilaa ainakaan toistaiseksi. Soneran hallintoneuvoston puheenjohtaja Pauli Saapunki sanoi 25.1.2001 STT:lle, että hän ei ole huomannut Soneran johdossa ongelmia. Soneran kurssi oli tuolloin 21 euroa.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Soneran hallintoneuvostoa vaaditaan hätäistuntoon

Soneran hallintoneuvoston jäsen, Metalliliiton sihteeri Erik Lindfors uskalsi kommentoida Soneran ongelmia 26.1.2001. Hänelle ongelmat eivät tulleet yllätyksenä. Lindforsin mukaan hallintoneuvosto oli kuullut Soneran johdon pahoista ongelmista jo syksyllä 2000.

HS:n 27.1.2001 ilmestyneessä lehdessä Erik Lindfors sanoi: "Sitä hämmästelin, että ne (ongelmat) oli tuotu noin tarkkaan yksityiskohtineen esille (HS:n 25.1.2001 jutussa)." Lindforsista tuli niitä harvoja Soneran hallinnon henkilöitä, jotka kommentoivat Soneran tilannetta kriisin aikana. Tämä ärsytti Relanderia suunnattomasti. Kriitikot piti vaimentaa keinolla millä hyvänsä. Piti ottaa kovat konstit käyttöön.

Liikenneministeriö ja maan hallitus olivat osittain tietoisia Soneran ja Relanderin aiheuttamista vakavista ongelmista jo syksyllä 2000. Sonera oli loppuvuonna 2000 ja vuoden 2001 alussa useaan otteeseen esillä hallituksen talouspoliittisessa ministerivaliokunnassa. Maan hallitus ja liikenneministeriö uskoivat Relanderin puheisiin ja antoivat hänen syventää Soneran kriisiä. Tässä valtio-omistaja teki erittäin vakavan virheen.

Relander olisi voitu vaihtaa jo syksyllä 2000, kuten Liisa Joronen esitti Soneran hallituksessa. Markku Talonen ja valtio-omistaja tukivat Relanderia ja Relanderin korvaaminen päteväällä toimitusjohtajalla epäonnistui. Relander halusi kostoksi savustaa Jorosen ulos Soneran hallituksesta. Markku Talonen ei uskaltanut puuttua Jorosen ja Relanderin väliseen kädenvääntöön. Talosen tehtäviin kuului johtaa Soneran hallitusta ja varmistaa sille työrauha. Hän epäonnistui toimissaan antaessaan Relanderin terrorisoida Soneran hallituksen työtä.

Relander ei sallinut Soneran hallituksen johtaa yhtiöjärjestyksen mukaisesti hänen työtään Soneran toimitusjohtajana. Relander päinvastoin johti Soneran hallituksen työtä. Häntä heilutti koiraa hirvittävin seurauksin. Soneran maaliskuussa 2001 erotettu hallitus ei saanut mitään otetta Relanderista.

Perjantaina 26.1.2001 Soneran hallintoneuvosto päätti pitää Metalliliiton sihteerin ja Soneran hallintoneuvoston jäsenen Erik Lindforsin vaatimuksesta 9.2.2001 ylimääräisen kokouksen käsitelläkseen kriisiä yhtiön johdossa. Markku Talonen vastusti hallintoneuvoston kokoontumista. Hän sanoi kuitenkin Kauppalehdessä 29.1.2001: "Jos Soneran sisällä on uudelleenjärjestelyyn liittyviä ongelmia, niin niiden käsittely kuuluu ensimmäisenä yhtiön johtoportaalalle. Ei minulla voi olla

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

tietenkään mitään sitä vastaan, että hallintoneuvosto kokoontuu ylimääräiseen kokoukseensa.”

Talonen halusi siis hoitaa itse Soneran kriisin kuntoon, mutta ei tehnyt elettäkään asian eteen. Miksi? Siksi, että hän ajatteli kriisin korjaantuvan itsestään. Ja hän ei itse asiassa tiennyt mitää kriisi piti sisällään, sillä hänellä ei ollut mitään kosketuspintaa Soneran jokapäiväiseen elämään. Relander oli eristänyt hänet tehokkaasti työhuoneeseensa.

Liikenneministeri Heinonen kommentoi 26.1.2001 Soneran tilannetta sanomalla: “Kysymykset, joista tässä yhteydessä on keskusteltu, ovat korostetusti Soneran hallituksen ja toimivan johdon ratkaistavia kysymyksiä, ja jos ajatellaan, että siellä on uusi toimiva johto toiminut vajaan kuukauden, tietynlainen työskentelyrauha olisi paikallaan.” Heinonen halusi kieltää Soneran ongelmat ja sysätä ne Soneran hallituksen ja johdon niskoille. Hän halusi livetä “pääomistajan vastuistaan”.

Olenainen osa Soneran kriisin syntymisen ja hoitamisen vastuusta oli Olli-Pekka Heinosella. Hänellä oli omistajavastuun ja valtion 52 % Soneran omistusosuuden perusteella mahdollisuus vaikuttaa kaikkiin Soneran päätöksiin. Näin ei kuitenkaan tehty, vaan valtio-omistaja antoi Relanderin touhuta ilman mitään valvontaa.

Heinonen ajatteli, että Sonera-kohu laantuisi nopeasti ja ettei hänen tarvitsisi tehdä mitään. Tämä oli virhepäätelmä. Iltalehden pääkirjoitus totesi 25.8.2001 seuraavaa Olli-Pekka Heinosen vastuusta: “Omistaja kantaa kapitalismissa perimmäisen vastuun yrityksen menestymisestä. Valtion isännöityä Sonerassa käytävä Olli-Pekka Heinonen luotti liikaa yritysjohdon yltiöpäisiin visioihin.”

Soneran kriisin julkitulo paljasti valtio-omistajan housut kintuissa. Valtio-omistajalla oli täysin pallo hukassa Soneran tilanteesta. Se oli hoitanut omistajavastuunsa täysin edesvastuuttomasti. Toisaalta Relander oli pyöritellyt valtion edustajien verran taitavasti, että se ei ollut mikään ihme. Sonerasta saatavilla myyntituloilla piti maksaa pois Suomen valtion velka. Näin Relander oli luvannut valtio-omistajalle. Mistä poliitikot saisi hullaantumaan vielä enemmän? Ei mistään.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Soneran sisäiset kriisitoimenpiteet

Soneran johdossa pidettiin kriisikokouksia yhtiön massiivisen ongelmavyöhyden tultua kertaheitolla julkisuuteen. Talonen oli muutenkin ulkona Soneran asioista ja tämä julkisuus laittoi hänet erityisen tiukkaankin paikkaan. Hän oli neuvoton ja täysin riippuvainen Relanderista.

Relander vaati Talosta tukemaan Soneraa ja sen pääjohtajaa. Talonen suostui. Tämä oli Talosen uran suurin virhe, joka ”upotti” hänet paria kuukautta myöhemmin Soneran yhtiökokouksessa. Relander oli selättänyt Talosen täysin suvereenisti jo keväällä 2000 ja selätys jatkui edelleen.

Relander vaati siis esimiehensä Markku Talosen tukea omille toimilleen. Samaan aikaan hän ryhtyi vaatimaan kulissien takana valtio-omistajaa erottamaan Talosen ja samalla koko Soneran hallituksen. Talonen ei tietenkään tiennyt tällaisesta mitään. Relander väitti valtio-omistajalle, että koko Sonera-kohu johtui siitä, että Markku Talonen ei ollut saanut Soneran hallitusta kuriin, minkä vuoksi hallituksen jäsenet vuosivat Soneran asioita julkisuuteen. Vuotajaksi Relander väitti Liisa Jorosta.

Relander halusi päästä hankalaksi käyneestä Soneran hallituksesta eroon ja valitsemaan uuden hallituksen, johon tulisi hänelle mieluisia henkilöitä. Relanderin ajatuksena näytti olleen, että hän olisi voinut ”jujuttaa” pitkään uutta hallitusta, ennen kuin se olisi päässyt kärryille Soneran ja hänen omista asioistaan. Julkisuuden kohun Soneran kriisistä Relander kuittasi kateellisten puheina.

Olli-Pekka Heinonen uskoi Relanderin puheet ja alkoi järjestellä jälleen kerran Soneran asioita Relanderin toiveiden mukaan. Tässä vaiheessa tammikuun 2001 lopulla valtio-omistajalla ei ollut tietoa siitä, että Relander oli harhauttanut sitä jo pitkään. Olisi pitänyt olla.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

“Talonen tukee Relanderia”

Maanantain 29.1.2001 Iltalehden otsikkona oli: “Talonen tukee Relanderia.” Talonen kommentoi Iltalehdessä 29.1.2001: “Koko homma on nyt ala-arvoista, mitä tulee yhtiön saamaan julkisuuteen. Mitä tulee yhtiöön, voi sanoa että karavaani kulkee ja koirat haukkuvat. Organisaatiossa tapahtui joitakin tarkistuksia. Muutokset eivät vastanneet kaikkien ambitoita uusien tehtävien osalta. Nyt näiden henkilöiden ääni kuuluu vahvasti taustalla, kun julkisuudessa nostetaan esille Soneran ongelmia.”

Tämä oli paras vastahyökkäys, jonka Relander, viestintäjohtaja Jari Jaakkola ja Markku Talonen kehittivät 26–27.1.2001. Strategiana oli yrittää leimata Soneran ongelmat urallaan heikosti menestyneiden Soneran “luusereiden” kateellisiksi puheiksi. Strategia epäonnistui täydellisesti.

Keskustelu Soneran kriisistä jatkui ja siitä oli näkyvissä vain jäävuoren huippu. Tuossa vaiheessa monet ajattelivat, että Soneraa oli kohdeltu kaltoin mediassa, kun todellisuudessa Soneraa käsiteltiin silkkihansikkain.

Soneran hallintoneuvoston varapuheenjohtaja Pirjo-Riitta Antvuori (kok) ilmoitti Kauppalehdessä 29.1.2001 haluavansa selvityksen Soneran ongelmista. Muut hallintoneuvoston jäsenet Lindforsia lukuun ottamatta vastasivat vaiteliaasti Soneran ongelmia koskeviin kysymyksiin. Relander piti Soneran hallitusta tiukasti otteessaan ja kielsi sitä välittämästä tietoa hallintoneuvoston “epäluotettaville” poliitikoille.

Soneran hallitus teki niin kuin Relander tahtoi. Mikäli hallintoneuvoston jäsen tuli vierailemaan Soneran hallituksen kokoukseen, piti hänen allekirjoittaa tiukka salassapitosopimus tai NDA, niin kuin Soneran slangin mukaan sitoumusta kutsuttiin.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Relander esittää Euroopan huippujohtajaa

Relander matkusti tammikuun lopulla 2001 Davosin Maailman talouskokoukseen, jonne hänet oli pyydetty paneelipuhujaksi. Tässä vaiheessa Relander uhkui itsevarmuutta ja suhtautui välinpitämättömästi syntyneeseen Sonera-kohuun. Hän halusi kuitenkin kiillottaa imagoaan ja päätti antaa Taloussanomien 31.1.2001 julkaisuun henkilöhaastattelun.

Hän väitti haastattelussa Soneran strategian olevan hyvin harkittu, eikä nähnyt mitään syytä esittää uutta strategiaa. Haastattelun mukaan Soneran oli pakko olla läsnä Saksassa umts-luvan haltijana, koska siellä on Euroopan suurin ostovoima. Siinäpä syvälinen perustelu Suomen taloushistorian suurimmalle (virhe)investoinnille!

Relander muisti muistuttaa haastattelussa, että oli juuri kätellyt Siemensin pääjohtaja Heinrich von Piereria. Tällä oli tarkoitus viestiä, että Relander oli noussut eurooppalaisten yritysjohtajien raskaaseen sarjaan. Tämä oli siis Relanderin näkemys. Totuus oli hieman karumpi.

Muutaman kuukauden päästä Relander paljastui yhdeksi kaikkien aikojen epäonnistuneimmaksi yritysjohtajaksi Euroopassa. Relander ei ole vielä tähän päivään mennessä pysynyt myöntämään tätä itselleen. Omasta mielestään hänen nerouttaan ei vain ole ymmärretty. Mitä siitä, jos hän aiheutti Suomen taloushistorian suurimmat tappiot toimillaan.
Yli-ihmisillä on oikeus sellaiseen.

Relander myönsi Taloussanomien haastattelussa, että Soneralle olisi riittänyt pienempikin pala Saksan umts-lisensseistä. Miksi Sonera ei siis hankkinut pienempää palaa, kun se oli täysin mahdollista? Siksi, että Relander halusi ison palan.

Iltalehti otsikoi 7.2.2001 Soneran hallintoneuvoston puheenjohtaja Pauli Saapunkin sanomaksi: "Relanderilla täysi luottamus." Saapunki totesi Iltalehdeissä 7.2.2001 asiantuntevasti: "Olen seurannut Relanderia hänen toimintojensa kautta Sonerassa ja niihin toimintoihin liittyen minulla on täysi luottamus häntä kohtaan." Pauli Saapunkin mukaan Soneraa ei ole johdettu huonosti missään vaiheessa. Totuus oli täydellisen päinvastainen. Antoiko Saapunki harhaanjohtavaa tietoa pörssiyrityksen tilasta sen ylimpänä hallinnollisena tahona? Kyllä antoi. Hänen olisi pitänyt pidättäytyä lausuntojen antamisesta, jos hänellä ei kerran ollut käytettävissään oikeaa tietoa Soneran tilanteesta.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Soneran hallintoneuvosto kokoontuu hätäistuntoon 9.2.2001

Soneran hallintoneuvosto kokoontui 9.2.2001 aamupäivällä hätäistuntoon käsittelemään Soneran kriisiä. Relander kertoi kokouksessa samat tarinat kuin aina aikaisemminkin ja hallintoneuvosto kuunteli kiltisti. Soneran asioita julkisesti kommentoinut Erik Lindfors ei saanut esitettyä kaikkia haluamiaan kysymyksiä. Kokouksessa piti käsitellä Soneran kriisiä, mutta se meni Relanderin kommentteja kuunnellessa.

Soneran hallintoneuvoston jäsen, TKK:n professori Raimo Kantola valmisteli Soneran 9.2.2001 hallintoneuvoston kokousta varten viisisivuisen kirjelmän, jossa hän arvosteli Soneran toimia. Kirjelmän mukaan Sonera oli siirtymässä liian nopeasti verkko-operaattorin roolistaan palvelubisnekseen ja väheksymässä näin ydinosamistaan. Kantolan mielestä Soneran oli pysyttävä teleoperaattorin roolissaan ja olla tässä paras. Kantola oli täydellisen oikeassa, ja oli hämmästyttävää, että Soneran hallitus ja hallintoneuvosto ei ymmärtänyt tätä.

Kantola epäili verkosta irrallaan olevan palveluliiketoiminnan menestymisen mahdollisuuksia. Esimerkiksi Zed yritettiin saada menestymään sellaisissa maissa, joissa Soneralla ei ollut omaa matkapuhelinverkkoa. Kantola arveli kirjelmässään, ettei Sonera tai mikään muukaan teleoperaattori pysty kilpailemaan internet-pankkien tai internet-pörssivälittäjien kanssa, sillä operaattorilla ei ole näiden ydinosamista.

Kantola epäili Soneran kykyä luoda palveluliiketoiminnoistaan maailmanlaajuisia brandeja. Kantola piti huolestuttavana, ettei Soneran teknologiaväki saanut ääntään kuuluviin kaiken hypettämisen rinnalla. Soneran teknologiajohtaja Jari Mielonen oli aivan liian pehmo ja epäpätevä tuomaan teknologianäkemyksiä esiin. Kantola kirjoitti: "Näyttää siltä, että pidemmällä ja keskipitkällä aikavälillä tässä ollaan vaarantamassa Soneran kilpailuedun perustaa joidenkin lyhytnäköisten tavoitteiden takia." Kantola peräsi Soneran hallitusta ja toimivaa johtoa ottamaan kantaa näihin asioihin.

Relander tyrmäsi täysin Kantolan kirjelmän ja kielsi sen käsittelyn Soneran hallituksessa. Soneran hallintoneuvostossa siihen ei osattu ottaa mitään kantaa. Kantola oli kuitenkin niitä harvoja Soneran hallinnon jäseniä, jotka viitsivät paneutua syvällisesti Soneran asioihin.

Missä näkyi esimerkiksi kyvykkääksi mainostetun Hartwallin

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

toimitusjohtaja Jussi Länsiön käden jälki Soneran hallituksen jäsenenä? Eikö esimerkiksi hänen olisi pitänyt kysellä juuri samoja asioita kuin Kantola ja pitää huoli siitä, että isoja virheitä ei tehdä? Jussi Länsiö sai ainoana jäsenenä jatkaa Soneran hallituksessa kevään 2000 hallitusremontin jälkeen. Millä perusteella ja millä näytöillä, voi perustellusti kysyä.

Relander väitti hallintoneuvoston hätäkokouksessa, että Soneralla on johtoryhmä, joka toimii saumattomasti. Tämä ei pitänyt paikkaansa. Samassa kokouksessa piti Relanderin vaatimuksesta käsitellä Soneran optioehtoien höllentämistä, mutta hallintoneuvosto ei uskaltanut ottaa asiaa esille.

Soneran hallintoneuvoston kokouksen jälkeen puheenjohtaja Pauli Saapunki astui taas TV-kameroiden eteen sanoakseen ylpeänä: "Soneran johto sai hallintoneuvoston saumattoman tuen." Saapunki lausui myös: "Jos jossain perheessä lapset menee kertomaan, että isä löi äitiä, tai äiti menee kertomaan, että poika antoi isälle turpaan eilen, niin sen perheen elämä ei ole helppoa jatkossakaan ja minusta tässä on samanlaisesta asiasta kysymys." (Talouselämä 6/2001).

Halusiko Saapunki siis kertoa, että Relander oli antanut isälle eli Soneran hallituksen puheenjohtaja Markku Taloselle "turpaan", vai mitä? Jos tämä oli viestin tarkoitettu sisältö, niin se piti paikkansa. Relander selätti Talosen täydellisesti jo keväällä 2000 näiden kahden sopiessa työnjaosta. Jos Saapungin tarkoituksena oli kertoa, että Relanderin Soneraan luoma johtamiskulttuuri muistutti turpaan antamista, niin hän oli oikeassa. Tyhjentävä ja hyvä kommentti siis Soneran hallintoneuvoston puheenjohtaja Pauli Saapunkilta!

Björn Sundell kirjoitti Hufvudstadsbladetissa 9.2.2001: "Ongelmana on se, että yhtiö (Sonera) ei ole kansainvälinen. Sen juuret ovat ankkuroituneet syvälle suomalaiseen teleliiketoimintaan. Askel tämän päivän todellisuudesta huomisen visioihin on pitkä. Kansainvälistä pätevyyttä voi harvoin ostaa; se rakennetaan yrityksen ja erehdyksen kautta. Oppiaika on perinteisesti ollut vuosia, joskus vuosikymmen. Ilman tätä pätevyyttä Soneran yritys ottaa Eurooppa ja maailma rynnäköllä ei vaikuta erityisen uskottavalta."

Sundell oli oikeassa Soneran kansainvälisen pätevyyden suhteen. Relander itse ja hänen sisäpiirinsä harmiat, vareliukset, sonkit, ignatiukset ja jaakkolat olivat täysiä nöösipoikia kansainvälisessä kovassa teleoperaattoripelissä. Miksi kukaan ei nähnyt tätä? Ko. sisäpiirillä ei ollut mitään näyttöjä menestyksellisen kansainvälisen liiketoiminnan rakentamisesta. Relander oli ostellut voitollisesti

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

osuuksia kansainvälisistä korkean teknologian yrityksistä Soneralle, mutta kuka tahansa kadunmies olisi pystynyt samaan vuosien 1999–2000 nousevien kurssien markkinoilla. Teknologiayritysten kurssien laskiessa syksystä 2000 alkaen voitollisena pidetyt ostokset kääntyivät tappioiden suuntaan.

Miten yhtiö oli pystynyt piilottelemaan Relanderin luomaa Soneran täydellistä kaaosta näinkin pitkään? Pelolla. Relander käytti äärimmäisiä keinoja Sonerassa. Miten median edustajat eivät tienneet kriisistä mitään? Hyvä kysymys. Kukaan toimittaja ei vain viitsinyt harrastaa tutkivaa journalismia. Ja Relander osasi sisäpiireineen pitää Soneran suut supussa.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Syyllisten jahtaamista

Relander vaati sisäpiiriään selvittämään kaikin mahdollisin keinoin ja resurssein, ketkä olivat vuotaneet Soneran ongelmat julkisuuteen. Sisäpiirillä ei ollut hajuakaan "syyllisistä", minkä vuoksi kaikki soneralaiset olivat epäilyksenalaisia. Kaikki muu laitettiin Relanderin määräyksestä sivuun syyllisten löytämiseksi. Sonerassa vallitsi sotatila. Bisnekset saivat odottaa.

On esitetty epäilyitä siitä, että ensimmäisenä toimenpiteenään Relander määräsi jäljitettäväksi kaikki lehtiin ja median edustajiin lähteneet tai sieltä Soneraan saapuneet puhelut. Sonerassa otettiin siis käyttöön yhtiön sisäinen puheluiden jäljittämistekniikka. Tämä ei tuottanut vaikeuksia; olihan Sonera alan asiantuntija! Tietävästi erään merkittävän lehden toimittajat pääsivät perille tästä puheluiden jäljittämisestä. Sana Relanderin kovista konsteista levisi toimittajien keskuudessa.

Epäiltiin myös, että Relander järjesti Soneran sisäisen sähköpostien vakoilujärjestelmän. Tämän taitavasti rakennetun järjestelmän avulla Relander apureineen pääsi lukemaan soneralaisen sähköposteja niin, että vakoiltava henkilö ei huomannut mitään. Poikkeuksina olivat muutamat ammattilaiset, jotka huomasivat omaa sähköpostiaan vakoiltavan. Relander oli siis ilmeisesti valmis aivan mihin tahansa, jotta hän saisi pitää valtakuntansa.

Keväällä 2000 Relander alkoi saatujen tietojen mukaan pystyttää Soneraan "Rellu-radiota", joka oli Soneran sisäinen vakoilujärjestelmä. Siihen kuului ilmeisesti useita Relanderin agentteja, joiden tarkoituksena oli vakoilla Soneran yksiköitä ja raportoida tapahtumista suoraan Relanderille.

Esimerkiksi erään laatupäällikön nimikkeellä toimivan henkilön tehtävänä oli haastatella äärimmäisen luottamuksellisesti Soneran johtoa heidän työtehtäviensä sisällöstä ja kehittämisestä. Todellisuudessa tarkoituksena oli vakoilla johdon toimia ja toimittaa haastattelujen sisältö suoraan Relanderille. Tällaisia agentteja oli useita, ja he eivät pääsääntöisesti tienneet toistensa toimista. Henri Harmiasta tuli kesäkuussa 2000 Relanderin esikunnan päällikkö, ja hän hoiti saatujen tietojen mukaan agenttien toiminnan koordinoimisen. Kaikista agenteista ei Harmiakaan tiennyt. Pitihän jonkun vakoilla hänenkin toimiaan.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Venäjän mafia tukena?

On esitetty väitteitä (mutta ei kiistattomia todisteita) jopa siitä, että Relander käytti apunaan myös Venäjän mafiaa asioidensa hoidossa. Tämä keino tehoi tiettävästi erittäin hyvin.

Esimerkiksi erään äänekkäästi Soneran asioita kommentoineen Soneran hallinnon jäsenen kommentit julkisuuteen vaimenivat merkittävästi mafiamiesten otettua häneen yhteyttä. Mafiamiehiä käytettiin luultavasti vaientamaan myös muita Relanderin vastustajia. Mafiamiehet eivät tiettävästi käyttäneet fyysistä väkivaltaa. He toimivat herrasmiesmäisesti, mikä vain lisäsi heidän tehoaan.

Tällainen toimintatapa on uusi ilmiö Suomen liike-elämässä, jossa ei ole tapana käyttää mafiaa liiketoimien hoitamisessa. Poikkeuksena taitaa olla huumekauppa ja ilotyttötoiminta. Relander oli hurmaantunut Soneran Turkin liiketoimien hoitamisen yhteydessä näkemäänsä mafian käyttöön Turkin liike-elämässä ja halusi itsekin perehtyä asiaan. Me kaikki toivomme hartaasti, että tämä käytäntö ei leviä laajemmin Suomen liike-elämään.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Soneralaiusten uhkailua

Relander piti helmikuussa 2001 luentotilaisuuden Teollisuuskadun auditoriossa Soneran ylimmälle ja keskijohdolle. Tilaisuudessa Relander vaahtosi raivokkaana ja vaati Sonera-kohun aiheuttaneiden syyllisten kaivamista esiin. Hän uhkaili eri sanakäntein alaisiaan ja esitteli uudelleen moneen kertaan esittelemänsä ontot strategiakalvot. Relander oli kiihtyneessä mielentilassa koko tilaisuuden ajan. Monet kuulijat pelkäsivät ja tunsivat olonsa ahdistuneeksi.

Relander sanoi luentotilaisuudessa median leikkaavan viipaleita Soneran "strategiamakkarasta" ja analysoivan niitä palan kerrallaan. Tämäkin sanavalinta kuulosti kummalliselta monen kuulijan mielestä. Relanderin mukaan tämä oli väärä tekniikka. Hänen mielestään medialla ei ylipäätään ollut oikeutta käsitellä Soneran asioita ja strategiaa. Relander suhtautui vihamielisesti median edustajiin ja hän vältti haastattelujen antamista.

Luentotilaisuus siirrettiin helmikuussa 2001 Soneran intranettiin ja esimiehille annettiin ohjeet kannustaa alaisiaan katsomaan vajaan tunnin luento netistä. Relander vaati "käytyreiden" paljastamista ja antoi ymmärtää, että myös heidän kanssaan veljeileviä odottaisi karmea kohtalo. Tämä aiheutti monille ihmisille vakavaa henkistä pahoinvointia.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Eron pohjustaminen

Relander alkoi varotoimenpiteinä tammikuun 2001 Sonera-kohun jälkeen pohjustaa uutta työpaikkaa ja matkusti ahkerasti helmikuusta 2001 alkaen Soneran rahoilla bisnesluokassa Lontooseen ja Yhdysvaltoihin neuvottelemaan kiinnostavista työpaikoista. Accel Partnersin pääkonttorissa Yhdysvaltain Palo Altossa hän vieraili muutamaan kertaan. Relander kävi neuvottelut Soneran toimitusjohtajana, eikä Accel Partnersilla ollut mitään vihiä siitä, että hänen asemansa oli hyvin heikko. Relander ehti tehdä osakassopimuksen Accel Partnersin kanssa hyvissä ajoin ennen kuin AC:lle paljastui Relanderin todellinen tilanne.

Relanderin piti lisäksi pohjustaa hyvä syy erota Sonerasta, jos paikat kävisivät liian kuumiksi. Ja vihdoinkin hän kehitti hyvän suunnitelman helmikuun alussa 2001. Hän väitti Soneran johtoryhmälle ja poliisille, että häntä ja hänen perhettään vainotaan. Tämä ei pitänyt tietenkään paikkaansa. Relander alkoi käyttää luotiliivejä ja henkivartijaa. Luotiliivejä Relander piti aina päällään, ja henkivartija seurasi hänen mukanaan joka paikkaan. Tämä luotiliivi-henkivartija-näytelmä huvitti asiaa seuranneita soneralaisia. Nämä tiesivät asian olevan harhautusta.

Sonera oli siis päässyt ongelmineen julkisuuden valokeilaan, mikä alkoi hermostuttaa poliitikkoja helmikuussa 2001. Lipposen hallituksen sisäpiiri patisti liikenneministeri Olli-Pekka Heinosta ottamaan tilanne haltuun. Heinonen oli kovan paikan edessä. Jotain piti tehdä, mutta mitä?

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Soneran tilinpäätös vuodelta 2000

Sonera julkisti 12.2.2001 vuoden 2000 tilinpäätöksen. Tilinpäätöksen tiedotustilaisuudessa Relander vähätteli yhtiön tilasta syntynyttä kohua. Hän sanoi: "Se (kohu) on aiheuttanut merkittävää itsetutkiskelua ja siitä aiheutuvaa johtopäätösten tekemistä." Tuolloin Relander etsi jo kuumeisesti uutta työpaikkaa, sillä hän tiesi lopun alun olevan käsillä. Yleisradion radiouutisten haastattelussa 12.2.2001 Relander piti Soneran ympärille syntynyttä kohua kohtuuttomana. Kohu oli tosiaan kohtuuttoman pientä. Faktat ja Soneran kriisin syvyys olisivat edellyttäneet suurempaa kohua.

Tilinpäätöksen tiedotustilaisuudessa 12.2.2001 Relanderilta kysyttiin umts-riskeistä ja hän vastasi: "Kaikessa liiketoiminnassa on riskinsä." Heikkohermoista ja talousasioihin perehtynyttä hirvitti Soneran välitilinpäätösten lukujen katselu. Yhtiöllä oli korollista velkaa 34,5 miljardia markkaa, kun sitä vuotta aiemmin oli ollut 7,7 miljardia markkaa.

Sonera maksoi vuoden 2000 aikana 24 miljardia markkaa neljästä umts-luvasta Euroopassa. Luvat rahoitettiin lyhytaikaisella lainalla. Soneran taseen loppusumma oli noussut 58 miljardiin markkaan, joka oli siis viisi kertaa suurempi kuin yhtiön 12 miljardin liikevaihto. Helsingin Sanomien Mikä tulos -analyysissä Soneran tähtiluokitus aleni talvella 2001 edellisen vuoden neljästä kahteen. Ja pahempaa oli tulossa. Sonera oli matkalla kohti konkurssia, johon se olisi joutunut ilman valtion rahoitustukea uusannin muodossa vuoden 2001 lopussa.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Relander vaati vuoden 2000 optio-ohjelman ehtojen höllentämistä

Relander oli vaatinut aikaisemmin uutta optio-ohjelmaa käsiteltäväksi Soneran hallintoneuvostossa, koska vuoden 2000 optio-ohjelma ei näyttänyt tuottavan mitään Soneran osakekurssin syöksyn myötä. Relander siis halusi lisää optioita palkkiona siitä, että hän oli saanut Soneran kurssin sukeltamaan ja tuhannet sijoittajat menettämään omaisuutensa.

Ylimääräinen hallintoneuvoston kokous ei uskaltanut ottaa optioasiasa käsittelyyn 12.2.2001 hätäkokouksessaan. Soneran kriisistä noussut valtava mediakohu ei saanut Relanderia muuttamaan mieltään, vaan hän vaati edelleen optio-ohjelman uudistamista. Relander halusi höllentää Soneran vuoden 2000 optio-ohjelmaa siten, että kaksi vanhaa vuoden 2000 optiota olisi voinut vaihtaa yhteen uuteen optioon, jonka ehtoja olisi kevennetty tuntuvasti. Ilta-Sanomien pääkirjoitus otsikoi 14.2.2001 Relanderin optiovaatimuksista: "Röyhkeää ja pöyristyttävää" ja "Uusi optio-ohjelma tarvitaan, koska vanha ei tuottanutkaan miljoonia toimitusjohtaja Relanderille".

Relander oli hyväksyttänyt uuden höllennetyn optio-ohjelman Soneran hallituksessa. Soneran hallituksen puheenjohtaja Markku Talonen puolsi kiivaasti vuoden 2000 optio-ohjelmaa ehtojen höllentämistä, sillä se olisi tuonut hänellekin mahdolliset miljoonien lisätulot. Liisa Joronen vastusti optio-ohjelman ehtojen höllentämistä.

Soneran hallituksen ehdottamasta (lue: Relanderin vaatimasta) optio-ohjelmasta nousi kohu. Hallituksen talouspoliittinen ministerivaliokunta hyväksyi helmikuussa 2001 Soneran optio-ohjelman muutoksen, joskin ministeri Suvi-Anne Siimes (vas) arvosteli päätöstä voimakkain sanoin Iltalehdessä 13.2.2001.

Vasemmistoliiton puoluesihteerä Ralf Sund moitti optio-ohjelmaa Iltasanomissa 14.2.2001 "äärimmilleen viedystä ahneuteen liittyvästä röyhkeydestä". Tällaisia sanankäänteitä kuulee harvoin suomalaisessa mediassa. Kohu nousi niin valtavaksi, että Olli-Pekka Heinonen ilmoitti etukäteen Soneran yhtiökokouksen hylkäävän ehdotuksen maaliskuun 2001 kokouksessaan. Tästä alkoi Heinosen ministeriuran lopun alku. Heinonen siirtyi YLE:n johtajaksi vuoden 2002 alussa. Sonera oli polttanut hänet poliittisesti loppuun.

Iltalehden pakinoitsija Pikkutakki kirjoitti 17.2.2001 Soneran kuvioista otsikolla "Teletapeilta vietiin Teletipit" seuraavaa: ·
"Soneran pomot ovat nyt löysässä kuin lehdet puissa syksyllä." ·

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

“Montako Soneran johtajaa tarvitaan vaihtamaan kännykkään Sim-kortti? – Ettäs kehtaat kysyä. Siellä ei ole nyt työmotivaatiota, kun Olli-Pekka kaatoi uudet optiot.” · “Kuinka huonosti pitää Soneralla mennä, ettei Kaj-Erik Relander kehtaa mankua optioita itselleen? – Niin huonosti, että firman toimitusjohtaja on vaihdettu.” · “Irtolainen oli ennen ihminen, jolla ei ole vakituista asuntoa. Nykyisin sillä tarkoitetaan Soneran johtajia, jotka eivät saa optioita.” · “Onkohan Sonerassa tehty jotain pieleen, kun pörssikurssi on valunut aivan pohjaan? – On. Pomoille on maksettu liian pienet optiot.”

Relander antoi helmikuussa 2001 haastattelun A-talkin maanantaiohjelmaan. Hän oli miettinyt pitkään haastattelun taustaa yhdessä viestintäjohtaja Jari Jaakkolan kanssa ja sellaiseksi valittiin Soneran Telegalleria Vallilan Elimäenkadulta. Relander oli haastattelussa hapuileva, vaikka tarkoituksena oli vahvistaa hänen ryvettyntä kuvaansa. Haastattelu meni täysin penkin alle, ja Relander oli raivoissaan.

Toimittaja Risto Johnssonin haastattelussa Relander väitti omien optioidensa kuuluvan yksityisen talouden piiriin. Media löysi Relanderista ja dopingista kärynneestä Jari Isometsästä yhteisen piirteen. Molemmat katsoivat, että tietyt asiat eivät kuulu julkisuuden piiriin. Relander rajasi Sonera-optioidensa rahastuksen henkilökohtaisen talouden piiriin. Isometsä puolestaan katsoi, että hänen verimanipulaationsa yksityiskohdat olivat hänen henkilökohtaisia asioitaan. Molempien herrojen etiikka ei ollut vakaimmalla mahdollisella pohjalla.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Uuden toimitusjohtajan ja hallituksen puheenjohtajan haku alkaa

Nelosen 19.2.2001 talousuutisten mukaan Soneralle etsittiin uutta toimitusjohtajaa. Esillä oli uutisen mukaan ollut johtaja Harri Hollmén yrityksen sisältä ja Nokian johtaja Sari Baldauf. Nelosen talousuutisten pyytäessä kommenttia Soneran viestintäjohtaja Jari Jaakkolalta tämä käyttäytyi karkeaksi luokiteltavalla tavalla ja tietävästi uhkasi Nelosta oikeustoimilla, jos uutinen esitettäisiin televisiossa. Uuden toimitusjohtajan haku oli kuin olikin alkanut.

Lipposen hallituksen sisäpiirissä Soneralle oli alettu etsiä uutta toimitusjohtajaa helmikuun 2001 alussa. Relanderille tästä ei kerrottu. Samaan aikaan käynnistyi myös uuden hallituksen puheenjohtajan etsintä, mistä ei tiedotettu Soneran hallituksen puheenjohtaja Markku Taloselle. Soneran kriisistä oli tullut valtava poliittinen riippakivi Lipposen hallitukselle ja jotain piti tehdä nopeasti.

Dagens Industrin 22.2.2001 numeron otsikkona oli: "Galopperande kris i finländska Sonera." Lehti uskoi tietoihinsa pohjautuen Relanderin joutuvan vetäytymään yhtiön johdosta. Lehden mukaan Relanderin johtamiskykyjä on epäilty yhtiön sisä- ja ulkopuolella. Yhtiön ongelmina lehti piti avainhenkilöiden siirtymistä muihin tehtäviin, edellisen osavuositarkastuksen yllätyksellömyyttä ja luottokelpoisuuden laskua. Lehti oli oikeassa.

Seuraajaksi lehti (DI) veikkasi Nokia Networks Oy:n toimitusjohtaja Sari Baldaufia. Hänen nimensä oli esillä hallituksen talouspoliittisessa ministerivaliokunnassa, mutta kukaan ei ollut kysynyt Baldaufin suostumusta tehtävään. Baldauf ei ollut kiinnostunut. Sonera oli sellaisessa kunnossa, että asia ei kiinnostanut Baldaufia tai ketään muutakaan kovan tason johtajaa; eikä edes keskitason johtajaa.

Keskiviikkona 28.2.2001 Iltalehti otsikoi: "Valtio etsii Soneralle uutta toimitusjohtajaa." Jutun mukaan Relander ei enää nauttinut pääomistajan luottamusta. Tieto piti paikkansa. Uuden johtajan piti palauttaa usko Soneraan.

Iltalehti Online kysyi lukijoiltaan 26.2.2001: "Pitäisikö Kaj-Erik Relanderin erottaa paikaltaan?" Tulos oli murskaava. Kyselyyn vastanneista 84 % halusi erottaa Relanderin. Puoltavista 16 % määrän äänistä suurin osa tuli tietävästi Soneran viestintäosastolta Jari Jaakkolan junaillemana.

Yhdysvaltojen AOL-keskustelulinjalla käytiin Soneraa puoltavaa

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

keskustelua kevään 2001 aikana. Myös tämä keskustelu oli saatujen tietojen mukaan Soneran itsensä toimeenpanema eli huijausta. Soneran ihmiset esiintyivät yhdysvaltalaisina sijoittajina ja liike-elämästä kiinnostuneina keskustelijoina AOL:n keskustelupalstoilla ja puolsivat tiukasti Relanderin asemaa ja yrityksen mainetta edelläkävijäyrityksenä. Tällainen toiminta ei kuulune kaikkien pörssiyritysten normaaliin toimintaan.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Relanderin talousepäselvytykset

Osaltaan uuden toimitusjohtajan valintaa vauhditti se, että Sonerasta alkoi tihkua tietoja Relanderin mahdollisista taloudellisista väärinkäytöksistä yhtiön varoilla. Tietojen mukaan Relander oli antanut kymmenien miljoonien markkojen konsulttitoimeksiantoja ulkomaisille konsulttiyrityksille. Merkittävä osa näistä Soneran rahoista ohjautui mahdollisesti jonnekin aivan muualle.

Relander tietävästi antoi mittavia strategiatoimeksiantoja kymmenien miljoonien markkojen palkkioilla. Kävivätkö toimeksiannon saaneet konsultit vain muodon vuoksi juomassa kahvia Sonerassa ja asumassa muutaman päivän hotelli Kämpissä ennen kotimaahansa paluutaan? Menivätkö kaikki rahat oikeisiin osoitteisiin? Suuria konsulttitoimeksiantoja saivat muun muassa Strategos, McKinsey ja useat investointipankit.

Myös Soneran ulkomaisten tytäryhtiöiden markkinointiin sijoitettiin kymmeniä miljoonia markkoja. Sopimukset ja yhtiöt ketjutettiin markkinointiprosessissa niin taitavasti, että Soneran taloushallinnolla ja tilintarkastajilla ei ollut mitään mahdollisuuksia selvittää rahavirtojen kulkua. Selvitetäänkö näiden virtojen ja mahdollisten "sivupurojen" suuntaa ikinä? Tuskin. Ainoastaan erittäin huolellinen erityistilintarkastus voisi paljastaa mahdolliset epäselvytykset ja lukujen suuruudet.

Toisaalta Relander toimi toimitusjohtajan tehtävänsä jälkeen Soneran hallituksen puheenjohtajan neuvonantajana vuoden 2001 loppuun saakka. Jos tarvetta talousepäselvyyksien ja väärinkäytösten peittelemiseen olisi ollut, aika neuvonantajana olisi tarjonnut oivan mahdollisuuden niiden tehokkaaseen häivyttämiseen. Samalla olisi myös katkaistu syytyslanka uhkaavalta poliittiselta aikapommilta. Ketkä tiesivät Soneran sisällä Relanderin mahdollisista talousepäselvyyksistä? Useat tahot, mutta kukaan ei uskaltanut tarkemmin selvittää näitä asioita. Kenen olisi pitänyt selvittää nämä epäilyt? Soneran sisäisen tarkastuksen ja talous- ja rahoitusjohtaja Kim Ignatiuksen.

Ignatius oli hukannut jo Tamron Norjan yksikössä 40 miljoonaa markkaa toimiessaan Tamron talousjohtajana ennen Soneraan tuloaan. Miten hän olisi voinut pysyä mahdollisten erilaisten harhautusten ja monimutkaisten sopimus- ja yhtiöketjutusten jäljillä? Ei mitenkään. Eikä Ignatiuksella ollut vähäisintäkään halua selvittää näitä mahdollisia merkittäviä talousepäselvyyksiä. Hänhän kuului Soneran ylimpään johtoon ja Relanderin sisäpiiriin. Oliko Ignatius mukana mahdollisissa

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

talousepäselvyyksissä vai ei? Tätä sopii kysyä.

Kukaan ei ole tullut kysyneeksi, millä rahoilla Relander osti merkittävän osakkuuden uudesta työpaikastaan, yhdysvaltalaisesta Accel Partners -pääomasijoitusyhtiöstä, jonka yhdeksi pääosakkaaksi (General Partner) hän siirtyi kesällä 2001? Yhtiön markkina-arvo on miljardeja markkoja. Esimerkiksi 10 % osakkuuden hinta ko. yhtiöstä on satoja miljoonia markkoja. Mistä Relander on voinut hankkia tuollaiset rahat?

Relander sai Sonerasta optioina ja palkkoina vuosina 1998–2001 noin 10 miljoonaa markkaa. Tästä summasta merkittävä osa kului Relanderin Espoon Westendin omakotitalohankkeeseen. Relanderhan asui Espoon Haukilahdessa vaatimattomassa rivitaloasunnossa ja alkoi rakentaa omakotitaloa Westendistä ostamalleen arvotontille syksyllä 2000. Relanderille on siis voinut jäädä säästöön korkeintaan pari kolme miljoonaa markkaa.

Relanderin Soneran toimitusjohtajuuden assistentti Terhi Veijalainen luultavasti tiesi näistä asioista. Siksi Relanderin pitikin ottaa hänet mukaan assistenttikseen Accel-yhtiöön tietävästi huippupalkalla. Hänen oli hankittava Veijalaiselle loistokaksio Lontoon keskustasta. Assistentit eivät juuri normaalisti asu sellaisissa. Terhi Veijalainen on tosin edelleen myös Soneran henkilöstölistoilla, joiden mukaan hän on virkavapaalla Soneran johdon assistentin tehtävästä vuoden 2002 loppuun asti.

Mikäli Kaj-Erik Relander haluaa kiistää häneen kohdistuvat epäilyt talousepäselvyyksistä, hän voi antaa vapaaehtoisesti kattavan ja valahtoisen selvityksen raha-asioistaan. Samoin hän ja Accel Partners -riskirahoitusyhtiö voivat julkistaa osakkuussopimuksen ja siinä olevan kauppahinnan osakkuudesta. Jäämme mielenkiinnolla odottamaan tällaista selvitystä. Uskaltaako valtio lähteä vaatimaan tällaista? Tuskin. Sieltä voisi paljastua liian suuria luurankoja. Haluavatko veronmaksajat ja rahansa Soneraan sijoittaneet nähdä ko. selvityksen? Kyllä haluavat!

Relander ja Juha Varelius ottivat Zedin markkinointivastuut pois Sonera-konsernin markkinointijohtaja Jane Moilaselta kesällä 2000. Näin Moilanen jäi ulos Zedin kansainvälisistä markkinointitoimenpiteistä, joissa liikkuvat satojen miljoonien markkojen rahasummat. Näidenkin rahasummien liikuttelusta ulkomailla saattaa löytyä mielenkiintoisia valonarkoja piirteitä, jos joku on kiinnostunut niitä selvittämään. Zedin kansainvälistä markkinointia hoiti Vareliuksen valitsemat yhdysvaltalaiset ja englantilaiset mainostoimistot, joihin Varelius henkilökohtaisesti hoiti yhteydet.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Yhtiökokous vaihtoi hallituksen ja lopetti hallintoneuvoston

Relander oli onnistunut pitämään Soneran tilan salassa, ja kriisin paljastuminen tuli yllätyksenä myös Lipposen hallituksen sisäpiirille. Olli-Pekka Heinonen laitettiin hoitamaan asia kuntoon ja keräämään poliittiset pisteet hallitukselle.

Soneran yhtiökokous kokoontui 21.3.2001. Kokouksesta odotettiin värikästä. Olli-Pekka Heinonen oli ilmoittanut jo aiemmin hylkäävänsä yhtiökokouksessa Soneran johdon vaatiman uuden optiojärjestelmän.

Lipposen hallituksen sisäpiiri oli kirjoittanut käsikirjoituksen Olli-Pekka Heinoselle yhtiökokousta varten. Tällä käsikirjoituksella piti ostaa takaisin valtio-omistajan menetettyä mainetta pörssiyritysten omistajajohtajana. Kyseessä oli itse asiassa myös koko Lipposen hallituksen maine. Pauli Saapunki ei ilmaantunut enää kameroiden eteen ilmoittamaan, että Sonerassa oli kaikki hyvin. Häneltä hävisi hallintoneuvosto alta.

Soneran hallintoneuvosto lakkautettiin maaliskuun 2001 yhtiökokouksessa. Hallituksen puheenjohtaja Markku Talonen sai potkut, ja koko hallitus Jussi Länsiötä lukuun ottamatta vaihdettiin. Markku Talonen sai tietää potkuistaan vain hetkeä ennen yhtiökokouksen alkua. Hän koki elämänsä järkytyksen saadessaan potkut Soneran hallituksen puheenjohtajan paikalta. Yhtiökokouksen jälkeen hän sanoi toimittajille lähtevänsä hiihtämään.

Markku Talonen ei löytänyt yrityksistään huolimatta vastaavantasoisista työpaikkaa, johon hän oli tottunut aiemmin. Olihan hän toiminut Orionin ja Instrumentariumin toimitusjohtajana ennen Soneran päätoimista hallituksen puheenjohtajuutta. Talosen ympärillä leijui epäilyksen pilvi. Talonen löysi vuoden 2001 kuluessa uuden työpaikan vantaalaisen väripastoja valmistavan CPS Color Groupin toimitusjohtajana. Helmikuussa 2002 hän siirtyi jyvaskyläläisen sähkömittariyhtiö Enermetin toimitusjohtajaksi. Enermet on entinen Valmetin sähkömittaritehdas. Talonen on siis kokenut melkoisen arvonlaskun yritysjohtajamarkkinoilla Sonera-tehtävänsä jälkeen. Talonen vetäytyi potkujen jälkeen täysin julkisuudesta.

Uudeksi Soneran hallituksen puheenjohtajaksi valittiin Hackman-konsernin toimitusjohtaja Tapio Hintikka. Hintikan Soneran hallituksen puheenjohtajan tehtävä oli sivutoiminen, ja hän käytti sen hoitamiseen yhden päivän viikossa. Mikä sai Hintikan suostumaan tähän rooliin? Hintikalle sopi kansallissankarin maine, joka olisi palkkiona kunniamerkkien ja merkittävän arvonimen lisäksi Soneran asioiden kuntoon

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

laitosta.

Hintikka ei ollut telealan asiantuntija, vaikka oli ollut aiemmin Nokialla töissä. Tässä mielessä hän muistutti edeltäjänsä Markku Talosta. Hintikka ei tiennyt tehtävää vastaanottaessaan urakan suuruutta. Jos hän olisi tiennyt sen etukäteen, hän ei olisi todennäköisesti suostunut tehtävään.

Soneran hallituksesta erotettu Liisa Joronen ilmoitti julkisuudessa Soneran pääongelman nimeksi Kaj-Erik Relander. Soneran uusi hallituksen puheenjohtaja Tapio Hintikka hyökkäsi voimakkaasti Jorosta vastaan 22.3.2001 TV-uutisissa. Hintikka totesi: "Jos kentältä poistettu pelaaja jatkaa huuteluaan katsomosta, hänet poistetaan yleensä lopullisesti koko katsomoalueelta." Varsin jyrkkä kommentti henkilöstä, joka oli parhaiten ajanut osakkeenomistajien etua Soneran hallituksessa. Lisäksi Hintikka epäili Jorosen vuotaneen Soneran ongelmia julkisuuteen. Tällainen terrierimäinen käytös kuului Hintikan valtio-omistajalta saamaan toimeksiantoon.

Joronen totesi 24.1.2001 Helsingin Sanomissa: "Minä katson, että näin on. Kaikki meni hyvin kunnes Relander astui remmiin, eikä se tapahtunut kaksi kuukautta sitten vaan paljon aikaisemmin. Niin ikävää kuin ongelmat onkin panna yhteen paikkaan, niin kyllä jonkun täytyy tässä sanoa suoraan." Joronen oli valitettavasti täydellisen oikeassa kommentissaan.

Joronen jatkoi: "En halunnut koko tänä pitkänä aikana tulla julki, enkä ole kommentoinut asioita nimettömänä. Nyt katsoin velvollisuudekseni sanoa nämä asiat julkisuuteen, koska kannan huolta Sonerasta entisenä hallituksen jäsenenä. Myös sen halusin sanoa, etteivät nämä (julkisuudessa kerrotut) asiat ole tuulesta temmattuja." Soneran hallituksen toiminnasta Joronen totesi: "Jos johtoa ei pysty saamaan kuriin, pitäisi tapahtua johtajan vaihto, mutta tästähän niitä erimielisyyksiä oli." Niin oli.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Hintikan toimeksianto

Hintikka löydettiin ja suostuteltiin Soneran hallituksen uudeksi puheenjohtajaksi helmi-maaliskuun vaihteessa 2001. Hintikka oli aiemmin toiminut Soneran hallintoneuvoston jäsenenä. Hintikan löysi valtio-omistajan etsintätiimi. Hintikan toimeksianto oli kahtalainen.

Ensinnäkin Soneran kriisi piti oikaista ja laittaa yrityksen hallinto kuntoon. Toisena tehtävänä oli alkaa etsiä uutta toimitusjohtajaa Relanderin tilalle ja ottaa Relanderilta selvää Soneran sotkuista ja kuvioista. Hintikan edeltäjällä Markku Talosella ei ollut kanttia ja osaamista selvittää johtoportaan tekemisiä. Riittikö Hintikan kantti tähän? Osittain riitti ja osittain ei.

Hintikan piti siis imeä Relander tiedoista tyhjäksi ja heittää tämän jälkeen kuori pihalle. Hintikka hoiti tämän tehtävän niin taitavasti, ettei Relander aavistanut mitään vielä pitkään aikaan. Hintikka totesi Relanderista julkisuuteen maaliskuussa 2001: "Hän on alan globaali visionääri." Kommentin ymmärtää tietäen, että Hintikka on tunnettu hyvästä pokeristaan.

Soneran uusi hallituksen puheenjohtaja Tapio Hintikka esiintyi hymyilevänä Talouselämän 20.4.2001 numeron kannessa yhdessä totiselta pikkupojalta näyttävän Relanderin kanssa. Hintikka ilmoitti Talouselämän sivuilla: "Firmalla on selkeä strategia. Tämän muutokseen ei ole tarvetta."

Todellisuudessa Soneran uusi strategia oli jo tuolloin valmisteilla Hintikan johdolla. Uusi ja täydellisesti muuttunut strategia julkistettiin lokakuussa 2001 valtion uusantikriisirahoituspaketin julkistamisen yhteydessä. Hintikka ja Sonera eivät voineet myöntää huhtikuussa 2001 julkisuuteen, että Sonera oli epäonnistunut Relanderin johdolla täysin toimivan strategian luomisessa ja täytäntöönpanossa. Se olisi romahduttanut sijoittajien luottamuksen Soneraan. Piti siis venyttää totuutta.

Relander oli menettänyt valtio-omistajan luottamuksen jo helmikuussa 2001 Soneran kaaoksen ja Relanderin mahdollisten talousepäselvyyksien tultua esiin. Relander joutui eroamaan Sonerasta kesäkuussa 2001.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Valtiollista sensuuria

Soneran maaliskuun 2001 yhtiökokouksen ja Soneran hallituksen uusimisen jälkeen yhtiölle toivottiin työrauhaa. Tätä työrauhaa tietävästi terästäivät myös Lipponen ja Niinistö, joiden edustajat soittelivat keskeisten lehtien päätoimittajille. Ohjeiden mukaan Sonerasta ei saanut kirjoittaa tai uutisoida mitään kielteistä nimettömiin lähteisiin vedoten, vaikka kielteiset asiat pitäisivät kuinka hyvin paikkansa. Päätoimittajat viestivät tämän ohjeen alaisilleen. Mikään lehti tai TV -kanava ei halunnut hallituksen kirousta päälleen ja Sonerasta uutisoitiin hyvin varovasti ja varmalta pohjalta.

Demareiden ja Kokoomuksen mainetta piti suojella vuoden 2003 eduskuntavaaleja ajatellen. Sonerasta uhkasi tulla tekijä, jolla tulevat eduskuntavaalit ratkaistaan henkilö- ja puoluetasolla. Jämerä ote oli siis tarpeen.

Toimittajat olivat ihmeissään. He tiesivät, että kukaan tervejärkinen ei puhuisi omalla nimellään Soneran sotkuista. Tilanne oli erikoinen. Monet tiesivät Soneran valtavista sotkuista, mutta niistä ei saanut puhua tai kirjoittaa kuin hyssytellen huhti-elokuussa 2001. Vasta elokuun 2001 uutiset yli 1000 ihmisen irtisanomisesta vapauttivat Soneraa ympäröivää uutisointi-ilmapiiriä.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Tappiollinen osavuosikatsaus

Sonera julkisti vuoden 2001 tammi-maaliskuun osavuosikatsauksen huhtikuussa. Soneran tulos ilman osakemyyntivoittoja painui odotettua raskaammin tappiolliseksi. Soneran tapana oli viritellä eri keinoin tasettaan ja tässäkin osavuosikatsauksessa taseeseen oli aktivoitu 15 miljoonan euron verran korkokuluja. Tulos ennen rahoituseriä oli 41 miljoonaa euroa tappiollinen.

Relander yritti olla huumoriveikko ja luonnehti 25.4.2001 tiedotustilaisuudessa Soneran osavuosikatsauksen tuloksen olevan "hyvän ja tyydyttävän välillä." Markkinoilla lausunto tulkittiin kummalliseksi. Soneraa piti yllä Matti Makkosen luoma kotimaan matkaviestintätoiminta. Siinä liikevoittoprosentti oli 39.

Osavuosikatsauksen julkistamistilaisuudessa Sonera julkisti muutoksia johtoryhmässään. Johtoryhmään nousivat Aimo Olkkonen, Jaakko Nevanlinna ja Relanderin pikkuserkku ja sisäpiirin jäsen Niklas Sonkin, joka vastaa Soneran strategiasta. Näin Soneran strategia pysyy "suvussa" Relanderin jouduttua poistumaan Sonerasta.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

8 Relanderin aika päättyy

Relander pakotetaan eroamaan

Relander ilmoitti 11.6.2001 eroavansa Soneran toimitusjohtajan paikalta ja siirtyvänsä yhdysvaltalaisen Accel Partners -pääomasijoitusyhtiön pääosakkaaksi. Accel Partners on vuonna 1983 perustettu riskisijoitusyhtiö. Todellisuudessa Relanderille oli annettu juhannukseen asti aikaa löytää uusi työpaikka eli hän sai potkut Soneran toimitusjohtajan paikalta. Relander muutti uuden työnsä takia Lontooseen. Väliaikaiseksi Soneran vt. toimitusjohtajaksi nimettiin Aimo Eloholma, joka oli kilvoitellut Relanderin kanssa toimitusjohtajan paikasta jo vuoden 1999 lopulla.

Ilmoittaessaan erostaan 11.6.2001 Relander totesi lehdistötilaisuudessa: "Soneran tilanne on selkiintynyt kevään 2001 aikana siinä määrin, että minulle on tullut mahdolliseksi miettiä myös uusia haasteita." Todellisuudessa Soneran tilanne oli huonontunut jyrkästi kevään 2001 aikana. Ilmoittaessaan erostaan Relander esiintyi naama kalpeana; poissa oli aiempi maailmanmiehen rehvakkuus. Viimeistään tässä tilanteessa kaikille paljastui, että "Rellu" oli paperitiikeri.

Soneran hallituksen puheenjohtaja Tapio Hintikka pahoitteli Relanderin lähtöä. Tämä kuului näytelmän vuorosanoihin. Relanderin erotessa Soneran uutta toimitusjohtajaa oli etsitty jo useita viikkoja. Lipposen hallituksen kanssa oli aloitettu keskustelu Soneran miljardien markkojen rahoituspaketin rakentamisesta Soneran konkurssin estämiseksi.

Hintikka kiisti kiivaasti rahoituspaketin olemassaolon, kunnes se julkistettiin ylimääräisen osakeannin muodossa loppusyksystä 2001. Missään muussa muodossa Soneraa ei voitu tukirahoittaa; olihan Sonera pörssiyhtiö. Hintikan pokeri piti ja markkinat uskoivat kaiken mitä hän sanoi. Näin oli asian laskenut Hintikan palkannut Lipposen hallituksen ydintiimi. Relanderin ja hänen sisäpiirinsä harjoittelun tuloksena totuuden ilmiömaisen innovatiivinen venyttely kuului Soneran johdon ydinsaamisalueisiin.

Relander oli pakko pitää Sonerassa kiinni eron jälkeen, jotta hän voisi auttaa hallituksen puheenjohtaja Hintikkaa ja uutta toimitusjohtajaa massiivisten sotkujen selvittelyssä. Relander nimitettiin hallituksen puheenjohtajan neuvonantajaksi vuoden 2001 loppuun saakka toimitusjohtajaeduin eli huippupalkalla.

Relander sai erotessaan pitää kaikki Soneran vuoden 1999 optiot ja

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

puolet vuoden 2000 Soneran ja sen tytäryhtiöiden optioista. Tätä pidettiin markkinoilla perusteettomana. Relander oli neuvotellut itselleen tällaisen johtajasopimuksen liikenneministeriön ja Olli-Pekka Heinosen kanssa.

Myös julkisuudessa epäiltiin vahvasti Relanderin saaneen potkut. Iltalehti otsikoi 12.6.2001: "Relanderin ero ei viittaa vapaaehtoisuuteen." Saman päivän Iltalehti kirjoitti: "Iltalehden saamien tietojen mukaan toimitusjohtaja Relander ymmärsi tilanteen (potkut) hieman ennen kuin se hänelle oltaisiin jouduttu esittämään."

Relander oli saanut paljon aikaan vähän yli vuodessa. Suuret puheet ja pienet näytöt. Pörssiromahdus. Yrityskulttuurin tuhoaminen. Patenttikiistat. Oikeudenkäynnit. Hallintoneuvoston lakkauttaminen. Hallituksen potkut. Pätevien johtajien joukkopako. Satojen alaisten henkisen tasapainon vakava järkyttäminen. Suomen taloushistorian suurin (virhe)investointi Saksan umts-lupaan. Tytäryhtiöiden ennätystappiot. Pieleen menneet fuusioneuvottelut. Maan hallituksen ankkurointi virhepäätösten taakse. Telian suututtaminen perusteellisesti. Soneran brandin ja maineen lokaaminen.

Vuonna 2000 Sonera valittiin Taloussanomien Tähtiyritys-kilpailun kakkoseksi heti Nokian jälkeen. Vuonna 2001 Sonera valittiin samassa kilpailussa Suomen vähiten arvostetuksi yritykseksi. Uutisoidessaan kilpailun tuloksista 16.11.2001 Taloussanomien kommentoi Relanderia seuraavasti: "Soneran surkeuden henkilöitymä on yhtiön katastrofaaliseen tilaan jättänyt entinen toimitusjohtaja Kaj-Erik Relander."

Taloussanomien tiivistä vastaajien kommentit Sonerasta seuraavasti: "Ala-arvoista liikkeenjohtoa, tolkutonta riskinottoa. * Hukkasi loistavan tulevaisuuden. * Hyvä yritys pilattu johdon ahneudella ja suuruudenhulluudella. * Ihmeellistä touhua. * Mopo karkasi käsistä. * Otti (lue: Relander ja muut öykkärit) liikaa riskiä ja nyt saa taistella olemassaolostaan. * Surkeat omistajat, sääliänsä surkea Nolla-Pekka Heinonen, surkea johto, surkeat työntekijät, surkeat tuotteet."

Reilussa vuodessa varakas ja kansainvälisesti lupaava tele- ja pörssiyritys oli muuttunut saneeraavaksi ja konkurssin rajalla hoippuvaksi kriisiyritykseksi. Saavutukset hakevat vertaistaan itsenäisen Suomen taloushistoriassa. Monilla on ollut hauskaa Soneran sekoiluja seurattaessa, mutta moni Soneraan sijoittanut menetti pahimmassa tapauksessa kaikki säästönsä. Soneran yli kymmenelle tuhannelle työntekijälle tämä on ollut raskasta aikaa. Puhumattakaan sadoista rahapulan takia irtisanotuista Soneran työntekijöistä.

Relander pääsi sopuun Accel Partnersin kanssa uuden osakassopimuksensa

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

sisällöstä toukokuussa 2001. Markkinoilla luultiin, että Relanderille satelisi työpaikkatarjouksia. Tosiasiassa hänellä oli suuri työ löytää kohtuullinen uusi työpaikka. Sen verran perusteellisesti hänen maineensa oli mennyt edellisen puolen vuoden aikana. Nykyisin Relander hymyilee omahyväisesti Accel Partnersin www-sivuilla ja ilmoittaa saavutukseksi Soneran muuttamisen innovatiiviseksi kansainväliseksi pörssiyritykseksi!

Relander oli siis Sonerassa potkuistaan huolimatta vuoden 2001 loppuun saakka hallituksen puheenjohtajan neuvonantajana. Relanderin sisäpiiri jatkaa edelleen Sonerassa. Sisäpiirin jäsenen Henri Harmian sihteeri Kati Lindström valittiin Soneran uuden toimitusjohtaja Harri Koposen sihteeriksi.

Lindström toimi Relanderin vakituisen sihteerin Terhi Veijalaisen sijaisena vuosina 1999–2001 ja kuului Relanderin sisäpiiriin. Relander jatkaa tiettävästi Soneran etäohjausta Lontoosta käsin sisäpiirinsä kautta. Hänellä on reaaliaikainen tietoyhteys Soneran tapahtumiin Sonerassa edelleen olevien “rellulaisten” kautta. Tilanne ei siis ole radikaalisti muuttunut Sonerassa tältä osin.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Irtisanomisiet ja uusi aika

Elokuussa Sonera ilmoitti yli 1000 ihmisen irtisanomisesta. Irtisanomisilla pohjustettiin Soneran uuden toimitusjohtaja Harri Koposen pehmeää laskua yritykseen. Koponen aloitti Soneran toimitusjohtajana virallisesti 1.10.2001. Monet odottivat raskaamman sarjan johtajan nimittämistä Soneran johtoon.

Uutta toimitusjohtajaa haettiin Soneran hallituksen johdolla headhuntereitten avulla koko kesä, mutta kukaan raskassarjalainen johtaja ei halunnut asettua Relanderin tuhoamille Soneran rauniolle. Tietävästi Alma Median toimitusjohtaja Matti Packalén oli saatu suostuteltua Soneran uudeksi toimitusjohtajaksi, mutta hän perui suostumuksensa viime hetkellä pelästyttyään Soneran lainaluokituksen jyrkkää laskua. Hakua laajennettiin kohti kevyempiä johtajasarjoja. Mato Valtonen oli vapaana, mutta hän arvosti enemmän Linnanmäen vuoristoradan jarrumiehen hommia. Linnanmäen vuoristoradassa kun on myös nousuja, eikä vain pelkkää laskua.

Harri Koponen toimi aiemmin Ericssonin USA:n matkapuhelinmyynnin vice presidenttinä eli hän ei ollut Ericssonin ylimmän johdon jäsen, vaan kuului välijohtoon. Koposella ei ole akateemista loppututkintoa. Markkinat ja asiantuntijat olivat pettyneitä siihen, että Soneran oli pakko tyytyä näin kevyen sarjan toimitusjohtajaan. Koponen on kuitenkin huimasti parempi ratkaisu Soneran toimitusjohtajana kuin Relanderin jatko tehtävässään. Jos Relanderin tilalla Soneraa olisi vuosina 2000–2001 johtanut vaikkapa kummituseläin Papua Uusi Guineasta, olisi Sonera nyt kaikin puolin huimasti paremmassa kunnossa.

Harri Koposen veli Kimmo Koponen toimii Endero Oyj:n toimitusjohtajana. Nimityksensä jälkeen Harri Koponen mainitsi julkisuudessa, että tähän mennessä veljekset eivät ole toimineet samaan aikaan toimitusjohtajina suomalaissa pörssiyrityksissä. Helmikuussa 2002 Helsingin pörssi asetti Endero Oyj:n tarkkailulistalle. Pörssin mukaan Enderon taloudellisesta asemasta ja tulevaisuuden toiminnasta ei ole edellytyksiä muodostaa perusteltua käsitystä. Yhtiötä uhkaa joutuminen selvitystilaan. Kimmo Koponen erosi Enderon toimitusjohtajan tehtävästä maaliskuussa 2002.

Soneran uuden ja pätevän toimitusjohtajan hankinta ei ollut palkasta ja eduista kiinni. Valtio-omistaja oli antanut Soneran hallitukselle valtuudet palkata uskottava ja pätevä johtaja "markkinahintaan."

Käytännössä tämä tarkoitti tietävästi 500 000 markan kuukausipalkkatarjousta ja mittavia muita etuja. Tämäkään ei riittänyt houkuttelemaan yhtään raskaan sarjan johtajaa tehtävään.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Soneran uusanti eli operaatio "Rainmaker"

Hallituksen talouspoliittinen ministeriövaliokunta päätti 22.10.2001 valtion osallistumisesta Soneran uusantiin. Valtio joutui rahoittamaan Soneraa lokakuun 2001 uusannissa 3,1 miljardilla markalla. Loput 3 miljardia kerättiin markkinoilta. Muuta vaihtoehtoa ei konkurssia lukuun ottamatta ollut.

Iltalehti otsikoi 23.10.2001: "Valtio riensi pelastamaan kriisi-Soneraa." Ilman tätä veronmaksajien tukea Sonera olisi todennäköisesti ajautunut konkurssiin alkuvuodesta 2002. Ulkomaankauppaministeri Kimmo Sasi totesi Soneran uusannin valmistelusta: "Lisärahan sijoittaminen Soneraan olisi räikeässä ristiriidassa valtion harjoittamaan omistuspolitiikkaan ja kilpailupolitiikkaan nähden." Tultuaan valituksi liikenneministeriksi Olli-Pekka Heinosen seuraajaksi vuoden 2002 alusta alkaen Sasi pyörsi nämä puheet.

Uusannin valmistelu alkoi jo keväällä 2001. Sen suunnittelu tapahtui visusti julkisuudelta salassa, vaikka monet tahot pitivät jo tuolloin valtion rahoitustukea väistämättömänä. Valtion rahoitustarpeen toi esille mm. Metalliliiton Erik Lindfors, joka oli aiemmin toiminut Soneran hallintoneuvoston jäsenenä. Soneran hallituksen puheenjohtaja Tapio Hintikka piti valtion rahoituslääkepuheita hirvittävinä ja sanoi niiden tappavan koko potilaan. Eikä pokeri pettänyt kertaakaan.

Soneran rahoitusjohtaja Kim Ignatius perusteli uusantia Iltalehdessä 23.10.2002 seuraavasti: "Uusmerkintä on tarpeellinen syyskuun puolivälin tapahtumien (9.11.2001 terroستی-iskut yhdysvalloissa) jälkeen." Mikä perustelu!

Markkina-arvioiden mukaan "syyskuun yhdennentoista päivän" tapahtumat nimenomaan lisäsivät puhelinten ja erityisesti matkapuhelinten käyttöä matkustamisen sijaan ja paransivat siten Soneran menestymisen mahdollisuuksia. Ehkä olisi kannattanut sanoa suoraan, että uusanti oli välttämätön Soneran tekemien karkeiden virheiden aiheuttamien tuhojen paikkaamiseksi ja konkurssin välttämiseksi. Virheiden myöntäminen ei kuulunut Soneran viestintästrategiaan. Monet muut suuret pörssiyritykset toimivat juuri päinvastoin markkinointiviestinnässään eli kertovat rehellisesti ja avoimesti mahdollisimman paljon yritykseen liittyvistä asioista. Sonera ei ole toiminut näin Relanderin aikana ja hänen jälkeensä.

Ilman uusantia Soneran luottoluokitus olisi pudonnut roskalaina- eli

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

junk-tasolle. Ennen uusantia Soneran velka oli 27 miljardia markkaa ja annin jälkeen 21 miljardia markkaa. Olli-Pekka Heinosella oli kovat suorituspaineeet, ja hän ilmoitti julkisuuteen rehvakkaasti 23.10.2001, että "markan lataaminen Soneraan nyt merkitsee euron saamista siitä muutaman vuoden ajanjaksolla". Aika kova väite ja valtion takuu. Saa nähdä, kuinka moni "vetää" valtion oikeuteen Heinosen julkiseen kommenttiin viitaten lähivuosina, jos näin ei käy. Luultavasti ainakin joku.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Soneran uusi strategia

Uusannin yhteydessä Sonera julkisti uuden strategiansa. Soneran hallituksella oli hyvin vähän tilaa uuden strategian muotoilussa. Uuden strategian mukaan Sonera palaa lähtöruutuun eli keskittyy kotimaan matkaviestintään ja karsii rajusti tappiollista palveluliiketoimintaansa Zedin, Plazan ja SmartTrustin osalta. Yhtiö ilmoitti jäädyttävänsä rahapulan takia Saksan 3G-investoinnit. Olisi yhtä fiksumpaa ostaa miljoonien arvoinen auto pihaan ja ilmoittaa naapureille, että nyt vain ei ole varaa ostaa polttoainetta siihen. Siinä olisi naapureilla nauramista.

Soneran hallitus joutui siis tekemään täydellisen lehmänkäännöksen Relanderin maailmanvalloitusstrategiaan. Se oli pakko tehdä, sillä rahat olivat loppuneet kassasta ja velkaa oli yli 20 miljardia markkaa, josta suuri osa lyhytaikaista sellaista. Vielä tammikuussa 2001 Relander ilmoitti ylimielisesti Taloussanomien haastattelussa 31.1.2001, että Soneran strategia oli hyvin harkittu, eikä nähnyt mitään syytä esittää uutta strategiaa.

Sonera palasi uudessa strategiassaan perinteisille vahvoille alueilleen eli kotimaan matkapuhelintoimintaan ja kiinteiden puhelinverkkojen toimintaan. Osaamista ei löytynyt uuden kansainvälisen palveluliiketoiminnan ja internetin alueella. Sellaista osaamista ei ollut ehditty Soneraan rakentaa, mutta tämä ei Relanderia haitannut.

Pääministeri Lipponen totesi julkisuuteen 22.10.2001: "Soneralla on nyt hyvä hallitus, hyvä toimiva johto ja hyvä strategia." Mitä muutakaan hän olisi voinut todeta, sillä hän ja hänen ydinministerinsä olivat hyväksymässä Saksan umts-luvan hankintaa ja Soneran uhkarohkeaa maailmanvalloitusstrategiaa. Keskustan eduskuntaryhmän puheenjohtaja Mauri Pekkarinen totesi 22.10.2001: "Kyllä tässä kasa aika pahoja strategisia virheitä kaatuu päälle."

Enempää Pekkarinen ei voinut elämöidä tuolloin, sillä Keskustan oma mies, kansanedustaja Pauli Saapunki toimi Soneran hallintoneuvoston puheenjohtaja. Saapunki tuki aktiivisesti Relanderin toimia viimeiseen asti, kunnes Soneran hallintoneuvosto lakkautettiin maaliskuussa 2001.

Pekkarinen lisäsi vielä: "Kun on näin isoista asioista kysymys, pitää jälkikäteen saada tieto siitä, missä kohdin meneteltiin virheellisesti." Tämä kirja vastaa toivottavasti Pekkarisen toiveeseen. Eduskunnan talousvaliokunnan jäsen Klaus Hellberg (sd) kuvasi samana päivänä julkisuuteen antamassa kommentissa Soneran tilaa "katastrofaaliseksi".

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Lipposen hallitus on esittänyt vahvana toivomuksenaan Soneran dramaattisten liikkeiden ja skandaalien käsittelyn rajoittamisen vuoden 2003 eduskuntavaaleihin saakka. Sonera onkin yksi arvaamattomimmista tekijöistä eduskuntavaaleja ajatellen. Soneran luurankojen paljastuminen vaikuttaa väistämättä vaalien tuloksiin tavalla tai toisella.

Soneran asioista omistajavastuussa olevaa liikenneministeri Olli-Pekka Heinosta vaadittiin yhä äänekkäämmin eroamaan kevään 2001 jälkeen. Hänen edeltäjänsä Matti Aura erosi monin verroin pienempien asioiden takia. Heinonen kielsi epäonnistuneensa Soneran toimien valvojana. Heinosesta oli tullut rasite Kokoomukselle ja hänelle piti löytää uusi työpaikka. Se löytyi YLE:stä, jonka televisiotoiminnan johtajaksi Heinonen siirtyi vuoden 2002 alussa.

Soneran poliittista vaarallisuutta kuvaa myös se, että Olli-Pekka Heinosen jälkeen liikenne- ja viestintäministeriksi noussut Kimmo Sasi kävi ensimmäisenä liikenneministerin virkatyönään tutustumiskäynnillä Sonerassa tammikuussa 2002. Käynnin jälkeen Sasi antoi julkisuuteen lausunnon, jonka mukaan hän aikoo edeltäjänsä tiukemmin ottaa Soneran otteeseensa. Kommentti oli suora moite Olli-Pekka Heinosta kohtaan.

Onko Sonera muuttunut uuden toimitusjohtajan ja hallituksen valinnan jälkeen? On hieman. Nyt Sonera yrittää toimia normaalien liiketoiminnan lainalaisuuksien mukaan ja koettaa vihdoin luoda itselleen toimivan liiketoimintastrategian. Tulokset uuden strategian luomisessa eivät toistaiseksi vakuuta. Tämän ymmärtää, kun tietää Relanderin pikkuserkun Niklas Sonkinin toimivan Soneran strategiajohtajana. Sonkin ei saanut juuri mitään aikaan toimiessaan aikaisemmin Soneran 2. strategiajohtajana Jan Wernerin alaisuudessa.

Pelon ilmapiiri on vähentynyt Soneran sisällä Relanderin lähdettyä talosta vuoden 2001 lopussa. Yhteistyökumppanit ovat havainneet toiminnan hieman normalisoituneen ja Soneran sisäisen pelaamisen vähentyneen. Muutokset ovat kuitenkin olleet kokonaisuutena vähäisiä.

Nyt Sonera yrittää toimia normaalin yrityksen tapaan. Se ei ole helppoa, sillä Relander loi yritykseen ennennäkemättömän häikäilemättömyyden kulttuurin, mikä ei katoa yrityksestä sormia napsauttamalla varsinkaan, kun Relanderin sisäpiirin ihmiset istuvat edelleen keskeisissä tehtävissä Sonerassa. Tämä häikäilemättömyyden ilmapiiri näkyy lukuisissa Soneran oikeusriidoissa eri puolilla maailmaa ja kotimaassa. Näissä oikeusriidoissa on yhteistä se, että Soneran ja vastapuolen näkemykset eroavat täydellisesti toisistaan.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Soneran velka on helmikuuhun 2002 mennessä painunut 15 miljardiin markkaan eli se on olennaisesti alentunut. Tämä on edellyttänyt omaisuuden reilua myymistä. Soneran toimitusjohtaja Harri Koponen lausui Kauppalehdessä 5.2.2002: "Opimme menneestä, että maailman valloitus kestää kauan, maksaa paljon ja tekee kipeää." Tämän suoremmin Koponen ei olisi voinut sanoa, että Relanderin ratkaisut olivat virheellisiä. Liikevaihdon nostotavoite Sonerassa on pudonnut viiteen prosenttiin vuodessa.

Poissa ovat Relanderin lupaamat liikevaihdon moninkertaistumiset. Puheet maailmanvalloituksesta on lopetettu. Henkselien paukuttelu on loppunut ja lakki on otettu kauniiseen käteen. Sonera ei ole vielä läheskään kuivilla. Välitön konkurssin vaara on kuitenkin ohitettu ainakin väliaikaisesti.

Jostain pitäisi löytää vielä muutaman miljardin markan investointirahat kotimaan umts-verkon rakentamiseen. Saksan umts-sitoumukset edellyttävät mittavia miljardiluokan lisäinvestointeja. Mistä nämä rahat löydetään, kun Soneran myytävä omaisuuskin alkaa loppua? Kotimaasta on vaikea löytää uusia matkapuhelinasiakkaita tulojen lisäämiseksi ja entisiä asiakkaita on vaikea kannustaa puhumaan enemmän. Soneralla on siis vielä valtavan suuria haasteita edessään. Nämä haasteet ovat nyt siirtyneet pääosin Telian ja ruotsalaisten vastuulle.

Toivotaan Soneralle hyvää. Se oli hyvä yritys ja voi nousta uudelleen hyväksi ja kannattavaksi yritykseksi Telian vahvan kassan turvin. Tämä vaatii valtavasti työtä ja uskon palautusta yritykseen. Ruotsalaiset ja suomalaiset veronmaksajat voivat vain toivoa, että tämä työ onnistuu.

MINNE HÄVISIVÄT SONERAN RAHAT ?

Teoksen kirjoittamisessa apuna käytettyjä lähteitä:

Soneran henkilöstön lausumat Soneran yhteistyökumppaneiden lausumat
Markkina-analyttikoiden lausumat Median edustajien lausumat

bisnes.fi 11/2001

HS 24.1.2001 HS 25.1.2001 HS 26.1.2001 HS 27.1.2001 HS 13.2.2001 HS
28.2.2001 HS 2.3.2001 HS 24.3.2001 HS 15.5.2001 HS 9.6.2001 HS 17.6.2001
HS 31.1.2002

Hufvudstadsbladet 9.2.2001

Iltalehti 26.1.2001 Iltalehti 29.1.2001 Iltalehti 7.2.2001 Iltalehti
13.2.2001 Iltalehti 17.2.2001 Iltalehti 23.2.2001 Iltalehti 28.2.2001
Iltalehti 8.3.2001 Iltalehti 20.3.2001 Iltalehti 31.3.2001 Iltalehti
12.6.2001 Iltalehti 25.8.2001 Iltalehti 23.10.2001 Iltalehti 27.10.2001
Iltalehti 14.2.2002 Iltalehti Online 26.2.2001

Ilta-sanomat 14.2.2001 Ilta-sanomat 22.2.2001

Kauppalehti 29.1.2001 Kauppalehti 5.2.2002

Markkinointi & Mainonta 5.11.2001

Talouselämä 6/2001 Talouselämä 15/2001 Talouselämä 1/2002

Taloussanommat 31.1.2001 Taloussanommat 9.2.2001 Taloussanommat 9.6.2001
Taloussanommat 3.7.2001 Taloussanommat 16.11.2001 Taloussanommat 1.2.2002

STT 25.1.2001 STT 18.2.2002

MOT / TV 1 / 3.4.2000 MOT / TV 1 / 12.11.2001

tämän materian lähde: Internet

<http://www.kolumbus.fi/sidewinder/Sonera-kirja.txt>